

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de

Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

23e jaargang - nr. 1 - 2000

Provincie
Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

23e jaargang - nr. 1 - 2000

PLAATSRECHTEN, BOTERSCHAAL EN BARRIÈRERECHTEN TE AALTER.

Wie te Aalter de wekelijkse markt bezoekt, heeft zeker al gemerkt dat er standrechten moeten betaald worden voor het plaatsen van de kramen. En wie door Frankrijk reist, heeft waarschijnlijk ook al tolgeld (péage) betaald voor het gebruik van het autowegennet. In feite zijn beide gebruiken niet van vandaag. Ze waren, in een of andere meer eenvoudige vorm, een kleine 150 jaar geleden reeds in voege in onze gemeente.

Sinds eind december 1832 mag de gemeente Aalter bij Koninklijk besluit een wekelijkse markt inrichten. In 1854 werd de marktplaats uitgebreid van 870 m² tot circa 2000 m² in 1856, zodat het een belangrijke markt uit de omgeving werd. Hierbij werden de huizen aan de westkant, met de herbergen 'Het Lam' (nu 'Memling') en 'De Zwaan' (nu 'De Genieter') afgebroken en meer naar het westen terug opgebouwd.

Er was niet alleen marktdag op woensdag maar er werden ook jaaren paardenmarkten gehouden op Aswoensdag, de derde mei en de derde november. Ook met de jaarlijkse kermis, de eerste zondag na 16 september, en op de zomerkermis in juni werd markt gehouden. In die vroege periode kwam het college van Burgemeester en Schepenen ieder jaar samen ten einde *'vast te stellen de conditien en bespreken op welke burgemeester en schepenen overgaan tot de openbare verpachting der te ontvangen rechten over standplaatsen binnen deze gemeente'*.

Tegenwoordig haalt een beambte van het gemeentebestuur de standgelden op. Dit gebeurde ook wel eens door het politiepersoneel. Vroeger, in de loop van de 19^e eeuw, werd blijkbaar overgegaan tot de openbare verpachting van de te heffen plaatsrechten.

Ook voor het wegen van de aangekochte boter op de markt werd vanaf 1856 overgegaan tot een dergelijke verpachting. Men noemt dit de *'Boterschaal'*. Zelfs vóór het oprichten van het *boterkot* op de markt in 1888, was deze verpachting reeds in voege.

Naast deze openbare verpachtingen kennen we ook nog de verpachting van de *'Barrièrerechten'* op bepaalde buurtsteenwegen in onze

gemeente, nl. op de buurtsteenweg van het dorp via de Bellemstraat naar Bellem, op de steenweg leidende van de Brugse vaart, 'post Hoekestraete', langs Maria-Aalter en naar de gemeenten Ruiselede en Wingene. Op de steenweg van het dorp en van de *statie* naar Maria-Aalter (de huidige Sint-Maria-Aalterstraat-Stratem) werd eveneens het 'barrièrerecht' geheven.

Ook op de weg tussen Aalter en Lotenhulle waren er 'barrièrerechten' in voege. Hier stond de tolpaal in 1890 te Lotenhulle aan de herberg 'Den Beer' toen bewoond door de familie Karel-Lodewijk Van Den Bossche en Marie-Elodie Van De Keere. Dat zijn de grootouders van Gentiel Van Den Bossche uit de Kestelstraat nr. 93 te Aalter. Men spreekt nu nog van 'Den Beer' te Lotenhulle. De herberg was gelegen ter hoogte van het huidige huisnummer 116 op de Steenweg naar Deinze. (vroeger was dit de Aalterstraat - Veldhoek te Lotenhulle)

Ook op de *kalseydeweg* van Maldegem naar Aalter (1847) werden door de uitbaters (groep grondeigenaars) tolslagbomen opgericht. Te Aalter stond deze op Aalterbrug daar waar de steenweg de provinciale weg Eeklo-Tielt vervoegde.

In verband met deze steenwegen vindt men meer informatie in '*De geschiedenis van Aalter*' door Luc Stockman.

Bij de aanvraag tot de installatie van een nieuwe 'barrière' op een buurtsteenweg, diende men vooraf steeds het advies van de burgemeesters van de omliggende gemeenten in te winnen.

Deze openbare verpachtingen voor het ontvangen van de plaatsrechten, de boterschaal en de drie bareelrechten vond meestal plaats in de maand december voor het volgende jaar.

Ze werden aanvankelijk gehouden in het gemeentehuis, later in een of andere herberg op het dorp. Van 1830 tot 1845 was het wethuis gevestigd in de herberg 'Het Lammeken' op de markt. De openbare verpachting werd steeds door een bericht, opgehangen op bepaalde plaatsen in de gemeente, aangekondigd. (zie bijlage p. 5)

De 'barrièrerechten' werden vooral ingevoerd om de aanleg en het onderhoud van de nieuwe wegen te financieren. We vonden in het gemeentearchief de lastenkohieren en de toewijzing aan de verschillende bieders terug met betrekking tot deze openbare verpachtingen voor de periode van 1843 tot circa 1890. Voor de plaatsrechten gaat dit zelfs verder tot de jaren 1930.

GEMEENTE AELTRE.

BERICHT.

HET KOLLEGIE VAN BURGEMEESTER EN SCHEPENEN DER GEMEENTE AELTRE

verwittigt het publiek dat er zal overgegaan worden den *Woensdag 19* dezer maand *December*, om *8 1/2* ure *stijft* voormiddag, ter herberg van *Constant Schoche* *hier* op het Dorp, tot de openbare verpachting voor het jaar *1877*, van den ontvang :

- 1°. — Der *Barriere*-rechten op den steenweg naar Bellem ;
- 2°. — Der *Barriere*-rechten op den steenweg leidende van Hoekestraat langs Maria-Aeltre, naar de gemeenten Ruysselede en Wyngene ;
- 3°. — Der *Barriere*-rechten op den steenweg van het Dorp en van de Statie naar Maria-Aeltre ;
- 4°. — Der rechten op het wegen van de Boter ;
- en 5°. — Der Plaatsrechten.

De Kohieren van Lasten en Tariieven berusten intuschen t'eenieders inzage ter Sekretarij.

Aeltre, den *19* December *1877*.

Het Kollegie voormeld,

De Sekretaris,

Faut

[Handwritten signature]

Aeltre, drukkerij van Henri Faut.

De boterschaal vangt aan in 1858 en de tolrechten op de buurtsteenwegen worden slechts vermeld vanaf 1864. De aanbesteding van de buurtsteenweg van Aalterdorp naar Bellem vond immers plaats in 1862. De nieuwe steenweg moest af zijn in 1863. Op deze buurtsteenweg zou de gemeente Aalter een tolbareel oprichten ter hoogte van de toenmalige herberg 'De Kroon'. Deze herberg was toen gelegen op het kruispunt van de huidige Processieweg en de Bellemstraat.

De buurtsteenweg van 'Hoekestraete' over Maria-Aalter naar het veldkapelletje werd aanbesteed in 1861. De bestrating duurde een hele tijd. Ook hier werden 2 tolbarelen (A en B) opgericht die we kunnen situeren ter hoogte van de kruising van de Wingenestraat met het huidige Hooggoed (A) en daar waar de Planterijstraat de Blekkervijverstraat kruist (B). Vroeger werd deze laatste plaats 'Het Goed ter Lucht' genoemd.

De afwerking van de steenweg *Aalterstatie* naar Maria-Aalter duurde van 1870 tot 1875. Hier werd een bareel geplaatst in 1875. Voor de gemakkelijkerheid noemde men deze bareel het 'Halfweghuizeken'. In het volgende nummer wordt op de barrièrerechten dieper ingegaan. Het is wel interessant eens dieper in te gaan op de voorwaarden en de 'condities' die met deze openbare verpachtingen gepaard gingen.

DEEL I - DE PLAATSRECHTEN

We behandelen eerst de oudste verpachting die we ontmoeten in de documenten van 1843, namelijk de verpachting *der te ontvangen rechten op de standplaatsen binnen de gemeente*.

We zullen dit verder voor de eenvoud de verpachting van de plaatsrechten noemen. In feite gaat het hier om een soort lastenkohier. De inhoud van dit kohier verandert weinig in de loop der jaren. In grote lijnen komt het neer op een aantal algemene bepalingen en een reeks van 11 specifieke artikelen.

1. Algemene bepalingen

De verpachting sloeg op:

- In het begin op elke zon- en feestdag van het jaar (tot 1870).
- De jaar- en *peerdemarkten* van 3 mei en 3 november en Aswoendag (tot circa 1932).

- De kermis op de eerste zondag volgend op 16 september (Aalterkermis) alsook op de zomerkermis in juni (ook wel eens vermeld als de nieuw ingestelde kermis).
- De wekelijkse *merkt*dagen en alle andere dagen van het jaar, en op alle plaatsen, waar iets te koop werd aangeboden op hetzij: tafels, kramen, karren, wagens, *kordewagens* of platgronds. In de *conditien* wordt zelfs gespecificeerd dat diegene die op de eerste dag van de kermis, zowel in het dorp als in Maria-Aalter plaatsrechten hadden betaald, vrijgesteld werden voor de twee volgende dagen. Het tarief van de plaatsrechten werd vastgelegd in verschillende nota's. Deze tarieven werden regelmatig aangepast. We voegen hierbij voorbeelden voor het jaar 1846, het jaar 1920 en tarieven voor het jaar 1933. (zie p. 8-9-10) Later, rond 1870, zou het verboden worden op zon- en feestdagen kramen op de markt te plaatsen, zaken te kopen of te verkopen. Een brief van pastoor Besien gericht aan het gemeentebestuur speelde daar zeker wel een rol in. (zie p. 11)

2. Specifieke voorwaarden

Deze waren vastgelegd in 11 artikelen die meestal weinig veranderden in de loop der jaren.

- De verpachting werd gegeven aan de meest biedende.
- Het bod werd niet aanvaard wanneer de bieder in schijnbare staat van dronkenschap verkeerde.
- Er kon geen vermindering op de pachtsom gevraagd worden voor om het even welke reden (later versoepeld).
- De pachter diende de pachtsom te betalen aan de gemeenteontvanger in 4 gelijke delen, binnen de eerste 5 dagen na het verloop van het kwartaal.
- Bij gebrek aan betaling werd de pachter vervolgd en beboet.
- De verpachting had plaats voor 1 jaar (later per kwartaal) aan de meest biedende. Geen kleiner bod dan 5 fr. werd aanvaard. Het gemeentebestuur hield zich het recht voor de verpachting toe te kennen aan ieder ander bieder dan de hoogst biedende zonder daarvoor een reden te moeten opgeven (het gebeurde slechts een paar maal).
- De pachter moest een borgstelling hebben die zich solidair met hem moest verbinden de pachtprijs te betalen bij het in gebreke blijven van de pachter.
- Er was vastgelegd dat paarden, veulens en alle *slach* (soort) van hoornvee werden vrijgesteld van plaatsrecht voor een bepaald jaar, met uitzondering van het hoornvee dat op de jaarlijkse

Barief der regten gheveuen binnen de Gemeente Oetve.

1° op de weekelykse markt. 2° op de jaarmarkten, Kermiffen, Hoop- en feft. dagen en alle andere dagen van t jaar.

1	Van elken heftolite, granen, raa of droge legumme welke ten markt zal gebragt worden. Vyf Centimere	05
2	Van plaatsrecht van eem of of hoo, dertig Centimere	30
3	Van eene tent, tweeentwintig Centimere	22
4	Van een rug van eem van, achttien Centimere	18
5	Van een rug van eem koopman, Negem Centimere	09
6	Van een vigger, Vyf Centimere	05
7	Van een half, fchape of geit Negem Centimere	09
8	Van een bedekt of niet bedekt kraam platgronds of weiden op de weekelykse marktdagen, Vief Centimere en op alle andere dagen tweeentwintig Centimere per meter in de lengte	04 22
9	Van plaatsrecht van elken heftolite of maande grondel of rugten Vief Centimere	04
10	Van plaatsrecht van elken roof, hoo of ftaal loka Vief Centimere	04
11	Van plaatsrecht van elken roof of maande met eijeren, kiedend, wift, kongan of kongan en alle soortte Vief Centimere	05 04
12	Van elken raak, of fprak, wift, waf, groen of ftaal lymmer Vief Centimere	04
13	Van plaatsrecht van elken koopman zyne grubum verhoopende op draak wagen of kane, dertig Centimere	30
14	Van plaatsrecht van eene tent, Theatre, mofon, gefeyde fpeel- kende, of andere getuy hier boore met voozie ten markt, jaarmarkt of kermiffen en andere dagen van het jaar, Vyf Centimere per bukkende meter en per dag (degone die op den entten dag ten kermiffen het plaatsrecht betaald hebben, zyn de andere twee dagen vyf)	05

Alaus vastgefteld door den Gemeente-Raad van Oetve, in dubbel den 29. 9^{br} 1845.

(Gefekend.) Louwan Canoot

GEMEENTE AELTRE.

Tarief der Rechten geheven op de wekelijksche markt. van 1ⁿ April tot 30ⁿ Juni 1920.

1 ^o	Voor 100 kilos gr uarden, rind, en andere	fr. 0,10
2 ^o	Voor plaatsrecht van vee of zwijnen per stuk	fr. 0.50
3 ^o	Idem voor viggens per stuk	fr. 0,25
4 ^o	Idem voor kalf, schaap of geit	fr. 0,15
5 ^o	Idem voor een kraam, bedekt of niet bedekt, platgronds of andersinds per vierkante meter	fr. 0,10
6 ^o	Idem voor elken hectoliter of mande met groensels of vruchten	fr. 0,10
7 ^o	Idem van elken korf of mande met eieren tot 50 stuks	fr. 0,10
	van 50 tot 100 id.	fr. 0,20
	van 100 en daarboven	fr. 0,40
8 ^o	Idem van elken koopman zijne goederen verkoopende op chaise, wagen of karre	fr. 0,30
9 ^o	Idem van eene tente, theatre, molen gezegd peerdekens of ander tuig hierboven niet voorzien ter markt, jaarmarkt of kermis en andere dagen van het jaar, per vierkante meter en per dag	fr. 0,05

(Degene die op den 1ⁿ dag der kermis het plaatsrecht betaald hebben, zijn de andere twee dagen vrij.)

Aldus vastgesteld door den Gemeenteraad van Aeltre, den 18 Juni 1919

De Secretaris

Jos. Faut

De Burgemeester-Voorzitter

Aug. Goeminne

gewijzigd voor 7° van 9 Juni 1920

GEMEENTE AALTER.

VERORDENING

Betreffende het heffen van plaatsrechten
op de markt.

Art. 1. Volgende plaatsrechten zullen geheven worden voor een termijn van vijf jaren te rekenen van 1 Januari 1932:

1 ^o Voor viggens per V. M. ieder viggens wordt aanzien als een halve V. M. innemende.	1 Fr.
2 ^o Voor welkdanige kramen per V. M. beslagen oppervlakte	0.50 Fr.
3 ^o Voor ieder koopman zijne goederen verloopende op wagen, karre of auto, per V. M.	0.50 Fr.
4 ^o Voor iederen anderen auto of karre op de marktplaats toegelaten, per v. m.	0.50 Fr.
5 ^o Voor elken koopman zijne waren op zich dragende	1 Fr.
6 ^o Voor liedjeszangers per v. m. met minimum een v. m.	1 Fr.
7 ^o Voor manden met eiers : beslaande 1/12 v. m. Van 1/12 tot 1/4 v. m. telkens voor 1/8 v. m. meer	0.20 Fr. 0.40 Fr. 0.20 Fr.
8 ^o Voor barrakken, cirken, carrousels, per v. m. beslagen oppervlakte	0.50 Fr.

Art. 2. De plaatsrechten zullen ontvangen worden alle dagen van het jaar en op alle openbare plaatsen binnen de gemeente, aan al wie het zijn moge, die iets te koop zal stellen of aanbieden.

Art. 3. De oorlogsinvaliden der gemeente welke met een kraam staan op de markt, zijn vrij van plaatsrecht.

Art. 4. Het plaatsen der kramen op de markt geschiedt zooveel mogelijk volgens de aanduidingen van den pachter, in overeenstemming met de politie.

Art. 5. Het ontvangen der plaatsrechten wordt in aanbesteding gelegd telken kwartale en toegestaan aan den meest biedende.

Art. 6. De pachter zal geen vermindering kunnen eischen op den prijs zijner pachtsom, tenzij de gemeenteraad er anders over beslist.

Art. 7. De pachter is gehouden de pachtsom te betalen aan onzen gemeenteontvanger, binnen de vijf eerste dagen van het kwartaal voor hetwelk de verpachting heeft plaats gehad.

Art. 8. Bij gebrek hieraan te voldoen zal de pachter vervolgd worden zoals gedaan wordt tot het doen inkomen der gemeentebelastingen of diegenen van den Staat en zal het innen der plaatsrechten geschieden ten koste van den pachter.

Art. 9. De verpachting zal plaats hebben voor den termijn van een kwartaal, ten meest en laatstbiedende en geen minder gebod dan van tien frank zal aanvaard worden.

Ook behoudt het Schepencollege zich het recht voor de verpachting te laten onderblijven, de ontvangst der plaatsrechten te laten doen op welkdanige wijze, zonder daarvan eenige redenen te moeten inbrengen.

Art. 10. De pachter zal gehouden zijn te betalen aan onzen gemeentesecretaris, voor kosten van zegels, registratierechten, vacaties naar het bureel der registratie en recht van expeditie, in advenante van vier per honderd op de pachtsom.

Art. 11. Het plaatsrecht voor barrakken, cirken, carrousels wordt niet mede verpacht en zal rechtstreeks door de zorgen van het gemeentebestuur ten zijnen voordeele ontvangen worden.

Art. 12. De personen welke zich onttrekken aan de plaatsrechten bepaald in de artikels 1 en 2 van het tegenwoordig reglement, zullen vervolgd worden en gestraft met de straffen van enkele politie, ongeminderd het betalen der rechten en bij hervalling met het dubbel van die rechten.

Vastgesteld door den Gemeenteraad van Aalter in Zitting van 6 Juli 1932.

De Secretaris,
Joa. Faut.

De Burgemeester,
graaf K. de Grunne.

Goedgekeurd bij K. B. van 10 Oktober 1932.

Afgekondigd den 30 Oktober 1932.

Aan de Heeren Burgemeester, Schepenen
en leden van den Gemeenteraad van Aaltre.

Mijne Heeren,

Sedert eenigen tyd is allengskens hier op
de Gemeente een misbruik ingebracht dat Schijnt mij
gestadig toe te nemen. Ik wil Spreken van het te
koop Stellen in het openbaar, op de markt, van allen-
hande Kerfwaren, en dit op de Zondagen.

Daar zulk misbruik regelrecht strijdt met de welken der
Kerk, acht ik mij het een gewetensplicht daartegen
mijn geestelyk gezag in te spannen.

Dewyl het anders in uwe magt is dit misbruik geheel
en gaansch uit te roeyen, neem ik de vrijheid mij tot U
te wenden ten einde U te verzoeken, voor het zedelyk
welzijn van alle mijne parochianen en voor het stof-
felyk welzijn van velen van hen, aan de verkopen
des Zondags de openbare plaatsen te weigeren, of wel
het plaatsgeld zoo hoog te Stellen dat de van Riech-
telven gedwongen zijn achter te blyven.

In de hoop, Mijne Heeren, dat Gij mijn zoo redelyk
als eerbiedig verzoek zult onwilligen, heb ik de eer
U mijn hoogachtig van te bieden.

Aaltre den 27 Jun 1870.

E. van Besien
Pastor.

feesten van Aswoensdag, 3 mei en van 3 november alsook dat op de maandelijkse veemarkt werd aangeboden.

- De pachter diende onkosten voor zegels, registratierechten en *vacatien* naar het bureau van registratie, alsook het recht van expeditie te betalen aan de gemeentesecretaris.
- De pachter was verplicht de nodige 'stijlen' te plaatsen en er 'repen' aan te voorzien om het vastbinden van de te koop gestelde dieren mogelijk te maken op de voornoemde jaarlijkse feesten, de maandelijkse veemarkt en op de wekelijkse marktdagen. Dit moest gebeuren op de plaats aangewezen door het bestuur. Tot het jaar 1901 was hij ook verplicht te helpen bij het op- en afzetten van de *biggenrennen*.
- Aan de pachter werd een kopij overhandigd van het contract, de voorwaarden en de geldende tarieven.

In 1887 veranderde de maandelijkse veemarkt in een wekelijkse biggenmarkt die tot 1890 op de markt gehouden werd.

OVERZICHT PLAATSRECHTEN periode 1844-1856

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1843-1844 Gemeentehuis	Karel-Francies De Vlieger herbergier-koopman uit de Brouwerijstraat voor 351 fr.	Jean-Baptiste Van Kerrebroeck timmerman- wagenmaker uit de <i>Oudemeulen</i> wijk

Voor 1844 - 1845 vonden we geen ingevuld lastenkohier noch toewijzing.

1845-1846 Gemeentehuis	Petrus De Kesel-timmerman Dorp 21 voor 1021 fr.	Karel-Francies De Kesel (zoon)
1846-1847 Gemeentehuis	Karel-Louis De Backer koopman-herbergier uit de Brouwerijstraat voor 1120 fr.	Karel-Francies De Vlieger
1847-1848 Gemeentehuis	Karel-Francies De Vlieger voor 1140 fr.	Karel-Louis De Backer

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1848-1849 Gemeentehuis 1849-1850 Gemeentehuis	Pieter De Baets-timmerman Dorp 33 voor 1610 fr. en 1510 fr.	August Van De Walle Winkelier Dorp 3

Voor 1850-1851 vonden we geen ingevuld lastenkohier noch toewijzing.

1851-1852 Gemeentehuis	Karel-Francies De Vlieger voor 1400 fr.	nihil
1852-1853 Gemeentehuis	Karel-Francies De Vlieger voor 1400 fr.	Jacobus Mattheeuws werkman uit de Weststraat
1853-1854 Gemeentehuis	Karel-Louis Cnudde herbergier Brouwerijstraat voor 1400 fr.	Karel-Francies De Vlieger
1854-1855 Gemeentehuis 1855-1856 Gemeentehuis	Bellarmin De Meyer broodbakker-herbergier Dorp voor 1510 fr. en 1550 fr.	Francies Vuylsteke timmerman-herbergier uit herberg <i>De Kroon</i> in de Bellemstraat
1856-1857 Gemeentehuis	idem als hierboven voor 1010 fr.	dezelfde borgsteller

Voor 1857-1858 werd geen lastenkohier ingevuld.

1858-1859 Gemeentehuis	Augustin Vermeersch landman-winkelier uit Oostergem voor 850 fr.	Jean-Francies Claeys, landbouwer uit Oostergem
1859-1860 Gemeentehuis	idem als hierboven voor 650 fr.	dezelfde borgsteller

Voor 1860-1861 werd geen lastenkohier gevonden.

1861-1862 Kinders Blomme in herberg <i>Het Lam</i> op de markt.	idem als voor 1858-1859 voor 750 fr.	dezelfde borgsteller
---	---	----------------------

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1862-1863 Weduwe Van Belleghem (Ide Emmerentia*) herberg <i>De Hert</i>	Augustin Vermeersch voor 730 fr. Dorp 237 *(Ide Emmerentia +1863)	Jean-Francies Claeys
1863-1864 Karel-Joseph Van Risseghem In herberg <i>De Eendracht</i>	idem als hierboven voor 630 fr.	dezelfde borgsteller als hierboven
1864-1865 Constant Schacht uit <i>Het Schuttershof</i> Dorp 2	geen lastenkohier ingevuld	geen lastenkohier ingevuld
1865-1866 Pieter Van Belleghem herbergier Dorp 9	geen lastenkohier ingevuld	geen lastenkohier ingevuld

Opmerking : In verband met de naam van bepaalde herbergen kan er een zekere verwarring ontstaan. De herberg *De Valke* is het huidige 'Pluba' op de hoek van de Bellemstraat en de Lostraat.

Later was er nog een herberg *De Valk*, uitgebaat door Robert Vandebon (de huidige *Genieter*). Voor de uitbreiding van de markt heette die herberg ook nog *De Zwaan*, niet te verwarren met *De Zwaan* die later na de verhuis van de familie Vuylsteke de *Eendracht* werd en nadien *Het Volkshuis* en nu het *Brouwershuis* heet (op de hoek van de markt aan de kerk.) Oorspronkelijk was dit ook *De Grote Baes*. Voor het ontstaan van het bedrijf 'De Rycke' op de markt vinden we daar een herberg *De Hert*. Na het verdwijnen van dit bedrijf naar de Stationsstraat, was er opnieuw een herberg met deze naam, dan uitgebaat door bierhandelaar Hector Vervalle.

Er naast, palend aan de Bellemstraat, was herberg *De Beurs* gevestigd. Misschien is er wel iemand die de ligging van *Het Schuttershof*, *Eendracht* van 1863-1864 kan situeren.

1866-1867 Karel-Joseph Van Risseghem herbergier in <i>De Eendracht</i>	Isabelle Vuylsteke, weduwe Bellarmin De Meyer, herbergierster voor 500 fr.	nihil
--	--	-------

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1867-1868 Constant Schacht herbergier Dorp 2	Augustin Vermeersch winkelier-werkman voor 540 fr.	Petrus Dierickx Dorp 24
1868-1869 Gerulphus De Doncker herbergier in <i>De Valke</i>	idem als hierboven voor 540 fr. (Augustin was getrouwd met Victoria Dierickx)	dezelfde borgsteller
1869-1870 Charles Van Belleghem herbergier Dorp 7	idem als hierboven voor 520 fr.	dezelfde borgsteller
<p>1870-1871 Constant Schacht herbergier dorp 2 Niemand heeft zich aangeboden als pachter. Het gemeentebestuur heeft de maanden januari, februari en maart zelf gedaan met een nettowinst van 100 fr. In april opgedragen aan Augustin Vermeersch. Hij aanvaardt dit verder te doen voor de rest van het jaar door de som van 300 fr. te betalen aan het gemeentebestuur. Dit gebeurt in 3 gelijke delen, 1/3 te betalen op 1 juli, 1/3 op 1 oktober en 1/3 op 1 januari 1872.</p>		
1871-1872 Pieter Van Belleghem herbergier Dorp 9	Augustin Vermeersch voor 400 fr.	Petrus Dierickx
1872-1873 Gerulphus De Doncker herbergier uit <i>De Valke</i>	idem als hierboven voor 375 fr.	dezelfde borgsteller
1873-1874 Charles Van Belleghem herbergier (zoon van Ide Emmerentia)	idem als hierboven voor 375 fr.	dezelfde borgsteller

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1874-1875 Kinders De Vlieger herbergiers Dorp 5	idem als hierboven voor 375 fr.	dezelfde borgsteller
1875-1876 Petrus Van Der Sypt herbergier <i>Statiestraat 23</i>	idem als hierboven voor 375 fr.	dezelfde borgsteller
1876-1877 Weduwe Bellarmin De Meyer herbergierster Brouwerijstraat 2	Charles De Neve winkelier-landsman uit de <i>Statiestraat</i> voor 635 fr.	Pieter Bockstal eigenaar te Gent uit de Fievéstraat 13
1877-1878 Constant Schacht uit <i>Het Schuttershof</i>	Charles De Neve voor 600 fr.	Eduard De Neve uit Stratem
1878-1879 Kinderen Blomme uit <i>Het Lam</i> Dorp 10	Augustin Vermeersch voor 650 fr.	Charles Van Hove Landbouwer uit de <i>Statiestraat</i>
1879-1880 Kinderen De Doncker uit herberg <i>De Valke</i>	idem als hierboven voor 631 fr.	dezelfde borgsteller
1880-1881 Charles Van Belleghem herbergier Dorp 7	Augustin Vermeersch voor 631 fr.	Petrus Dierickx
1881-1882 Kinderen De Vlieger herbergiers Dorp 5	idem als hierboven voor 555 fr.	dezelfde borgsteller

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1882-1883 August De Meyer Herbergier <i>Statiestraat 19</i>	Napoleon De Meyer broodbakker - herbergier Lostraat voor 740 fr.	Charles De Neve
1883-1884 Petrus Van Der Sypt herbergier <i>Statiestraat 23</i>	Augustin Vermeersch voor 735 fr.	Petrus Dierickx
1884-1885 Louis De Doncker (zoon van Gerulphus) herberg <i>De Valke</i>	idem als hierboven voor 850 fr.	dezelfde borgsteller
1885-1886 Karel Van Yperen herbergier Lostraat	Augustin Vermeersch voor 750 fr.	Karel-Francies De Vlieger
1886-1887 Charles Van Belleghem (getrouwd met Ursula Van Der Sypt) herbergier - Dorp 7	Augustin Vermeersch voor 790 fr.	Louis Dierickx van Hansbeke
1887-1888 Kinderen De Vlieger herbergiers Dorp 5	Augustin Vermeersch voor 805 fr.	Jules Smessaert uit herberg <i>De Beurs</i> op de markt
1888-1889 Remi Claerhout herbergier in <i>De Casino</i> nu <i>De Kiosk</i> op de markt	Napoleon De Meyer voor 865 fr.	August De Meyer (broer)

Het verpachten van de plaatsrechten voor de volgende jaren ziet er als volgt uit :

vanaf 1890 tot 1895 is het onze broodbakker-herbergier Napoleon De Meyer die het voortouw neemt en telkens optreedt als pachter met

meestal zijn broer, herbergier August De Meyer. De pachtsom varieert dan van 1000 fr., 1060 fr., 1160 fr., 1100 fr., 1260 fr. tot 1290 fr.

In 1889-1890 is het echter tapper-slachter-koopman Henri De Bruyne die optreedt als borg. Deze was in South-Bend (Indiana) gehuwd met Marie-Louise De Vreese in het jaar 1892. Eigenaardig genoeg is zijn huwelijk in België eveneens genoteerd op 16 juni 1894. Hij was woonachtig in de Bellemstraat.

De verpachting vond achtereenvolgens plaats bij volgende herbergiers op het dorp:

1889-1890: bij de kinderen Joseph Dierickx - herberg 'St.-Elooi' uit de *Statiestraat* 17.

1890-1891: bij August De Meyere uit de *Statiestraat* 19.

1891-1892: bij de kinderen Petrus Van Der Sypt uit de *Statiestraat* 23

1892-1893: bij Jan Vuylsteke herbergier in herberg *De Zwaan*. (het latere *Volkshuis*)

1893-1894: bij Constant Schacht in de herberg *Het Schuttershof* Dorp 2.

1894-1895: bij Louis De Doncker (*) uit de herberg *De Valke* op de markt. (nu kledingszaak Pluba)

**De afstammelingen van de familie De Doncker (Laurent, Jozef en André) wonen nu nog te Aalter.*

Vervolgens is in 1896 en 1897 Remi Claerhout uit herberg *De Casino* pachter met als borg landbouwer Felix Herteleer uit de Kestelstraat (woonde vroeger op de oude hoeve Ekenbeke op de Keutelbeek die in 1884 werd afgebroken) en koopman-herbergier Jean-Baptiste Gyselbrecht. Dit voor de pachtsom van 1620 fr. en 1300 fr.

De verpachtingen vinden plaats bij Karel Van Yperen uit de Lostraat en bij herbergier Charles Van Belleghem.

Overzicht voor de jaren 1897 tot en met 1902.

Verpachting	Jaar	Waar	Pachter-Borg	Borgsom
1897-1898		Jules Smessaert herberg <i>De Beurs</i>	Karel-Louis Borms herbergier samen met winkelier Jean-Baptiste Royaert (gepensio- neerde brigadier) voor	2000 fr.
1898-1899		Remi Claerhout in herberg <i>De Casino</i> op de markt	Jean-Baptiste Claerhout (zoon) timmerman-herbergier samen met zijn vader Remi voor	1790 fr.
1899-1900		Gemeentehuis	August De Meyer broodbakker-herbergier <i>De Hert</i> samen met winkelier-herbergier Karel-Lodewijk Ornelis voor	1945 fr.
1900-1901		Gemeentehuis	Amedé De Baets herbergier wonende op de Vrijdagsmarkt nr.15 te Brugge samen met Jules Michiels han- delaar te Brugge voor	2200 fr.

Vanaf het jaar 1902 tot 1919 is het permanent dezelfde pachter die we terugvinden in de lastenkohieren. Het gaat hier om broodbakker-herbergier August De Meyer uit de herberg *De Hert* (het vroegere bedrijf Gerard De Rycke). Hij doet dit aanvankelijk samen met de *klakken- en hoedenverkoper* Emiel Noterman uit de Lostraat. Emiel was gehuwd met Caroline De Meyer. De pachtsom belooft 2005 fr., 1840 fr. en 2000 fr. voor de jaren 1902 tot 1904. De verpachting gebeurt van nu af aan steeds op het gemeentehuis.

In 1905 doet hij dit in samenwerking met Napoleon De Meyer voor de som van 1750 fr. In 1906 is terug Emiel Noterman de borgsteller. De pachtsom bedraagt dan 2175 fr. In 1907 is het huisschilder August Van Landeghem uit de Brouwerijstraat die optreedt als borg voor de som van 2100 fr.

Vanaf 1908 tot 1914 is de borgsteller steeds dezelfde persoon, namelijk huisschilder Achiel De Clercq (ook wel eens Achiel paraplu genoemd omdat hij ook regenschermen herstelde). De pachtsom varieert nu van 2060 fr. tot 2020 fr. in 1914. Vanaf 1915 gebeuren de verpachtingen niet meer jaarlijks maar per kwartaal. Gedurende de oorlogsjaren is het

telkens opnieuw August De Meyer die optreedt als pachter met als borg de herbergier uit herberg 'De Viggemarkt' van Achiel De Clercq. De pachtsom ligt laag tijdens de oorlogsjaren. Ze schommelt tussen de 275 fr. in 1915 tot zelfs 30 fr. in 1916 per kwartaal. Voor de jaren 1917 en 1918 werd zelfs geen lastenkohier gevonden. In 1919 is Napoleon De Meyer terug pachter voor de som van 460 fr. voor het derde kwartaal.

De volgende jaren zullen de herbergiers Ernest Ornelis uit *De Viggermarkt* en August De Meyer uit herberg *De Hert* afwisselend als pachter optreden.

De eerste twee kwartalen van 1920 vallen te beurt aan Ernest Ornelis voor respectievelijk 675 fr. en 1455 fr. Het derde kwartaal is August De Meyer pachter voor de som van 1500 fr.

Het laatste kwartaal wordt gekenmerkt door de varkensziekte en gedurende 6 weken was er zelfs geen *viggemarkt*.

De eerste twee kwartalen van 1921 is August De Meyer opnieuw pachter samen met Napoleon De Meyer en het derde kwartaal met herbergier-hovenier Louis Haeck. Deze laatste woonde waar vroeger de Generale Bankmaatschappij gevestigd was op de hoek van de Boomgaard. De pachtsom bedraagt nu 2210 fr. en 2010 fr. Het vierde kwartaal is het opnieuw de beurt aan Ernest Ornelis samen met herbergier (later gemeentebediende) Joseph De Meyer voor de som van 1150 fr.

In 1921 en 1922 woedt de varkensplaag en vinden we geen lastenkohier terug. Ernest Ornelis en de gemeentebediende Joseph De Meyer treden op als pachters in 1923 voor de som van 2000 fr. per kwartaal.

Ook de volgende jaren van 1924 tot en met 1930 zijn het steeds dezelfde twee die vernoemd worden in de lastenkohieren. De pachtsom varieert dan van minimum 2000 fr. tot 3800 fr. per kwartaal. In 1925 heerst terug een poot- en muilplaag en wordt de *viggemarkt* opgeschort voor 11 weken.

In 1931 is uitzonderlijk herbergier Hector De Baets nog eens pachter samen met koopman Henri Huys tijdens het eerste kwartaal. De pachtsom bedraagt dan 4000 fr. Later, tot en met 1932, zijn het dezelfde mensen, Ornelis en De Meyer, die de verpachting verzekeren voor bedragen die variëren van 3600 fr. minimum tot 6000 fr. maximum per kwartaal.

Opmerking: Vanaf 1901 is de pachter niet langer verplicht te helpen bij het op- en afzetten van de *viggerennen*. In de jaren na de 1^e wereldoorlog had de verpachting van de plaatsrechten nog plaats maar volgens een eenvoudiger lastenkohier. De invaliden van de gemeente waren vrijgesteld van het betalen van plaatsrechten. Pandgeld werd gevraagd aan de aanvrager voor een plaats bij het kermisgebeuren. Dit werd

aangerekend volgens de grootte van de te plaatsen barakken en bedroeg 20 fr., 10 fr. 5 fr. of meer al naargelang. Op p. 22 een voorbeeld van de aangerekende kosten voor het plaatsen van 'The American Bioscop' tijdens de kermisdagen. Vanaf 1920 kon de pachter in uitzonderlijke gevallen vermindering op de pachtsom bekomen (ziekte bij het vee). Vanaf 1932 is er geen sprake meer van de jaar- en paardenmarkten. Ook de jaarlijkse kermis komt niet meer voor in het lastenkohier. In 1932 werd het pachtrecht voor *barakken, cirken en carroussels* rechtstreeks geheven door het gemeentebestuur. Het achtste artikel over de paarden, de veulens en het hoornvee verdwijnt eveneens uit het lastenkohier. Het negende artikel met betrekking tot het plaatsen van repen en stijlen werd geschrapt. Vanaf het jaar 1930 tot 1940 is Ernest Ornelis uit herberg *De Viggemarkt* op de hoek van de Boomgaard de vaste pachter van de plaatsrechten. In 1937 was de markt gesloten van 1 september tot einde december (mond- en klauwzeer). Hij krijgt daarvoor 18 marktdagen aan 100 fr. terugbetaald door de gemeente.

In het jaar achttien honderd twee en zestig, den tienden
 December ten elf uren voormiddag.
 Het schepers Kollegie der Gemeente Aelstre, Arrondissement
 Gent, Provincie Oostvlaanderen, heeft zich begeven in de herberg
 Coen bert, bewoond by de weduwe Jan Bellegheem, ten einde over-
 te gaen ingevolge de voorstaende condities tot de openbare
 verpachting der te hebben plaetsrechten in oude gemeente ge-
 oerdende het aenstaende jaer achttien honderd twee en zestig.
 Na voorlezing der condities en tarief hiervoor heeft zich
 aengeboden: Augustinus Vermeersch, wintelier woonende in
 de gemeente Aelstre, den welken geboden heeft de som van twee hon-
 dert dertig francs, loven de condities, niemandt niet meer aen-
 biedende en nog te bieden, soo hebben wy de toewyking gedaen an
 voornoemden Vermeersch, voor zyne gebodene som van twee
 hondert dertig francs, loven de condities en heeft hy seffens verstaen
 doen pachte doen soo voor eigen als voor rekening van Jan fran-
 cis Claeys, landbouwer woonende te Aelstre, tegegenwoordig en
 aenweerdende en hebben zy beide verstaen sich te verbinden te he-
 onderhouden van de voorenstaende condities en hebben na voor-
 lezing der pachte Vermeersch verstaen niet te kunnen toe-
 nemen dese ontkenne in den pachte Claeys met ons geteekent,
 dat als loven

J. Claeys
 De Secretaris,
 Aelstre

J. Ornelis
 G. J. Claeys
 Wiering
 J. Ornelis
 Registrateur

Voorbeeld van plaatsrechten uit 1863.

Photographies animées

À chaque
Représentation
changement
de
programme

The American Bioscop

Théâtre des Lumières

Direction : ROBERT GEISSLER

Adresse permanente : RUE LEDEGANCK, 13, GAND

Installation de luxe avec éclairage électrique ou moyen d'une machine de 40 chevaux

Ninivart, le 3 Octobre 08

Façade sculptée en style Louis XV.
L'éclairage électrique.

Tous les jours
Grandes représentations
des nouveautés du
monde entier

Scènes dramatiques
et réalistes
de plein air et comiques.
Sport et Acrobatie
Scènes historiques,
politiques et d'actualité.
Scènes militaires,
dances et ballets.
Visions d'art
Féeries religieuses et
bibliques.

Spectacle de famille.
Rendez-vous de la bonne
société.

La direction traite à forfait
avec M^{rs} les directeurs
de pensionnats et
écoles.
Prix spécial pour
sociétés.

PAPETERIE INDUSTRIELLE GANTOISE

Monsieur le Commissaire de Police
de la ville d'Ostende

Monsieur,

En réponse à votre honore carte. Cette
je m'empresse de vous informer que j'ai payé
les droits de place suivants depuis que j'as-
siste avec mon établissement à la fonderie d'Ostende.

1906 pour les deux Dimanches — 30 Frcs
1907 " " " " " " — 40 Frcs
1908 pour les trois jours de Permission — 20 Frcs

Espérant que ce renseignement vous suffira pour
votre enquête. Veuillez agréer Monsieur le
Commissaire mes salutations empressées

Robert Geissler

American Cinema

The 'American Bioscop'.

Ook het wegen van de boter, die op de wekelijkse markt werd verkocht, volgde een gelijkaardige procedure als de plaatsrechten.

Ook hier was er een verpachting met een lastenkohier waarin voorwaarden en 'conditien' werden vastgelegd. De artikels die hier van toepassing waren, komen grosso modo overeen met deze van de plaatsrechten. De 1^e verpachting vond plaats in 1856 voor het jaar 1857.

1. De te ontvangen rechten op het wegen van de boter waren onderhevig aan bepaalde tarieven die jaarlijks konden veranderen. In 1864 waren de tarieven bepaald in een document van de bestendige deputatie van de provincieraad van 13 november 1856. Voor het wegen van 1 tot 5 kg boter werden 5 centiemen gevraagd. Boven de 5 kg kwam er een centiem per kg boter bij.

In 1876 was het dan als volgt: van één kg tot 3 kg werden 2 centiemen gevraagd; van 3 kg tot 7 kg vroeg men 4 centiemen; van 7 tot 12 kg was het dan 8 centiemen; vanaf 12 kg en meer was het 12 centiemen.

In 1885 was het dan weer anders, maar we gaan hier niet alle tarieven opsommen.

2. De artikelen 1 tot 8 en 10 en 11 waren identiek aan deze van de plaatsrechten.

Artikel 9 bepaalde dat de pachter verplicht was de boter te wegen met twee verschillende weegschalen welke op twee verschillende plaatsen dienden opgesteld te worden. In de ene weegschaal werden de stukken gewogen tot 12 kg, in de ander deze er boven. In 1886 werd er in de ene weegschaal gewogen tot 15 kg en in de andere er boven.

Het verkopen van drank en eetwaren in de weegplaatsen was verboden op politiebevel. De weegschalen en gewichten werden geleverd door het plaatselijk bestuur. Ze moesten in goede staat door de pachter op het einde van de pacht aan de volgende pachter overgemaakt worden.

De pachter moest de weegschalen zo dicht mogelijk bij de markt opstellen.

In de *Statiestraat* kon dit gebeuren tot aan het schoollokaal (huidige OCMW-gebouw); in de Brouwerijstraat tot aan het huis toen bewoond door Karel Cnudde (in 1864), Louis De Decker (in

1876) en Leo Wullaert (in 1886); in de Bellemstraat tot aan het huis toen bewoond door Judocus Lootens (in 1876 en in 1886). In de Lostraat kon dit tot aan het huis toen bewoond door Karel-Louis De Backer (in 1864) en Remi Claerhout (in 1876 en 1886). De verpachting houdt schijnbaar op in 1889. Vanaf dan vinden we geen lastenkohieren meer in de archieven. Toch vonden we nog enkele interessante gegevens met betrekking tot de boterverkoop op de markt gedurende de periode 1901-1916 (zie verder). Op de bladzijden 29 tot 33 geven we een voorbeeld van verpachting van de boterschaal en overgave en overname van de weegschaal.

Hierna volgt in tabelvorm het verloop van de verpachting van 1856 tot 1888.

Overzicht van de boterschaal 1856 - 1888

JAAR	PLAATS EN DATUM	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1856-1857	gemeentehuis	Joseph Van Risseghem kuiper-herbergier in de Lostraat 178 voor 805 fr.	Petrus Van Belleghem herbergier (Van Risseghem x Virginie Claerhout)
1857-1858	idem	idem voor 750 fr.	idem
1858-1859	idem	Gerulphus De Doncker herbergier uit <i>De Valke</i> voor 745 fr.	Bellarmin De Meyer herbergier
1859-1860	idem	Desiré De Bisschop winkelier-fabrikant voor 815 fr.	Pieter Van Belleghem herbergier
1860-1861	idem	Gerulphus De Doncker voor 800 fr.	onbekend
1861-1862	Kinders Blomme herbergiers uit <i>Het Lam</i> op de Markt	Pieter Van Belleghem herbergier voor 800 fr.	Blandin Van De Keere

JAAR	PLAATS EN DATUM	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
		De Doncker Gerulphus bood 810 fr. maar werd niet weerhouden houtkoopman Biesenveld	
1862-1863	Weduwe Bellarmin Van Belleghem herbergierster uit <i>De Hert</i> Dorp 237	Gerulphus De Doncker herbergier voor 830 fr.	Bernard Storme mulder-olieslager uit de Brouwerijstraat
1863-1864	Joseph Van Risseghem herbergier in <i>De Eendracht</i> Dorp 244	Gerulphus De Doncker winkelier voor 1030 fr.	Vergult Louis koopman-herbergier van Bellem
1864-1865	Constant Schacht herbergier in <i>Het schuttershof</i> Dorp 2	Gerulphus De Doncker voor 935 fr.	Bernard Storme mulder te Aalter
1865-1866	Gerulphus De Doncker herbergier in <i>De Valke</i> Dorp 6	Gerulphus De Doncker voor 1040 fr.	Vergult Louis koopman-herbergier Bellem
1866-1867	Karel Van Risseghem herbergier in <i>De Eendracht</i>	idem voor de som van 1030 fr.	Bernard Storme mulder wonende te Aalter
1867-1868	Constant Schacht herbergier Dorp 2	idem - voor 1110 fr. De Doncker tekent de akte niet wegens slecht zicht.	dezelfde borgsteller Zijn vrouw of dochter Eugenie tekenden dan ook wel eens de akte.
1868-1869	Gerulphus De Doncker herbergier in <i>De Valke</i>	idem voor 1010 fr. idem zicht	dezelfde borgsteller

JAAR	PLAATS EN DATUM	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1869-1870	Charles Van Belleghem herbergier Dorp 7	Leonard De Doncker veekoopman voor 1000 fr.	Frederic Vergult herbergier te Bellem
1870-1871	Constant Schacht herbergier Dorp 2	Weduwe Bellarmin De Meyer (Vuylsteke Isabelle herbergierster voor 1000 fr.	Leo De Langhe wagenmaker Brouwerijstraat
1871-1872	Pieter Van Belleghem herbergier	Weduwe Bellarmin De Meyer voor 1425 fr.	Pieter Van Belleghem herbergier
1872-1873	Gerulphus De Doncker herbergier	idem voor 1705 fr.	Joseph Van Den Abeele-slachter Lostraat
1873-1874	Charles Van Belleghem herbergier	idem voor 2700 fr.	Charles Van Belleghem herbergier
1874-1875	Kinderen De Vlieger Herbergiers Dorp 5	idem voor 2000 fr.	Constant Schacht broodbakker-herbergier
1875-1876	Petrus Van Der Sypt herbergier <i>Statiestraat 23</i>	idem voor 1935 fr.	Petrus Van Vooren koopman en winkelier Brouwerijstraat
1876-1877	Weduwe Bellarmin De Meyer herbergierster Brouwerijstraat 2	Charles De Neve winkelier-koopman voor 1950 fr.	Pieter Bockstal eigenaar te Gent Fievéstraat 13
1877-1878	Constant Schacht herbergier Dorp 2	idem voor 1860 fr.	Eduard De Neve werkman
1878-1879	Kinderen Blomme herbergiers Dorp 10	Remi Claerhout herbergier-timmerman 1950 fr.	Karel-Joseph Van Risseghem kuiper

JAAR	PLAATS EN DATUM	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1879-1880	Kinderen De Doncker herbergiers in <i>De Valke</i>	Idem als hierboven voor 1800 fr.	dezelfde borgsteller.
1880-1881	Charles Van Belleghem herbergier Dorp 7	idem voor 1800 fr.	dezelfde borgsteller
1881-1882	Kinders De Vlieger herbergiers Dorp 5	idem voor 2000 fr.	Pieter De Vlieger herbergier-varkensslachter Dorp 5
1882-1883	August De Meyer herbergier <i>Statiestraat 19</i>	idem voor 2085 fr.	Henri Maenhout landbouwer wonende te Knesselare
1883-1884	Petrus Van Der Sypt herbergier Dorp	idem voor 2000 fr.	Felix De Poorter boswachter-herbergier Loveldstraat
1884-1885	Louis De Doncker herbergier uit herberg <i>De Valke</i>	idem voor 2150 fr.	Eduard Willems winkelier-landbouwer Lostraat
1885-1886	Karel Van Yperen herbergier Lostraat	idem voor 1600 fr.	De Poorter Felix boswachter Loveld
1886-1887	Karel Van Belleghem herbergier Dorp	idem voor 1975 fr.	Henri Maenhout Bierbrouwer van Knesselare
1887-1888	Kinderen De Vlieger herbergiers Dorp 5	August De Meyer houtkoopman-herbergier <i>Statiestraat 19</i> voor 1700 fr.	Remi Claerhout herbergier-timmerman

JAAR	PLAATS EN DATUM	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1888-1889	Remi Claerhout café <i>Casino</i> nu <i>De Kiosk</i> op de Markt	niet meer genoteerd in het lastenkohier.	

Vanaf 1889 zijn geen lastenkohieren meer te vinden voor de boterschaal. Waarschijnlijk heeft dit laatste te maken met het oprichten van het *boterkot* in 1888, waar iemand van het gemeentepersoneel dan waarschijnlijk de weging verrichtte.

Alhoewel er geen lastenkohieren meer werden gevonden voor de jaren na 1889, beschikken we toch nog over interessante informatie wat betreft de boterverkoop op de markt gedurende de periode 1901-1916.

1901 maanden	aantal marktdagen	waarde van de verkochte boter
januari	5	380,02 fr.
februari	4	292,28 fr.
maart	4	310,72 fr.
april	4	320,20 fr.
mei	5	490,10 fr.
juni	4	463,58 fr.
juli	5	505,36 fr.
augustus	4	337,46 fr.
september	4	327,56 fr.
oktober	5	420,78 fr.
november	4	333,88 fr.
december	4	307,84 fr.
TOTAAL		<i>4489,44 fr.</i>

Deze 4489,44 fr. zijn goed voor een totaal van 224 472 kg boter. Ook voor de volgende jaren tot 1916 konden we de boterverkoop achterhalen.

1902 : 4663,54 fr. goed voor 233 177 kg boter. Hier wordt zelfs aangestipt dat een zekere Jan Willems de laatste 14 jaren 2 987 079 kg boter verkocht voor de prijs van 57 639,38 fr.

1903:	4155,48 fr.	1904:	4239,04 fr.
1905:	4233,62 fr.	1906:	4252,64 fr.
1907:	4443,97 fr.	1908:	4501,84 fr.
1909:	4150,76 fr.	1910:	4265,49 fr.
1911:	4051,40 fr.	1912:	3917,56 fr.
1913:	4198,20 fr.	1914:	3120,10 fr.
1915:	2240,90 fr.	1916:	240,28 fr.

Na het verdwijnen van het *boterkot* en het bouwen van de muziek-
kiosk in 1908, werd in de onderbouw van de kiosk de boterweeg-
schaal ondergebracht die in het *boterkot* stond.

In het jaar achtien honderd Overen Restig, den tienden
December, ten elf uren voormiddag.
Het schepers Kollegie der Gemeente Aeltre, Arrondissement
munt Gent, Provincie Oostvlaanderen heeft rieb begeven in de her-
berg, Deer Lert, bewoond by de weduwe Van Bellighem, ten einde
overtagaan ingevolge de voorenstaende Conditien tot de openbare
verpachting der te ontvangen regten voor het wegges der verstoekte
boter op onze wereluytische markt, gedurende het voenstaende jaar
achtien honderd Dri en Restig.
Na gedaene voorlesing der Conditien en tarief hiervoor, heb-
ben rieb aangeboden: Gerulphus De Doncker herbergier, woonende
te Aeltre, denwelken geboden heeft de som van acht honderd dertig
francs boven de Conditien, niemand rieb mer aanbiedende om hoo-
te bieden, zoo hebben wy de toewyding gedaens aen voornemden De
Doncker, voor rine gebodene som van acht honderd dertig francs
boven de Conditien en heeft by seffens verblourd dexen pachete doen
zoo voor eigen als voor rekening vom Bernard Storme, mulder
en olieslager, woonende te Aeltre, hier tegenwoordig en oenveerien.
De en hebben zy beide verblourd rieb te verbinden tot het onderhouden
van de voorenstaende Conditien en hebben ten bewyze van dien
myt ons die proeis verbael na voorlesing ogetustend, sate als ten
hoofse.
G. Douckle
Bernard Storme
A. Storme
De Secretaris,
Abau Geygisbaerd.

Voorbeeld van 'Verpachting van de Boterschaal'.

Inventaris der voorwerpen
 dienende tot het wegen van
 in boten op de markt te Ueltra
 welke volgende condities da
 verpachting, art. 9. met het einde
 van elk en jaagt in goeden staat
 door den pachter aan wie het behoort
 moeten overgelerend worden, op
 pijn van de daer aan toegebracht
 schade te moeten instaan.

1° Eene groote houten weegschaal met twee
 zijde hooftvoeten.

2° Eene mindere als hier boven.

3° Een yzeren gewicht van twintig lb^o

4° " " " " " " " " " " " "

5° Twee " " " " " " " " " " " "

6° Een " " " " " " " " " " " "

7° " " " " " " " " " " " "

8° Een koperen gewicht van vijf grammen

17 Een yzeren maatstok

18 Een van 1 lb^o

9° " " " " " " " " " " " "

10° Twee " " " " " " " " " " " "

11° Een yzeren " " " " " " " " " " " "

12° " " " " " " " " " " " "

13° Twee " " " " " " " " " " " "

14° Eene koperen " " " " " " " " " " " "

15° Een " " " " " " " " " " " "

16° Twee " " " " " " " " " " " "

~~17° Een yzeren maatstok van 1 lb^o~~

De hier boven beschreven voorwerpen zijn op
 worden souden January 1800 sichtig in goeden
 staat door den aftruwende pachter Di Dorstler.

Voorbeeld van 'Overgave van de Weegschaal'.

in goeden staat aan de aamthovende pachters
Pieter van Bellinghen en Leoni de
Bischofs overgeleverd, die overziet hebben
ondertekend

Dat als hier boven.

Debetschijf

Vraete of de Donker

pranbellyhem

De hier aachter beuopene Voorwerpen sijn op heden 31 Januarij
1861 in goeden staat door den afsteden pachter De Donker aan den
aamthovende pachter Petrus van Bellinghen
overgeleverd, omwelken het tegenwoordig heeft
onder tekenen

Dat als hier boven.

pranbellyhem

De hier aachter beuopene Voorwerpen sijn op heden 3 Januarij
1863 in goeden staat door den afsteden pachter Petrus
van Bellinghen aan den aamthovende pachter De Donker,
overgeleverd, omwelken het tegenwoordig heeft ondertekend.

Dette van 3 Januarij 1863.

Luyon De Donker

voor vader

De hiervoor beuopene voorwerpen sijn op heden 2 Januarij 1871 in
goeden staat door den afsteden pachter De Donker, aan den aam-
thovenden pachter, weduwe De Meyer, overgeleverd, dewelke het
tegenwoordig bewijs heeft ondertekend.

Dette van 2 Januarij 1871.
De Meyer

Inventaris der voorwerpen dienende tot het wegen van de boter op de markt te Aeltre welke volgende conditien der verpagting, art 9. met het einde van elken pagt in goeden staet door den pagter aan wie het behoort moeten overgeleverd worden, op peine van de daer aen toegebragte schade te moeten instaan:

- 1^e Eene groote mouton weegschaal met noodige toebehoorten*
- 2^e Eene mindere als hierboven*
- 3^e Een ijzeren gewigt van twintig kilogram*
- 4^e idem van thien kg*
- 5^e twee idem van vijf kg*
- 6^e een idem van twee kg*
- 7^e een idem van een kg*
- 8^e Een koperen gewigt van vijf grammen*
- 9^e idem van vijf grammen*
- 10^e twee idem van een gram*
- 11^e Een ijzeren gewigt van vijf kilogram*
- 12^e idem van twee kilogram*
- 13^e twee idem van een kilogram*
- 14^e Een koperen gewigt van van 5 grammen*
- 15^e een idem van twee grammen*
- 16e twee idem van een gram*
- 17e Een ijzeren gewigt van 10 kg*
- 18e 3 ijzeren gewigten van 1 kg*

De hierboven beroepene voorwerpen zijn op heden derden january 1800 sestig in goeden staet door den aftedenden pagter De Doncker aen de aenkomende pagter Pieter van Belleghem en Désiré de Bisschop overgeleverd, die deze hebben onderteekend:

De bisschop *Date als hierboven*
p. van Belleghem *Vrouwe g De Doncker*

De hier achter beroepene voorwerpen zijn op heden den 31 december 1861 in goeden staet den aftreden pachter De Doncker aen den aenkomende pachter Petrus Van Belleghem aangeleverd denwelken hier tegenwoordig heeft onderteekend

Date als hierboven
p. van Belleghem

De hier achter beroepene voorwerpen zijn op heden 3 january 1863 in goeden staet door den 5 aftreden pachter Petrus Van Belleghem

aen den aenkomende pachter De Doncker aengeleverd denken hier tegenwoordig heeft onderteekend

Aeltre den 5 January 1863

*voor vader
Eugenie De Doncker*

De hierboven beroepene voorwerpen zijn op heden 5 januari 1871 in goeden staat door den aftredenden pachter De Doncker aan den aankomenden pachter weduwe De Meyer, overgeleverd dewelke hier tegenwoordig bewijs heeft onderteekend

*Aeltre den 5 januari 1871
Wed De Meyer*

Roger BAECKELANDT

Bronnen:

- Gemeentearchief Aalter
- Geschiedenis Aalter door Luc Stockman
- Bevolkingsregisters Aalter

HERINNERINGEN AAN DE TWEEDE WERELDOORLOG.

Na de capitulatie van het Belgisch leger op 28 mei 1940, verbleven duizenden Belgen zowel in bezet als in niet bezet Frankrijk achter. Het waren vluchtelingen, jongeren tussen 16 en 35 jaar en soldaten.

De meesten bevonden zich in Zuid-Frankrijk, vooral in Toulouse en omgeving. Eén van hen was August Vroman uit St.-Maria-Aalter. Hij werd op 29 februari 1940 opgeroepen om zijn legerdienst te vervullen. Hij hield een dagboek bij waarin hij zijn belevenissen tijdens de achttiendaagse veldtocht en de daaropvolgende drie maanden noteerde. Hier volgen de voornaamste gebeurtenissen uit die triestige periode.

DE REIS DOOR DE OORLOGSELLENDE HEEN.

Het was op 29 februari 1940 dat August net als zoveel andere jongens, moest vertrekken om 17 maanden lang het vaderland te dienen.

Dit was heel lang, maar het moest toch en ... soldaat worden was toch plezant. Hij moest zijn dienst leren in de kazerne 'Prins Boudewijn' van de karabiniers op het Daillyplein te Schaarbeek.

Toen de rekruten amper een goeie twee maand soldaat waren en eigenlijk nog niet veel van hun dienst kenden, tenzij wacht lopen en schieten

August Vroman en Alfons De Volder uit St.-M.-Aalter, in de kazerne van de karabiniers op het Daillyplein te Schaarbeek in de lente van 1940.

Foto : August Vroman

- ze hadden wel al gedefileerd voor de koning tijdens een groot feest - werden ze tijdens de nacht van 9 op 10 mei verrast door onvoorziene omstandigheden.

De jongens die op wacht stonden, moesten al de soldaten wakker maken toen ze nog maar een goed uur in bed lagen. Deze waren er vanzelfsprekend niet graag bij toen ze zo bruusk uit hun eerste slaap werden gewekt.

Iedereen dacht aan een nachtmars maar zij moesten beginnen met alles op te plooiën en in hun blauwe zak te steken. Daarna moesten ze alle valiezen in één kamer plaatsen samen met een nieuw gasmasker. Er werd van alles uitgedeeld en in de eetzaal mochten ze brood en confituur meenemen. Niemand dacht aan het ergste want er was nog geen alarm geblazen. Toch bleek alles zo verdacht toen ze 's morgens om 4 uur de kazerne verlieten en recht naar het vliegveld van Evere marcheerden. Op een afstand van enkele honderden meter daarvan werd er echter halt gehouden.

Om 5 uur was er een hevig geronk dat veroorzaakt werd door 12 grote Duitse bommenwerpers, voorafgegaan door een klein verkenningsvliegtuig dat lichtpijlen afschoot. Het luchtafweergeschut kwam in actie, granaten ontploften in de lucht maar ook rond en tussen de vliegtuigen. Geen enkel toestel werd neergehaald. Het was hard om het geloei van de sirenes te horen. Ook de klokken luidden alsof ze met hun doffe klanken om hulp smeekten.

Juist nadat de ganse compagnie zich uiteen op de grond had laten vallen, was er een geweldig bombardement. Bommen ontploften in de hangars en op het vliegveld. Ook benzinetanks en de huizen rondom het vliegveld werden getroffen waardoor er branden en geweldige rookwolken ontstonden. Meteen wist iedereen dat het geen oefening maar oorlog was.

's Avonds, nadat de manschappen nog wat hadden kunnen slapen in het gras, werd bevel gegeven om te vertrekken. In de verte was de lucht fel verlicht door de geweldige branden. Zij marcheerden naar het station van Schaarbeek waar een grote drukte heerste aangezien al die troepen daar in de trein moesten stappen met al hun gereedschap, klaar voor de aftocht.

Ondertussen was het al zaterdag 11 mei om 5 uur in de morgen en de grote reis kon beginnen. De trein reed langzaam tot Denderleeuw waar hij drie uur stil stond in het station. Toen een Duits vliegtuig

een rookstreep trok, werd voor een nieuw bombardement gevreesd. Iedereen was zeer benauwd maar gelukkig gebeurde er niets, zodat de trein verder kon rijden. Te Aalst was er ook al gebombardeerd, hetgeen de oorzaak was van het lange oponthoud te Denderleeuw. De trein reed richting Brugge dus voorbij Maria-Aalter.

Te Brugge verlieten de militairen de trein en begaven zich naar de Ganzestraat. Daar werden ze ondergebracht in een school. In de stad konden de soldaten zich vermaken en in sommige cafés werd er zelfs nog gedanst. Maar als men buiten een wandeling wilde maken, moest er - telkens er een Duits vliegtuig overvloog en de sirenes loeiden - in een schuilkelder worden gevluht. Dan mocht niemand meer op straat zijn.

Tijdens de nacht van 15 op 16 mei, nadat alles terug was ingepakt en ingeladen, moesten de soldaten op een goederentrein stappen in Brugge. In de wagons had men tot voor kort nog paarden vervoerd die heel wat mest hadden achtergelaten.

's Morgens reed de trein via Lichtervelde en Diksmuide naar Veurne. In Veurne werd van een stilstand van 15 minuten gebruik gemaakt om eten en drinken te halen. De reis werd verdergezet naar Adinkerke, de Franse grens over naar Duinkerke, Dieppe, Rouen, Lisieux, Alençon, Le Mans, Tours, Poitiers en Angoulême. Te Bordeaux, waar de trein op 19 mei bij valavond aankwam, staarden de bewoners de soldaten verwonderd aan. Het waren immers de eerste Belgische soldaten die ze zagen.

Op 20 mei reed de trein langs Agen naar Toulouse, waar August en zijn wapenbroeders uit de keuken eten en drinken moesten uitdelen. Vandaar ging de reis verder langs Carcassonne en Narbonne richting Middellandse Zee. Bijna de volledige verdere reis verliep door een waterrijk gebied met langs weerszijden lang riet. Iedereen vroeg zich af waar ze eigenlijk naartoe reden. Maar na een reis van 6 dagen mochten de soldaten eindelijk eens afstappen in het station van het dorpje Rivesaltes om daar onmiddellijk terug op een vrachtwagen te stappen. Na een rit van 17 km kwamen ze terecht in één van de vreselijkste kampen van Zuid-Frankrijk, nl. te le Barcarès. Het was er stikheet en het kamp zat vol met vlooien. Het kamp was tijdens de Spaanse burgeroorlog gebruikt voor het herbergen van vluchtelingen. Niemand kon hier ontvluchten, tenzij met een bootje over het water.

August, die tot dan in een keuken had gewerkt, moest alleen nog brood uitdelen aan zijn kameraden uit zijn compagnie aangezien er in het kamp maar één keuken meer bestond.

Het was werkelijk onhoudbaar in dat kamp : onvoldoende eten, geen water en men kon er niet goed slapen. De meeste soldaten zaten bijna altijd aan een inham aan de zee ongeveer 1 km van het kamp verwijderd. Velen werden ziek en moesten naar de infirmerie of naar het hospitaal gebracht worden om verzorgd te worden. Zij verwachtten dat zij daar beter zouden zijn, maar ... de vlooien waren er ook.

Ondertussen werd er gedurig naar middelen gezocht en gesmeekt om toch maar elders te geraken, hetgeen gebeurde tijdens de nacht van 25 op 26 mei, want over dag werden er nooit verplaatsingen gedaan. Zo begon een nieuwe reis met een onbekende bestemming. Na een dag rijden stopte de trein in het station van Moux, een dorpje op enkele kilometer van Narbonne en op 94 km van Toulouse, waar eerst nog wat eten werd uitgedeeld. Vanuit Moux moesten de soldaten te voet naar het ongeveer 17 km verder gelegen Rieux-Minervois, dwars door de bergen. August en de foerier moesten echter in het station blijven tot al het gereedschap werd afgehaald. Nadat dit 's anderendaags was gebeurd, mochten beiden met de fiets naar Rieux-Minervois rijden, langs een zeer mooi maar lastig parcours. Overal waar ze keken waren er wijngaarden te zien waarop reeds ijverig gewerkt werd. Nu en dan hadden ze gevraagd waar het dorpje lag maar toen ze boven op een berg kwamen, zagen ze het dorpje in het dal al liggen. De soldaten te voet waren ook al aangekomen. De eerste nacht was er eet- en slaapgelegenheid in een klooster. 's Anderendaags, op 27 mei 1940, werden de soldaten in groepen verdeeld en naar gebouwen in de wijngaarden in de omgeving gezonden waar ze zich uiteindelijk op de zolders goed konden installeren en alles in orde konden brengen.

Er moest wachtdienst gedaan worden en instructies werden geleerd want de volgende zondag werd er al een groot feest gehouden waarop er gedefileerd werd voor de burgemeester, de kolonel en andere officieren van het regiment. Daarna was er een grote voetbalwedstrijd tussen de Belgische en Franse militairen. De Belgen wonnen de wedstrijd omdat er zeer goede spelers in hun elftal zaten.

Maar na enige dagen deed het gerucht de ronde dat er orders waren toegekomen om terug te vertrekken naar Clermont, hetgeen ook een tweetal dagen later gebeurde. 's Nachts om 2 uur moest iedereen het dorpje verlaten en te voet de afstand van bijna 20 km afleggen naar het station van Capendu. Een viertal uren later, toen alles op de trein geladen was en alle soldaten opgestapt waren, begon de terugreis naar Noord-

Frankrijk. De reis verliep langs Toulouse over Limoges, Châteauroux, Orléans en Parijs tot in Senlis waar de trein in de vroege morgen stopte. Iedereen moest uitstappen omdat de eindbestemming Clermont niet kon bereikt worden, aangezien de stad reeds door de Duitsers was ingenomen. August en enkele anderen moesten in het station van Senlis wachten tot ze hen zouden komen halen. Senlis was zwaar gebombardeerd en er lagen veel doden onder de bomen van het stationsplein waaronder een Brusselse jongen, een burger, getroffen door een bom-scherf. Het was afschuwelijk om te zien hoe de slachtoffers waren toegetakeld. Het was zo erg dat zelfs niemand nog zin had in eten toen het voor het vertrek werd uitgedeeld.

August en zijn makkers zijn in de namiddag uit Senlis per fiets vertrokken, voorzien van genoeg eten en drinken. Amper een uur later waren ze al een makker kwijt. Hij reed voorop en is wellicht misreden. Na dagen lang te hebben rondgezworven ten zuiden van Parijs, langs Versailles, Saint-Denis, Saint-Cyr, Melun en Fleury kwamen ze in de grote bossen van Fontainebleau aan, waar ze de nacht doorbrachten. Na drie dagen zwerven doorheen die bossen kwamen ze te Moret aan waar ze op een trein stapten, weliswaar in een goederenwagon, maar dat waren ze al gewoon geraakt. Samen met een tiental Franse soldaten vertrokken ze. Eerst reed de trein noordwaarts, maar buiten de stad maakte hij een grote bocht en reed zuidwaarts. Een station verder was de trein reeds te kort, niettegenstaande hij al ongeveer uit 60 rijtuigen bestond. Het was een triestig gezicht om al die vluchtende mensen, waaronder veel vrouwen en kinderen, te zien zitten. De trein reed door Sens, waar het station totaal vernield was. De sporen lagen tot op de wagons en in de omtrek lagen op de daken geen pannen meer. De nog geladen tanks en kanonnen waren vernield. Er was bijna niemand te zien. De trein reed verder naar Dijon, waar ze wat eten konden bemachtigen, over Lyon om 's avonds in Nîmes aan te komen. Na 7 uur wachten werd er tijdens de nacht een trein aangekondigd met bestemming Carcassonne, maar eerst reed er nog een hospitaaltrein binnen vol geladen met gewonde soldaten. Het was treurig om zien hoe wenende vrouwen langs de trein liepen want misschien lag hun man, zoon of verloofde in die trein. Na een reis van 4 dagen door de grote Alpentunnels kwamen August en zijn 3 makkers te Carcassonne aan, waar ze vernamen dat er nog 7 man terug gekomen waren.

Na eerst eens goed gegeten en gedronken te hebben, werden zij op een dag in juni om 15 uur met de autobus naar hun kantonnement te Rieux-

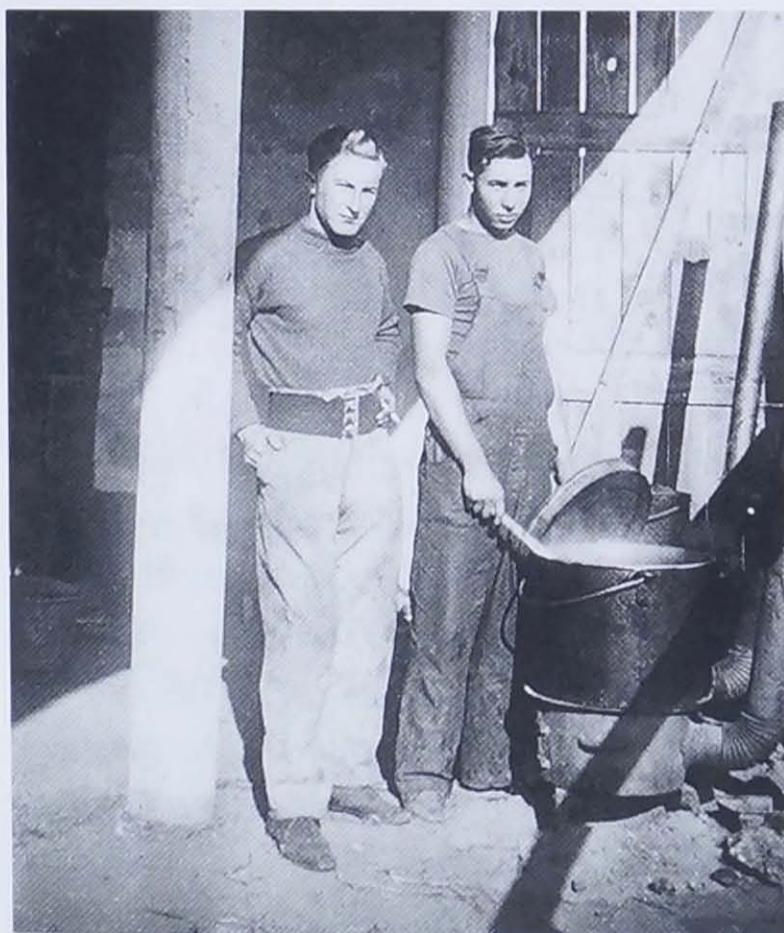
In het kantonnement te Rieux-Minervois, Zuid-Frankrijk, in juni 1940. Groepsfoto van Belgische soldaten. A. Vroman zit op de eerste rij de tweede van links.

Foto : August Vroman

Minervois gebracht. Daar aangekomen werden ze, na al dat lijden en afzien, nog aanzien als deserteurs. Daarom werden ze 's anderendaags uitvoerig ondervraagd. Alles wat ze zegden werd opgetekend, maar ze konden gelukkig alles goed uitleggen en aangezien er later zoveel

kameraden terugkwamen, werden ze niet meer ongerust.

Op de vraag van de soldaten wanneer ze terug naar huis mochten, werd er geantwoord dat zulks snel zou gebeuren. In afwachting daarvan moesten ze terug wacht lopen en kregen ze instructies, hetgeen niet zo in de smaak viel.

Ondertussen kwamen er brieven van het thuisfront aan, waarin sommigen de vraag konden lezen of ze misschien wel zinnens waren om in Frankrijk te blijven wonen. Familieleden dachten dat de soldaten niet naar huis wilden komen, maar ze konden niet. In afwachting ging Gust met

August, rechts op de foto, in de keuken onder de tribune van een voetbalveld te Rieux-Minervois.

Foto : August Vroman

zijn vrienden uit de keuken verder met het bereiden van het eten voor de manschappen en ondertussen was het al augustus.

Vanuit België werden met vrachtwagens en autobussen pogingen ondernomen om de in Frankrijk vertoevende soldaten en burgers te zoeken om ze terug naar hun thuisland te brengen. Op 10 augustus vertrok een vrachtwagen uit Bellem naar Zuid-Frankrijk om verwanten en kennissen uit Aalter en omgeving op te sporen. Naast de eigenaar uit Bellem namen ook nog twee andere inwoners van Bellem, één uit Aalter en een handelaar uit Knesselare aan de zoektocht deel. Op 15 augustus kwamen ze ook langs het kantonnement van Rieux-Minervois waar August nog steeds verbleef.

In zijn dagboek beschreef Gust de terugreis als volgt.

EINDELIJK ! DE TERUGKEER NAAR HUIS.

Op 15 augustus voelde ik mij niet te best en lag ik te slapen onder de bomen, nabij de keuken, toen er opeens een makker kwam gelopen, die vertelde, dat er een autobus was aangekomen uit Aalter. Ik geloof, dat ik juist droomde van mijn thuis. Ik sprong overeind en wist niet wat gedaan van blijdschap. Het was eindelijk zo ver.

Na de middag mochten we instappen. Er zaten al een aantal jongens uit Aalter en omstreken in de bus maar er moesten er nog afgehaald worden.

Van Rieux-Minervois reden we naar Clermont- l' Hérault, waar we de eerste nacht doorbrachten en 's anderendaags stopten we te Saint-André, waar Hilaire Martlé zijn grote vrachtwagen moest afhalen. In afwachting van zijn terugkeer namen we enige foto's.

Op 18 augustus 1940 werd halt gehouden te Saint-André. Op de foto bij de vrachtwagen uit Bellem zien we v.l.n.r. : August Vroman, Willy De Baets en Alfons De Volder, alle drie uit Sint-Maria-Aalter.

Foto : August Vroman

Foto genomen te Bézier op 19 augustus 1940. Hier verbleven de gerepatrieerden twee dagen en nachten.

Foto : August Vroman

Daarna reden we verder tot Bézier waar we twee dagen en nachten verbleven. We sliepen op de grote parkeerplaats van de stad. Het was een schone stad waar van alles te zien was en aangezien we ruim de tijd hadden om de stad te bezichtigen en grondig te verkennen, werden ook hier enkele foto's genomen.

In Bézier verbleven ook nog veel Belgische vluchtelingen, de meesten van Antwerpen, Mol en omstreken, allemaal mensen die net zoals wij ver van huis waren. Velen kwamen ons opzoeken en als we gingen vertrekken, stonden zij rond onze auto's om afscheid te nemen.

We reden verder langs Carcassonne, waar ik een foto nam van het zeer oude klooster, dan naar Toulouse, waar we tegen de avond aankwamen en de nacht doorbrachten in een zijstraatje, op de koude keien, zoals te Bézier.

's Morgens waren we helemaal verstijfd en gekraakt, want het was niet warm die nacht. De pater die bij ons was, moest zoals iedere dag zijn H. Mis opdragen en ondertussen bezochten wij Toulouse. Het was juist marktdag, de zon begon te schijnen en nogmaals werd de

kodak bovengehaald en werden mooie gezichten genomen van mijn vrienden en na nog een laatste bezoek te hebben gebracht aan de markt en 't een en 't ander te hebben gekocht, vertrokken we om 10 uur. Het was 19 augustus.

Onderweg stopten we in het dorpje Saint-Genis, waar ik vlug een foto nam, en reden tot in het dorpje dicht bij Lombez, niet ver van Lourdes en vandaar naar Auch, waar we nog eens afstapten om een foto te nemen. Vandaar reden we meestal door oude steden van waar we mooie gezichten hadden over de bergachtige streek, tot Lectoure, waar we bij valavond aankwamen. We overnachtten er in een garage, waar ook Franse soldaten sliepen. De wijnoogst was begonnen en wij profiteerden ervan. De volgende dag, na de gebruikelijke foto's te hebben genomen, trokken we naar Bordeaux toe, door de kille motregen.

Wij waren eindelijk op weg naar ons landje, maar de reis duurde toch zo lang en we verlangden zo heftig naar het weerzien met onze ouders en broeders en(of) zusters en ons geboortedorp. Wij waren nu al vijf dagen onderweg en toch waren we omtrent even ver van ons huis verwijderd als bij ons vertrek uit Rieux-Minervois.

Langs Marmande kwamen we te La Réole, waar we de eerste Duitsers zagen en benauwd de controle passeerden. We wisten

Ook te Auch werd een korte halte gehouden. Onderweg was er een vrachtwagen bijgekomen.

Foto : August Vroman

immers nog niet wat ze met ons gingen aanvangen, maar alles verliep goed en we konden na een uur verder rijden tot in Bordeaux, waar we over de zeer grote en lange brug verder reden, waarvan ik ook een foto nam. Wij stopten nabij een groot interneringskamp waar we aten. Daarna bezochten we de stad.

Een uur of drie later vertrokken we en langs Jonzac en Saintes reden we tot Rochefort, waar we de nacht doorbrachten in een grote school, samen met vele vluchtelingen uit Noord-Frankrijk. De vorige nacht was er nog een bombardement geweest.

's Morgens reden we door naar La Rochelle, waar niet alles goed verliep. We vielen zonder benzine, zodat we daar twee dagen moesten blijven. Na een nacht geslapen te hebben in een school, kregen we benzine. Dat was op 22 augustus 1940. We waren reeds zeven dagen onderweg en hadden nog maar de helft van de reis afgelegd, toen we vertrokken naar La Roche-sur-Yon, waar we de nacht doorbrachten in een theaterzaal.

We waren in het zuiden gewoon geraakt aan de warmte, maar hoe meer we naar het noorden reden, hoe koeler het werd en zelfs koud op een open auto en we waren verplicht warmere kleren aan te trekken. 's Anderendaags reden we aan de hoogste snelheid over berg en dal, door scherpe bochten soms, met daarna diepe hellingen, die zelfs de stoutsten zouden doen huiveren hebben. Langs Nantes en Rennes, waar we stopten om nog landgenoten op te nemen, maar die reeds vertrokken waren, ging de reis verder, nadat we nog vlug een foto van het station genomen hadden, langs Fougères, Domfront en Argentan tot Bernay, waar we eten en drinken kregen van de Duitsers en overnachtten.

De volgende dag reden we door Rouen, waar de grote bruggen over de Seine opgeblazen waren, waardoor de stad vrij zwaar beschadigd was. Wat verder was een dorpje bijna helemaal plat geschoten. Doch het was bijna niet te geloven, maar er was reeds marktdag en er was veel volk ook, wellicht meestal boeren uit de omtrek. De kerk stond er nog half. Ervoor stond een monument aan de voet waarvan door de Duitsers een meisje begraven werd.

Verder stonden vele kruisjes bezijden de weg en veel uitgebrande voertuigen en we zagen vele verwoestingen. Langs Amiens, Saint-Pol, waar reeds een groot vliegveld was aangelegd, Béthune en Hazebrouck kwamen we terug in België en stopten te Poperinge om een lekker glaasje bier te drinken. Het was plezierig om terug bij Vlaamse mensen te zijn en ik voelde mij oprecht gelukkig.

De volgende halte was Roeselare, waar we afstapten om iets te drinken. Seffens kwamen veel mensen naar ons om te vragen van waar we kwamen, waar we woonden en of er niemand van Roeselare bij was. Wij waren verbaasd te zien, dat het hier al kermis was waarop het zeer druk was. We konden hier dus niet lang blijven en reden langs Tielt naar Ruiselede waar ik familie bezocht die mij onmiddellijk gerust stelde en mij zegde, dat er geen slachtoffers vielen tijdens de oorlog, maar dat er nog twee in Duitsland waren. We dronken nog een glaasje en reden per fiets naar Maria-Aalter. Het weerzien met mijn ouders en zuster was zeer hartelijk en vervulde ons met grote vreugde en geluk.

Dit gebeurde op zondag 25 augustus 1940, de eerste dag van de jaarlijkse kermis. Ik liep nog drie dagen lang doelloos rond, niet wetend waar eerst naartoe en nog steeds denkend, dat ik nog verder moest reizen, maar aan alles komt een einde en het spreekwoord zegt: 'NA LIJDEN KOMT VERBLIJDEN.'

De thuiskomst van August betekende het einde van een meer dan drie maanden durende lijdensweg, maar er wachtten hem nog zware beproevingen. Hij was een hele tijd voortvluchtig, omdat hij naar Duitsland moest gaan werken, maar werd in november 1943 door de Feldgendarmen in het station van Gent-Sint-Pieters aangehouden en naar Hamburg-Harburg gestuurd als verplichte arbeider. Hij verbleef er tot aan het einde van de oorlog in mei 1945.

Maurice THYS

GESCHIEDENIS VAN HET BELGISCH GELD.

Elke dag spuwen geldautomaten over gans het land pakken biljetten, die daarna in de geldbeugels verdwijnen. Aan de loketten van de bankinstellingen gaat het er al even koortsachtig aan toe. Maar wie staat nog stil bij - zeg maar - een briefje van 1000 of 2000 frank ?

Toch is de geschiedenis van het Belgische geld meer dan de moeite waard. Zij toont duidelijk dat het huidige, vertrouwde bankbiljet doorheen de jaren een lange en opwindende tocht heeft doormaakt.

DE GESCHIEDENIS VAN DE MUNTSTUKKEN.

1830. Ten tijde van de Belgische onafhankelijkheid waren er in ons land diverse munten en rekeneenheden in gebruik. Naast de Nederlandse stukken circuleerden er ook Franse munten, munten van de Oostenrijkse Nederlanden én munten van het Prinsbisdom Luik.

Niet verwonderlijk dus, dat de keuze van een nationale munteenheid voor de bewindslieden in die woelige jaren niet alleen een dringend, maar ook een zeer netelig probleem was. Toch kwam vrij snel een oplossing.

De muntwet van juni 1832 hakte de knoop door en schonk het levenslicht aan de BELGISCHE FRANK : geldstuk van 5 g zilver in een gehalte van 90/100.

1 Frank zilver, Leopold I gelauwerd

Metaal: Ag 900, Cu 100 ‰ Ø 23 mm Kartelrand
Gewicht: 5 gr = 4,5 gr zuiver zilver

10 Frank goud, Leopold I blootshoofds

Metaal: Au 900, Cu 100 ‰ Ø 17 mm Kartelrand
Gewicht: 3,16622 gr = 2,84959 gr zuiver goud

25 Frank goud, Leopold I blootshoofds, klein hoofd

Metaal: Au 900, Cu 100 ‰ Ø 22 mm Kartelrand
Gewicht: 7,91556 gr = 7,124004 gr zuiver goud

2 Frank zilver, Leopold I gelauwerd

Metaal: Ag 900, Cu 100 ‰ Ø 27 mm
Gewicht: 10 gr = 9 gr zuiver zilver
Effen rand met hol randschrift:

DIEU PROTEGE LA BELGIQUE "

1/2 Frank zilver, Leopold I blootshoofds

Metaal: Ag 900, Cu 100 ‰ Ø 18 mm Kartelrand
Gewicht: 2,5 gr = 2,25 gr zuiver zilver

20 Centiem zilver, Leopold I blootshoofds

Metaal: Ag 900, Cu 100 ‰ Ø 15 mm Kartelrand
Gewicht: 1 gr = 0,9 gr zuiver zilver

Dezelfde wet voorzag in de aanmunting van gouden en zilveren stukken en koperen pasmunt. De creatie van al dat moois werd toevertrouwd aan *Joseph-Pierre Braemt*, graveur-generaal bij de Brusselse Munt. Zich iets inspirerend op de Franse voorbeelden, tekende hij onze eerste Belgische frank : **Leopold I** op de ene kant; de Belgische leeuw op de andere kant.

Een tweede belangrijke stap in de Belgische numismatiek was de wet van 31 maart 1847. Die regelde de waardeverhouding tussen de gouden en zilveren munten en koppelde ons stelsel definitief los van de Franse voorbeelden. Voortaan kon de Belg betalen én betaald worden met gouden stukken van respectievelijk 10 en 25 frank, en zilverstukken van respectievelijk 2 frank, 50 centiemen en 20 centiemen.

Maar daarmee waren de problemen nog niet van de baan. Er waren in ons landje immers nog steeds Franse, Nederlandse én Engelse goudstukken in omloop die bovendien allemaal een verschillende pariteit hadden. Gedeeltelijk werd aan deze verwarring iets gedaan door de uitgifte van nikkelen muntjes vanaf 1860. Nu eens zonder, dan weer met de afbeelding van Leopold I.

Toen kwam **Leopold II**. En in hetzelfde jaar 1865, werd de Latijnse Muntunie - een soort voorloper van de Europese Monetaire Unie - opgericht om een einde te maken aan de verwarring en de speculatie die bestond in een aantal Europese geldmarkten.

De eerste zilverstukken van Leopold II, evenals het gouden 20-frankstuk werden getekend door *Leopold Wiener* die, in 1886, de eerste Nederlandstalige munten maakte.

Vanaf 1901 werden alle Wiener-ontwerpen vervangen door een volledig nieuwe reeks van de hand van *Thomas Vincotte*. Maar omdat zijn creaties

20 Frank goud, Leopold II

Metaal: Au 900, Cu 100 ‰ Ø 21 mm
Gewicht: 6,4516 gr = 5,80644 gr zuiver goud
Effen rand met opliggend randschrift :

25 Centiem koper-nikkel, Leopold II, type Michaux

Metaal: Cu 75, Ni 25 % Ø 26 mm, middengat 4,5 mm Effen rand
Gewicht: 6,5 gr

10 Centiem koper-nikkel, Leopold II, type Michaux

Metaal: Cu 75, Ni 25 % Ø 22 mm, middengat 4 mm Effen rand
Gewicht: 4 gr

door hun uitgesproken reliëf nogal vlug versleten, werden ze vervangen door het type met de 'grote baard' zoals wij die nu nog kennen. Een zekere *Alphonse Michaux* introduceerde tenslotte de munten met 'een gaatje'.

Die waren gemakkelijk te onderscheiden van de veel duurdere zilveren muntjes en hadden daarenboven een praktisch voordeel : de mensen bonden ze samen.

Toen viel de geldcreatie en geldproductie stil en het duurde ongeveer 25 jaar, tot *Albert I*, vooraleer er nieuw leven in de brouwerij kwam. De goudstukken waren ondertussen vervangen door de eerste briefjes, maar uit vrees voor een ontbinding van de Latijnse Muntunie, en

5 Centiem koper-nikkel, Leopold II, type Michaux

Metaal: Cu 75, Ni 25 % Ø 19 mm, middengat 3,5 mm Effen rand
Gewicht: 2,5 gr

20 Frank goud, Albert I

Metaal: Au 900, Cu 100 ‰ Ø 21 mm
Gewicht: 6,4516 gr = 5,80644 gr zuiver goud
Effen rand met opvallend randschrift :

* DIEU * PROTEGE * LA BELGIQUE *****
(Franstalige stukken)

GOD BESCHERME * BELGIE *****
(Vlaamstalige stukken)

een daaruit voortvloeiende devaluatie van de Belgische zilverstukken, besloot de overheid in 1914 tot de uitgave van drie nieuwe goudstukken. Door het uitbreken van de eerste wereldoorlog werd echter alleen het geplande 20-frankstuk geslagen.

Het ontwerp hiervan was van *Godefroid Devreese* die later ook de stukken van 50 centiemen, 1 frank en 2 frank creëerde. Alle oudere stukken werden gewoon aangepast aan de nieuwe vorst en het nikkelgeld verdween onder invloed van de oorlog.

De oorlogsindustrie eiste zoveel metaal op dat opnieuw papieren geld in omloop kwam en dat er zink werd gebruikt voor de munten.

Uiteraard dragen de types die Michaux toen ontwierp voor de bezetter, geen beeltenis van de koning.

Na de wapenstilstand bereikte de inflatie een alarmerend peil. De Belgische frank verloor in binnen- en buitenland zijn waarde wat de

50 Centiemen zilver, Albert I

Metaal: Ag 835, Cu 165 ‰ Ø 18 mm Kartelrand
Gewicht: 2,5 gr = 2,0875 gr zuiver zilver

1 Frank zilver, Albert I

Metaal: Ag 835, Cu 165 ‰ Ø 23 mm Kartelrand
Gewicht: 5 gr = 4,175 gr zuiver zilver

2 Frank zilver, Albert I

Metaal: Ag 835, Cu 165 ‰ Ø 27 mm Kartelrand
Gewicht: 10 gr = 8,35 gr zuiver zilver

regering ertoe aanzette om grootscheepse campagnes te voeren ter herwaardering van onze munt. Maar veel mochten ze niet baten. In 1925 trok België zich terug uit de Latijnse Muntunie en ging op zoek naar allerlei vervangingsmiddelen voor ons waardeloos geworden geld.

In 1926 boekte de regering Jaspar terzake succes. De overheidsschuld werd geconsolideerd en een nieuwe rekeneenheid, de Belga -

Twee belga - 10 Frank, zuiver nikkel, Albert I

Metaal: zuiver nikkel Ø 34 mm Gewicht: 17,5 gr
Eifien rand met hol inschrift :

BELGIQUE

BELGIE

met een waarde van 5 frank, trad in voege. In 1930 tekenden *Devreese* en *Alexandre Everaerts* een nikkelstuk van 5 frank en nog in datzelfde jaar werd, naar aanleiding van het onafhankelijkheidsjubileum, een nikkelstuk van 10 frank uitgegeven waarop onze eerste drie koningen prijkten.

De crisis broedde echter. In 1929 stortte de internationale beurswereld in elkaar en ook ons land ontsnapte niet aan een nooit geziene economische depressie. Toen Albert I in 1934 verongelukte, stond België aan de rand van een devaluatie.

50 Frank zilver, Wereldtentoonstelling 1935

Metaal: Ag 680, Cu 320 ‰ Ø 35 mm
 Gewicht: 22 gr = 14,96 gr zuiver zilver
 Effen rand met hol inschrift :

Fransen stukken:
 SOUS LE REGNE DU ROI LEOPOLD III

Vlaamse stukken:
 ONDER DE REGEERING VAN KONING LEOPOLD III

50 Frank zilver, type Schilden, Leopold III

Metaal: Ag 835, Cu 165 ‰ Ø 33 mm
 Gewicht: 20 gr = 16,70 gr zuiver zilver
 Effen rand met hol inschrift :

* BELGIQUE * BELGIE met puntlijn die doorheen dit inschrift golft.

20 Frank zilver, Leopold III

Metaal: Ag 680, Cu 320 ‰ Ø 28 mm

Gewicht: 11 gr = 7,48 gr fijn zilver

Effen rand met hol inschrift :

BELGIQUE = BELGIE =

5 Frank zuiver nikkel, groot model, type Rau

Metaal: zuiver nikkel Ø 31 mm Kartelrand

Gewicht: 12 gr

Kartelrand met hol inschrift :

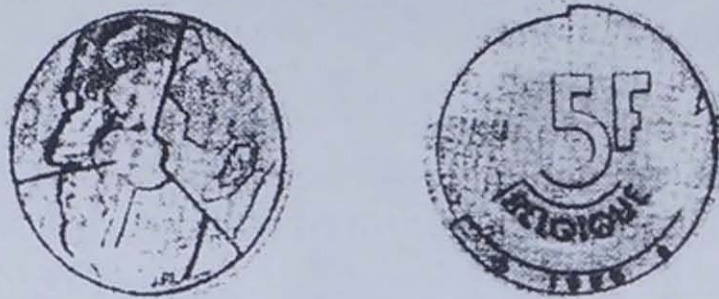
* BELGIQUE * * BELGIE *

Kort na de troonsbestijging van *Leopold III* trof de staat drastische maatregelen en in 1936 werden de eerste nikkelen munten met het portret van de nieuwe sovereign geslagen.

De wet van 10 november 1938 voerde een grondige reorganisatie van de pasmunt door wat tot uiting kwam in de opvallende creaties van *Ernest Wijnants* en *Oscar Jaspers*.

In weerwil tot alle goede bedoelingen veroorzaakte de oorlogstoestand op het einde van 1939 echter opnieuw een kentering in de geschiedenis van ons geld.

5 Frank koper-aluminium-nikkel, Boudewijn I *

Metaal: Cu 920, Al 60, Ni 20 ‰ Ø 24 mm Effen rand
Gewicht: 5,5 gr

Opnieuw was het de Duitse bezetter die het uitzicht en de waarde van onze munten ging bepalen en gedurende de hele tweede wereldoorlog zag ons land de ene na de andere munt opduiken en weer verdwijnen.

Pas onder *Boudewijn I* brak er een numismatische reveil aan dat vooral gedomineerd werd door de ontwerpen van *M. Rau* en *Harry Elstrom*. En dan eindelijk in 1986 en 1987 verschijnen de moderne munten van respectievelijk 5 frank en 50 frank van de hand van *Jean-Paul Laenen*. De stukken van 50 frank en 20 frank tonen het streven aan van de Schatkist om haar biljetten door munten te vervangen.

Om deze inleiding te eindigen, heeft de wet van 23 december 1988 het interne statuut van de frank fundamenteel gewijzigd, door er een nieuwe definitie aan te geven : '*De Belgische munteenheid is de frank. Deze laatste onderverdeeld in centiemen.*'

De definitie van de frank verwijst dus niet langer naar het goud of enig ander metaal, noch naar enig andere munt of rekeneenheid.

50 Frank zuiver nikkel, Boudewijn I *

Metaal: zuiver nikkel Ø 22,75 mm Kartelrand
Gewicht: 7 gr

1830 tot begin 20^e eeuw.

Tot in het midden van de 19^e eeuw was het bankbiljet in ons land weinig gebruikt. Tijdens het Verenigd Koninkrijk waren de biljetten van de Nederlandse Bank nauwelijks tot de Zuidelijke gewesten doorgedrongen, niet in het minst omdat deze biljetten aan toonder werden uitgegeven, en niemand dus verplicht was ze te aanvaarden. Toch kenden ze een vrij ruime verspreiding tot bij het oproer in 1830. Pas vanaf 1837 werden in Amsterdam opnieuw biljetten met nominale waarde in Belgische frank uitgegeven.

Intussen had Charles De Brouckère, in 1835 de 'Banque de Belgique' opgericht. Ze kreeg het recht biljetten uit te geven en haar eerste grote concurrent was - toen al - de 'Société Générale'.

25 frank uit 1851

(Museum voor geld en geschiedenis van de Nationale Bank van België, Brussel)

100 frank. Type 1851

(Museum voor geld en geschiedenis van de Nationale Bank van België, Brussel)

In de eerste decennia van onze onafhankelijkheid verkregen nog andere, kleinere banken emissierecht, onder meer 'Banque Liégoise et Caisse d' Epargenes' in 1835 en 'Banque de Flandre of Gantoise' in 1841.

Dit meervoudige uitgiftesysteem was echter heel kwetsbaar. Een eerste bankcrisis in 1838 noopte de 'Banque de Belgique' ertoe haar betalingen op te schorten. Tien jaar later kondigde de regering onder druk van de politieke, economische en financiële onrust in Frankrijk, de gedwongen koers af voor de biljetten van de 'Société Générale' en de 'Banque de Belgique'. Een onderzoek in de eerstgenoemde instelling bracht ernstige kasproblemen aan het licht.

De Minister van Financiën H.J.W. Frère-Orban bedacht daarom de oprichting van één enkele emissiebank en op 5 mei 1850 ondertekende de koning de wet tot oprichting van de Nationale Bank. Deze instelling verving de 'Société Générale' als rijkskassier. Op 2 januari 1851 opende ze haar loketten.

Alle biljetten die vandaag de dag in omloop zijn, worden dus gedrukt en uitgegeven door de Nationale Bank. Zij drukt ongeveer 170 miljoen biljetten per jaar.

In 1851 gaf de Nationale Bank haar eerste door Leopold Wiener gecreëerde biljettenreeks uit : coupures van 1000, 500, 100, 50 en 20

1.000 frank. Type 1851
(Museum voor geld en geschiedenis van de Nationale Bank van België, Brussel)

frank, in het zwart gedrukt op houtvrij handgeschept papier. De biljetten zijn hoofdzakelijk met een omlijsting van allegorische figuren versierd, komen uit een soucheboekje en zijn afgestempeld met rode en zwarte fiscale zegels. De meeste zijn met de hand getekend en genummerd. De keerzijde vertoont een identieke druk in spiegelbeeld, met toevoeging van een lichtkleurige ondergrond.

Van 1853 tot 1865 werd de zwarte kleur, om fotografische namaak van deze bankbiljetten te verhinderen, geleidelijk door blauw vervangen.

Ondanks de nawerking van de crisis van 1848 zette het bankbiljet zijn opmars verder.

Toen de goudstukken in 1850 aan de omloop werden onttrokken, zorgden de 20-frankbiljetten voor een vlotte overgang. In 1869 ontwierp *Henri Hendrickx* een gloednieuwe reeks biljetten waarbij naamstempels de geschreven handtekeningen vervingen en vanaf 1880 werd het systeem van het soucheboekje definitief afgeschaft.

Merkwaardig is alvast het eerste door de Nationale Bank gedrukte 1000-frankbiljet uit 1851. Het strookje aan de linkerzijde werd gescheurd, als was het een cheque. Slechts in 1880 werd dit systeem afgeschaft en verdween het strookje. De illustratie op dit biljet is duidelijk ondergeschikt aan de tekst en beperkt zich tot vier engeltjes in de hoeken, met links en rechts twee figuren. Deze figuren symboliseren enerzijds de landbouw en anderzijds de handel en de nijverheid. Het betreft dus geen levensechte personages maar zinnebeelden. Zij verduidelijken een idee, een deugd of een economisch gegeven.

In 1872 werd het uitgiftevoorrecht van de Bank vernieuwd. Hoewel de biljetten buiten het stelsel van de Latijnse Muntunie vielen, ondergingen ze toch de invloed van de koersschommelingen van de valuta van de lidstaten. Vooral na 1878 moest de goudmunt hoe langer hoe meer de plaats ruimen voor het biljet.

In 1873 kregen de biljetten van de Nationale Bank het statuut van wettig betaalmiddel en tussen 1860 en 1872 steeg de omloop van 118 tot 300 miljoen frank. Deze toename was aanvankelijk vooral in de grote coupons merkbaar. Later namen echter ook de kleinere waarden van 50 frank en 20 frank in aantal toe. Het biljet had dus zijn weg naar alle lagen van de bevolking gevonden.

Ingevolge een door Minister A. Beernaert gesteunde eis van senator Baron De Coninck, kwam in 1887 een eerste tweetalig biljet van 50 frank tot stand. Er werd ook een 500-frankbiljet gecreëerd dat tot 1944 vrijwel onveranderd in circulatie bleef.

Het in 1894 door *Louis Titz* ontworpen 'twintigje', betekende een ware revolutie : het was in 4 kleuren. De allegorische motieven bleven niet langer tot een omlijsting beperkt en aan het watermerk werd het schaduwbeeld van Minervan toegevoegd. In het begin van deze eeuw volgden dan nog coupures van 100 frank en van 50 frank van

Constant Montald, met sierlijke slingerlijnen in de Art Nouveau-stijl, die in ons land grote furore maakte.

Van 1914 tot 1939.

In de gespannen vooroorlogse sfeer had de Bank niet stilgezeten. Vanaf 1912 had ze een biljet van 5 frank op stapel gezet om het in geval van oorlog in circulatie te brengen. Een deel van die uitgifte

100 frank. Type 1898
(Museum voor geld en geschiedenis van de Nationale Bank van België, Brussel)

kreeg de naamstempel bij drukkerij Desoer in Luik; een ander deel werd, na de bezetting van Brussel, bij de firma Verschueren te Antwerpen in roodbruine tint gedrukt.

Maar in 1914 dwong de oorlog de Bank eerst naar Antwerpen en vervolgens naar Londen te evacueren. Op 27 augustus gaf de Bank een biljettenreeks uit die de naam 'rekeningcourant' kreeg. Behalve coupures van 1000, 100 en 20 frank, omvatte ze ook kleine waarden van 2 en 1 frank. Met deze laatste hoopte men het tekort aan muntstukken, dat als gevolg van de oprotting en het stilvallen van de Munt was ontstaan, te kunnen wegwerken.

Deze inderhaast gerealiseerde reeks vertoont geen watermerk en is hoofdzakelijk met guillochemotieven (=dooreengevlochten lijnen) versierd.

De drie grootste waarden hadden voor het eerst een Belgische Vorst als afbeelding, namelijk Leopold I.

Ongetwijfeld een uiting van vaderlandsliefde in deze oorlogsmaanden.

De bezetter legde het gebruik op van 'Reichsmarken', die vanaf oktober 1914 in omloop kwamen. Wegens het halsstarrig weigeren van de regering om de waarden van de Bank terug te brengen, ontnam de bezetter de Bank haar uitgiftevoorrecht en richtte zelf een emissie-departement op, waarvan de biljetten vanaf 1915 bij de Nationale Bank werden gedrukt. Zij vertonen het portret van Rubens (1000 frank en 20 frank) en van koningin Louise-Marie (100, 5, 2 en 1 frank) en zijn versierd met dooreengevlochten motieven.

In die periode heerste overal geldnood. Daarom namen een 630-tal gemeentebesturen en honderden weldadigheidsinstellingen en ondernemingen hun toevlucht tot de uitgifte van noodbiljetten. Het totaal van al die liquiditeiten en vooral de overmatige hoeveelheid Reichsmarken liggen aan de oorsprong van de inflatie en de eerste naoorlogse crisis.

Gedurende de oorlog had de Nationale Bank een nieuwe massa biljetten met vaderlandslievende thema's voorbereid, die vanaf 1920 in omloop kwamen. Voor het eerst zijn onze biljetten getooid met het portret van de regerende koning en koningin. Met deze reeks, ontworpen door *Jean-François Freund*, gebeurde de omwisseling van de

Duitse Marken voor rekening van de Staat. Hiervoor handhaafde de regering de door de bezetter zelf opgelegde overgewaardeerde koers. Zo werd de oorlogsinflatie op de vredeseconomie overgebracht en kregen onze munt en onze economie flinke klappen te verduren.

In 1926 maakte de 'hervorming tot stabilisatie' van de frank een einde aan de in 1914 afgekondigde gedwongen koers en vanaf 1927 wordt de 'Belga' op alle biljetten vermeld evenals de vermelding 'thesaurie' en 'trésorerie'. (zie 'Land van de Woestijne' 16e jg. 1993 nr. 1-2 p. 38; 21e jg. 1998 nr. 3-4 p. 36-37 en 22e jg. 1999 nr. 2 p. 22 tot 27)

In 1929 werd een biljet van 10 000 frank of 2000 Belga in omloop gebracht; tot dusver de hoogste nominale waarde op een Belgisch bankbiljet. *Constant Montald* herwerkte hiervoor zijn 100-frankbiljet type 1898. Deze uitzonderlijk hoge denominatie hangt samen met de inflatie.

Het laatste vooroorlogse biljet verscheen even voor de devaluatie van 1935 : een door *Emile Vloors* ontworpen biljet van 100 frank (20 Belga) met twee medaillonportretten van koning Albert I en koningin Elisabeth.

DE INTERNATIONALE FINANCIËLE CRISIS.

Einde maart 1935 devalueerde de Belgische Frank met 28% en de jaren voor de Tweede Wereldoorlog blijven de economische en sociale moeilijkheden duren. In 1938-39 genoten de bankbiljetten een groeiende voorkeur bij het publiek, want uit vrees voor het moratorium bij een eventueel conflict; werden ze opgepot. Op een inval van de Duitse troepen was de Nationale Bank wel voorbereid : ze had een metaalvoorraad naar Frankrijk, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten overgebracht en stond klaar om haar overige reserves te evacueren.

1940 tot heden.

De eerste maanden van 1940 werden gekenmerkt door een opvallende stabiliteit van de frank, de inkrimping van de girale geldhoeveelheden

en de oopotting van de biljetten. Maar net zoals bij de aanvang van de Eerste Wereldoorlog, trof de Duitse overheid ook nu bijzondere maatregelen. Onze Nationale Bank mocht het dus wel vergeten. De Duitse overheid erkende enkel haar emissie-instelling als centrale bank. De Nationale Bank drukte hiervoor een reeks biljetten van 10 000 frank, 100 en 50 frank, naar ontwerpen van *Louis Buisseret* en *Jean Mayne*.

Anders dan tijdens de eerste wereldoorlog werden de biljetten van de Reichbank slechts gedurende de eerste weken van de bezetting opge-

100 frank. Type 1898 - Eerste biljet met de nieuwe benaming "Nationale Bank van België"
(Museum voor geld en geschiedenis van de Nationale Bank van België, Brussel)

drongen. Toch behield de biljettenomloop geen uitsluitend nationaal karakter want naast onze biljetten circuleerden de 'Reichs-kreditkas-sensheine' van een Duitse publiekrechtelijke instelling.

De bezetter poogde in die dagen ook ons land uit te buiten door allerlei listen, wat de inflatie sterk in de hand werkte. Hij blokkeerde de lonen en bevroor de prijzen kunstmatig. Het te lage officiële prijspeil riep een belangrijke zwarte markt in het leven en droeg bij tot de schaarste op de geautoriseerde markt.

Tussen mei 1940 en oktober 1944 verdrievoudigde de totale geldhoeveelheid. België beleefde opnieuw de toestand van 30 jaar geleden : hier en daar gaf men weer 'doodsbiljetten' uit en zelfs de ruilhandel stak de kop op.

Ondertussen stelde de Belgische regering in Londen alles in het werk om een naoorlogse inflatonistische crisis te vermijden. De intussen ook uitgeweken Bank liet hierom onder andere de nodige biljetten drukken. Die Londense reeks met waarden van 1000, 500 en 100 frank door de firma Bradbury gedrukt, nam het type 1933 over. Hiernaast gaf de Bank coupures uit van 10 en 5 frank met een eenvoudige guillochetekening.

Een bankbiljet zonder getallen op, wie zegt het wat ? En toch, de waarde-aanduiding kan van belang zijn, maar zegt niet alles. Het eerste 1000-frankbiljet, uitgegeven door de Nationale Bank in 1851, stemde in april 1990 in koopkracht overeen met een bedrag van 140 840 frank. En dat is meteen een tweede reden waarom de doorsnee-Belg oorspronkelijk weinig bankbiljetten gebruikte.

Eventjes ter vergelijking : van dit biljet werden tussen 1851 en 1853 slechts 45 000 coupures gedrukt, terwijl het 1000-frankbiljet, type Mercator, uit de reeks tussen 1962 en 1984 op 465 000 exemplaren werd verspreid.

Op 2 september 1944 werden de nieuwe wisselkoersen van de frank vastgesteld en op 6 oktober 1944 volgden de saneringsmaatregelen. Die besluitwetten hadden onder meer tot gevolg dat de bestaande biljetten van de Nationale Bank met een waarde van 100 frank en meer hun statuut van wettig betaalmiddel verloren. Hun onmiddellijke inruiling was tot 2000 frank per gezinslid beperkt. Inruilen kon tegen de in Londen gedrukte biljetten, karmijnrode uitgifte van het biljet van 100 frank type 1919 nationale reeks, of 100 frank type 1933.

500 frank 100 Belga. Type London - 1944 - 1945
(Museum voor geld en geschiedenis van de Nationale Bank van België, Brussel)

Ter vervanging van deze types verscheen kort daarop de dynastiereeks met een afbeelding van onze eerste drie vorsten. Hiervoor had de graveur *Jules Vanpaemel* al in 1939 de ontwerpen vervaardigd.

In 1945 nam de schatkist de Londense 10- en 5-frankbiljetten over. Op bevel van de koning werd ook een nieuw 50-frankbiljet uitgegeven. Hierop kwam de naam van de Nationale Bank niet meer voor. Even later volgde een 20-frankbiljet. In 1964 en 1966 werden ze allebei door nieuwe types vervangen. Naast de duidelijke vermelding van de uitgever ('Koninkrijk België-Thesaurie' - verschillende van deze biljetten van de Nationale Bank) hebben ze het portret van de regerende vorst.

Bepaalde biljetten van de dynastiereeks werden al te vaak nageemaakt. Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Bank werd dan ook een nieuwe reeks, de zogenaamde 'eeuwfeestbiljetten' uitgebracht. De ontwerpen waren van de hand van *L. Buisseret*.

De volgende reeks getekend door *Florenzo Masino-Bessi*, werd vanaf 1962 in omloop gebracht. Op elk biljet van deze serie prijkt een bekende 16^e eeuwse figuur van ons land terwijl het watermerk het portret van de regerende vorst is.

*500 frank 100 Belga. Type London - 1944 - 1945
(Museum voor geld en geschiedenis van de Nationale Bank van België, Brussel)*

Voor de volgende reeks van haar biljetten, organiseerde de Bank een wedstrijd onder grafische kunstenaars, waaruit de werken van *Yvon Adam*, *Manfred Hurrig*, *Maurice Pasternak* en *Ann Velghe* werden geselecteerd. De ontwerpen vertonen een grote samenhang, die zelfs nog versterkt wordt door louter decoratieve motieven.

Elk biljet van deze reeks brengt hulde aan een 19^e eeuwse kunstenaar en zijn discipline. Nieuw was ook hier de toevoeging van een metaaldraad in het papier ter verhoging van de bescherming tegen namaak. De visueel gehandicapten werden bedacht met reliëfelementen.

Krachtens de wet van 23 december 1988 werd het bestaan van de Bank - en daardoor ook haar uitgiftevoorrecht - zonder beperking in de tijd verlengd. Die wet bepaalt nader dat de nog uit te geven reeksen en biljetten eveneens Duitstalige vermeldingen zullen bevatten. De officiële Duitse benaming van de instelling luidt voortaan 'Belgische Nationalbank'.

Het zal geen mens verwonderen dat in het fabricatieproces van bankbiljetten sedert 1851 heel wat veranderd is. Niet alleen de beveiligingsmaatregelen (watermerk, metaaldraad, reliëfvorm, fluorescentie, speciale inkten) worden steeds verfijnd.

De eerste biljetten werden uitsluitend in hoogdruk gedrukt, aanvankelijk in één kleur en vanaf 1897 in vierkleurendruk.

Vanaf de eeuwfeestbiljetten, een reeks uitgegeven ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Nationale Bank van België in 1950, werd de plaatdruk toegepast. De offsettechniek tenslotte werd voor het drukken van de veiligheidsgrond vanaf 1962 toegepast.

Vandaag worden de drie verschillende procédés met elkaar gecombineerd. Het resultaat is een modern biljet. Het boezemt het publiek zoveel vertrouwen in dat men het, ondanks dagelijks gebruik, doorgaans nauwelijks een blik waardig gunt. Hoeveel mensen kunnen zonder diep na te denken de bekende Belgische figuren opnoemen op onze huidige bankbiljetten ?

100 frank : James Ensor

200 frank : Adolphe Sax

500 frank : René Magritte

1000 frank : Constant Permeke

2000 frank : Victor Horta

10 000 frank : Koning Albert II en Koningin Paola

Met belangstelling kijken we al uit naar wat komen zal !

Dries ALYN

Bronnen :

1. *De fraaie frank.* - uitgave van het museum voor geld en geschiedenis van de Nationale Bank van België, Brussel.
2. MORIN F., *Catalogus der Belgische munten van 1832 tot heden.*
3. EYCKMANS P., *Catalogus der Belgische bankbiljetten van 1900 tot heden.*

OVER BIJEN, BIJENTEELT EN IMKERS.

Insecten leven al bijna 350 miljoen jaar op onze aarde. Ze maken ongeveer 80% uit van alle levende wezens. Slechts een beperkt aantal soorten wordt door de mens gekweekt voor de producten die ze voortbrengen (honing, was, zijdedraad, kleurstoffen, enz.). Tot de insecten die al vanouds door de mens benut worden, zijn de *honingbijen* beslist de meest gekende.

Dat we het in deze bijdrage willen hebben over bijen, bijenteelt en imkers is niet toevallig. De imkerij kent in Aalter sinds tientallen jaren een bloeiend verenigingsleven.

Sinds 1998 mag onze lokale *Imkersvereniging*. *Naar meer en beter* nu ook de titel 'Koninklijk' voeren. Reden te over dus om te gaan grasduinen in het boeiend verleden van de imkerij.

DE BIJEN.

Honingbijen (*Apis mellifera* L.) leven samen in grote groepen, *bijenkolonies* of bijenvolken genoemd. Zo'n kolonie omvat, naargelang van het seizoen, tien- tot veertigduizend individuen die qua levenswijze, levensonderhoud en voorzetting van de soort volledig afhankelijk zijn van de groep. We kunnen alleen maar gissen hoe de honingbij in de loop der tijden evolueerde van een solitair naar één van de meest sociaal ontwikkelde insectensoorten. Feit is dat door deze evolutie, de groep een belangrijk deel van de levensfuncties van het individu overgenomen en verbeterd heeft. Gelijklopend daarmee verloor het individu de mogelijkheid om zelfstandig te leven en buiten de groep te bestaan. Zo ontwikkelden zich binnen de groep, individuen of groepen individuen, die enerzijds speciaal zijn uitgerust om welbepaalde functies te vervullen, maar anderzijds niet meer in staat zijn om andere levensnoodzakelijke functies te vervullen:

- de *koningin* legt enkel eitjes en is niet in staat het nest te bouwen, broed te verzorgen of voedsel te verzamelen;
- de *darren* dragen als mannelijke individuen alleen bij tot de voortplanting van de soort;
- de *werksters* staan in voor de nestbouw, het verzamelen van voedsel, het verzorgen van het broed, het verdedigen van de groep. Ze zijn echter niet in staat om voor de voortplanting in te staan.

Dat honingbijen in groep overwinteren en zich ook in groep voortplanten, is een gevolg van die wederzijdse afhankelijkheid. Overwinteren is enkel mogelijk mits de aanwezigheid van een voldoende voedselvoorraad. Precies het aanleggen van een vrij grote voorraad *honing* maakte bijen belangrijk voor de mens.

HONINGVERZAMELAARS.

Al heel lang geleden leerden mensen honing kennen als een kostbare zoetstof en gingen ze bijennesten zoeken om er de honing weg te nemen. Vermoedelijk gebruikten ze daarbij rook om de bijen te verdrijven en hulden ze zich in dierenhuiden om zich te beschermen tegen de bijensteken. Een rotstekening die, in 1921 in de grot 'Cuevas de la Araña' te Bicorp in de Spaanse provincie Valencia ontdekt werd, stelt een menselijke figuur voor, die hangend aan drie lianen, een bijennest in een rotsspleet aan het beroven is. De tekening werd aanvankelijk op het einde van het Paleolithicum (ca. 10.000-7.500 v. Chr.) gesitueerd, maar recent onderzoek stelt dat de talentvolle prehistorische kunstenaar eerst in het begin van het Neolithicum (ca. 3.500 v. Chr.) 'de mens van Bicorp' op de rotswand tekende ⁽¹⁾ ⁽²⁾.

Gelijkaardige afbeeldingen zijn ook in Zuid-Afrika in een grot in de omgeving van Natal Drakensberg teruggevonden ⁽³⁾. Ze werden

gedateerd in het Laat-Paleolithicum. Waarschijnlijk is het gebruik om bijennesten te roven al veel ouder dan de rotstekeningen in Spanje en Afrika.

In onze streken, waar uiteraard geen rotsen en rotspleten aanwezig waren, vestigden bijen zich in holle boomstammen. Die

Rotstekening 'de mens van Bicorp' in de grot Cuevas de la Araña.

Naar H. Obermaier.

kwamen talrijk voor in de uitgestrekte wouden die Europa vanaf het Atlanticum (ca. 5000 v. Chr.) bedekten. Om de honingraten uit deze nesten te halen, diende men eerst met een bijl de opening te vergroten.

PRODUCTEN VAN DE BIJEN.

Vanouds waren honing en eveneens *was*, waaruit het bijennest is gebouwd, gegeerde producten. Honing werd niet alleen gebruikt als zoetmiddel bij de bereiding van spijzen, maar ook als geneesmiddel, onder andere voor het verzorgen van wonden. Talrijk ook zijn de vermeldingen waar honing samen met andere voedingsmiddelen aan de goden geofferd werd. Honing was het basisproduct voor de bereiding van een alcoholische drank, *mede*.

Bijenwas is eeuwenlang op allerlei manieren toegepast, zowel voor verlichting (kaarsen) als voor cosmetische, farmaceutische en technische doeleinden. Was werd ondermeer gebruikt bij het balsemen, voor het gieten van beelden volgens het *cire-perdue-procédé* of als grondstof voor producten om hout en leder te bewerken.

DE EERSTE IMKERS.

De specifieke voortplantingswijze van honingbijen heeft zeker bijgedragen tot hun domesticatie door de mens. In een bijenkolonie

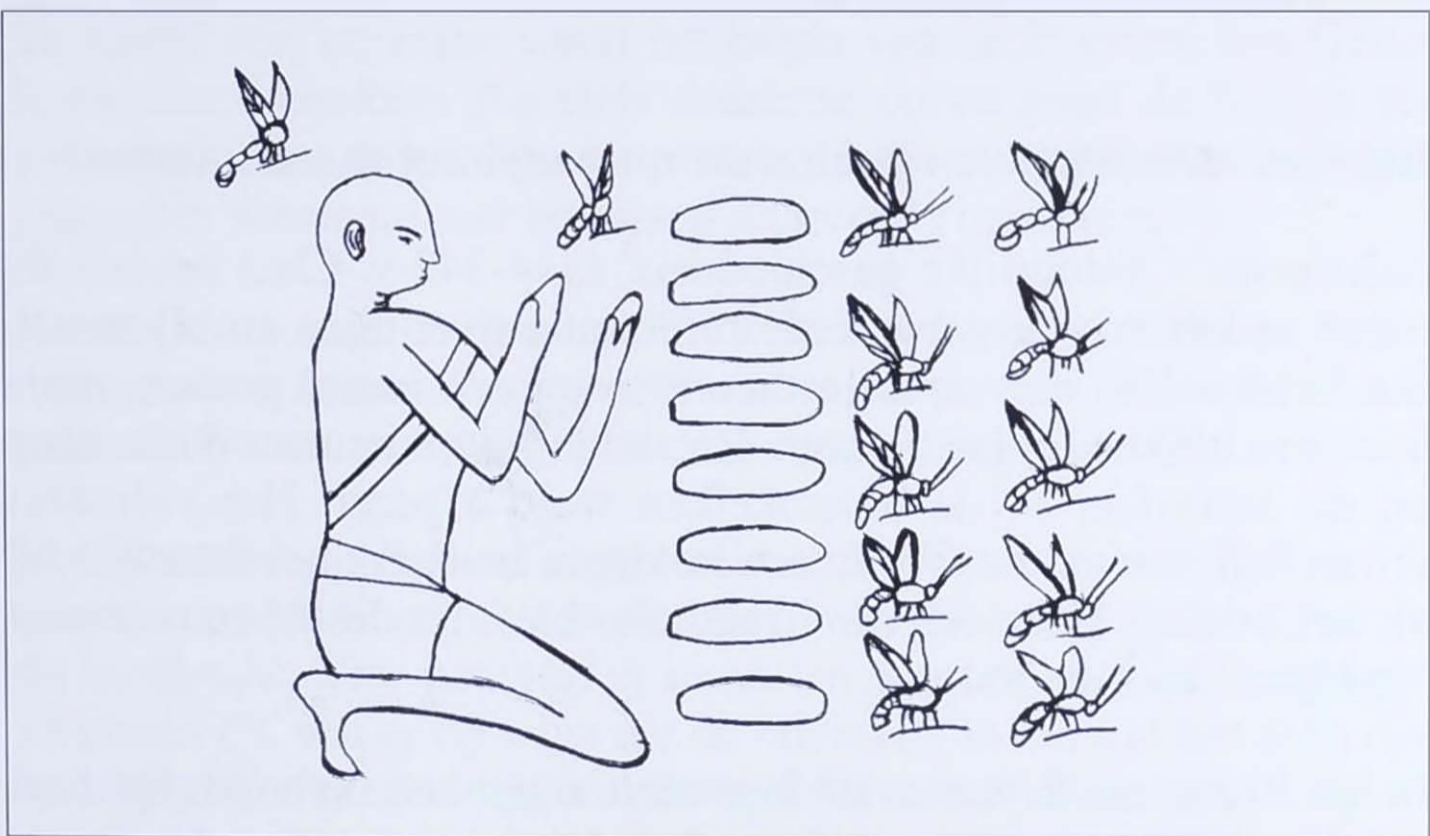
Zwerm.

Foto : Jan Camerlinckx.

worden einde mei, begin juni jonge koninginnen voortgebracht. Vóór de eerste jonge koningin geboren wordt, verlaat de oude koningin met ongeveer de helft van de bijen het nest om op een andere plaats een nieuw nest op te bouwen. De eerstgeboren jonge koningin verlaat op haar beurt met een deel van de resterende bijen het nest en gaat zich eveneens in een nieuwe woonplaats vestigen. Imkers spreken over het *zwermen* van de bijen. Als nestplaats wordt daarbij elke ruimte benut die groot genoeg is en voldoende bescherming biedt tegen regen, wind, koude en vijanden.

Blijkbaar hebben mensen al lang geleden geleerd dat een bijenzwerm zich spontaan ging vestigen in een geschikte kunstmatige nestplaats of zich gemakkelijk liet scheppen en onderbrengen in zo'n zelf gemaakte bijenwoning.

Waar en wanneer mensen voor het eerst bijen in een bijenwoning gingen onderbrengen en aldus imkers werden, weten we niet. De eerste afbeeldingen van bijenkorven kennen we van Egyptische graf-tomben en andere monumenten (de oudste zijn te situeren in het 2^e millennium v. Chr.). Het gaat om cilindrische vaten, die een diameter hebben van ca. 25 cm, en zo'n 90 cm lang zijn en die naast en boven elkaar gestapeld worden. Aan de ene zijde is er een kleine

Afbeelding van Egyptische bijenkorven. Bas-reliëf op het graf van Pabusa in Thebe (ca. 625-610 v. Chr.).

Naar foto Metropolitan Museum of Art, New York (4).

Tekening : Colette Petitjean.

opening die dienst doet als in- en uitgang voor de bijen en aan de andere zijde een grote afgesloten opening. In zo'n woning hebben bijen van nature de neiging om het broednest vooraan, in de nabijheid van de vliegopening, aan te leggen en de honing aan de achterzijde op te slaan. Langs de opening aan de achterzijde kan men, nadat de bijen met rook verdreven zijn, gemakkelijk de honingraten verwijderen.

In het bergland van Ethiopië worden vandaag nog soortgelijke bijenwoningen gebruikt. Ze zijn gemaakt van leem, koeiendrek en stro. Een variante, gemaakt van gevlochten twijgen of riet, bekleed met leem, is nog in gebruik in het Midden-Oosten en Noord-Afrika.

Naargelang het klimaat, de lokale omstandigheden en de beschikbare materialen werd in het verleden een grote verscheidenheid van bijenwoningen gebruikt. In Griekenland kende men in klei gebakken cilindrische vaten. Op andere plaatsen werden bijen in een stuk uitgeholde boomstam ondergebracht. Die werden opeengestapeld of soms werden ze, zoals nu nog in Afrika gebruikelijk is, in de bomen opgehangen. Op plaatsen waar de kurkeik (*Quercus suber* L.) voorkwam, werd de schors ervan gebezigd om bijenwoningen te maken. Tenslotte zijn er de strokorven die bij ons, tot nog niet zolang geleden, algemeen in gebruik waren.

BIJEN EN BIJENTEELT TEN ZUIDEN EN TEN NOORDEN VAN DE ALPEN.

Aristoteles' 'Natuurlijke geschiedenis' (344-342 v. Chr.) bevatte de eerste op observatie gebaseerde informatie over bijen en bijenteelt. Dat belet echter niet dat zijn theorieën op een aantal punten, zoals later zou blijken, onjuist waren. Zo stelde hij ondermeer dat honing uit de atmosfeer in de bloemkelken werd afgezet. Het volmaakt vrouwelijk insect, dat wij nu een koningin noemen, beschouwde hij als een koning. Het werk van Aristoteles bleef tot de 16^e eeuw zowat 'de bijbel' voor de imkerij.

In het Romeinse Rijk was de bijenteelt algemeen verbreid. Op heel wat landgoederen werden bijen gehouden en was er een bloeiende handel in honing en was. Verschillende Latijnse auteurs als Varro, Vergilius, Columella, Plinius e.a. hebben over bijen geschreven en zelfs vrij gedetailleerde beschrijvingen gegeven over het houden van bijen. De poëtische teksten van Vergilius in zang IV van zijn 'Geor-

gica' zijn allicht de best gekende. De teksten van Columella in 'De re rustica' (ca. 50 v. Chr.) zijn zakelijker en geven een goed beeld van de bijenteelt in het oude Rome.

Kelten en Germanen kenden het gebruik van honing en mede. Pytheas van Massilia (ca. 350-300 v. Chr.), een tijdgenoot van Alexander de Grote, vermeldt over zijn reizen in de gebieden rond de Noordzee ondermeer, dat de bewoners er honing eten en een drank maken van gegiste honing en granen (⁵). Waarschijnlijk gebruikten ze kunstmatige bijenwoningen, maar we beschikken niet over concrete aanwijzingen daarvoor. Misschien dateert de boomimkerij die in de Middeleeuwen wordt vermeld, al van uit prehistorische tijden. In Feddersen Wierde, een dorp ten westen van de monding van de Elbe (Noord-Duitsland), werd een uit tenen gevlochten korf uit de 1^e eeuw opgegraven. Dat zou er kunnen op wijzen dat ook de korfimkerij al vrij vroeg gekend was in de regio's ten noorden van de Alpen. Men vermoed dat strokorven uit de eerste eeuwen van onze jaartelling dateren. De Angelsaksen introduceerden dergelijke korven op de Britse eilanden in de 5^e of 6^e eeuw.

BIJENTEELT IN ONZE STREKEN.

Te Aalter was er, zeker vanaf het begin van de 2^e eeuw, een Gallo-Romeinse woonkern die zich situeerde op en rond de hoogte ten zuidoosten van de huidige dorpskern. Het is mogelijk dat daar bijen gehouden werden, maar bewijzen daarvoor zijn er niet.

Na de Germaanse landinname in de 5^e eeuw, zijn zich ook te Aalter immigranten komen vestigen. Wanneer dat precies gebeurde, is niet bekend. We weten evenmin of deze mensen bijen hielden.

Het 'Pactus legis Salicae', opgesteld onder Clovis tussen 507 en 511 omvat een aantal wetteksten die hoofdzakelijk betrekking hebben op de landbouw. Vier paragrafen handelen over de diefstal van bijenzwermen (⁶), wat er op wijst dat de bijenteelt in die tijd een toch niet onbelangrijke plaats innam in de agrarische activiteit.

In de bijenliteratuur wordt het vaak voorgesteld alsof Karel de Grote een essentiële rol zou gespeeld hebben bij de ontwikkeling van de bijenteelt in West-Europa (⁷) (⁸). Er wordt daarbij verwezen naar de vermeldingen over bijen en honing in de capitularia 'De villis'. Deze

wetteksten zijn te situeren op het eind van de 8e eeuw en betreffen algemene onderrichtingen voor de beheerders van de koninklijke domeinen (*villae*). Ze hebben betrekking op de hoofdzakelijk agrarische activiteiten op deze domeinen.

Hierin komen enkele paragrafen voor die te maken hebben met bijenteelt en honing. Eén daarvan heeft het over het innen van zogenaamde *bijentienden* ten voordele van de kerken binnen de koninklijke domeinen. Afgezien van het feit, dat het belasten van de bijenteelt niet meteen bevorderlijk lijkt om die activiteit aan te moedigen, moet gesteld dat bijentienden waarschijnlijk al lang voor Karel de Grote werden geheven. Immers in 769 bevestigde Karel de Grote het bijentiendenrecht van de kerk van Utrecht, dat al eerder door zijn voorvaderen was verleend. De expliciete omschrijving van de kerkelijke instellingen die recht hebben op de bijentienden, laat vermoeden dat deze paragraaf in de wetstekst werd opgenomen omdat er daaromtrent al heel wat betwistingen waren.

In latere teksten komen vermeldingen van bijentienden slechts sporadisch voor. In 1345-1346 betaalde het Potterie hospitaal van Brugge 'bientenden te Oedelem' en in 1395-1396 betaalde het St.-Janshospitaal 'biegeld' te Oedelem (⁹). Voor Aalter zijn er voorlopig nog geen vermeldingen gekend.

Waarschijnlijk nam men het ook niet altijd zo nauw met het betalen van bijentienden. Relevant daarvoor is een proces dat in 1561 in Turnhout werd gevoerd tussen een aantal imkers en het kapittel. Uit de getuigenissen van 23 imkers blijkt dat de meesten al jaren bijehielden, maar nog nooit bijentienden betaalden of aangemaand werden om dat te doen. Slechts enkelen waren al eens aangemaand geweest of hadden ooit eens tienden betaald.⁽¹⁰⁾

Een andere paragraaf uit de capitularia schrijft voor dat er op elk domein iemand aangesteld moet worden die verantwoordelijk is voor het houden van bijen.

Van de domeinen werd verwacht dat ze jaarlijks bepaalde producten aan het Hof leverden. Die leveringen bedroegen tweederde van de opbrengst. Naast groenten, vis, boter, mosterd, azijn, enz. moesten ook honing en was aan het Hof bezorgd worden. Daarnaast waren op enkele tijdstippen in het jaar (o.a met het feest van St.-Andreas en Middenvasten) leveringen van was voorzien.

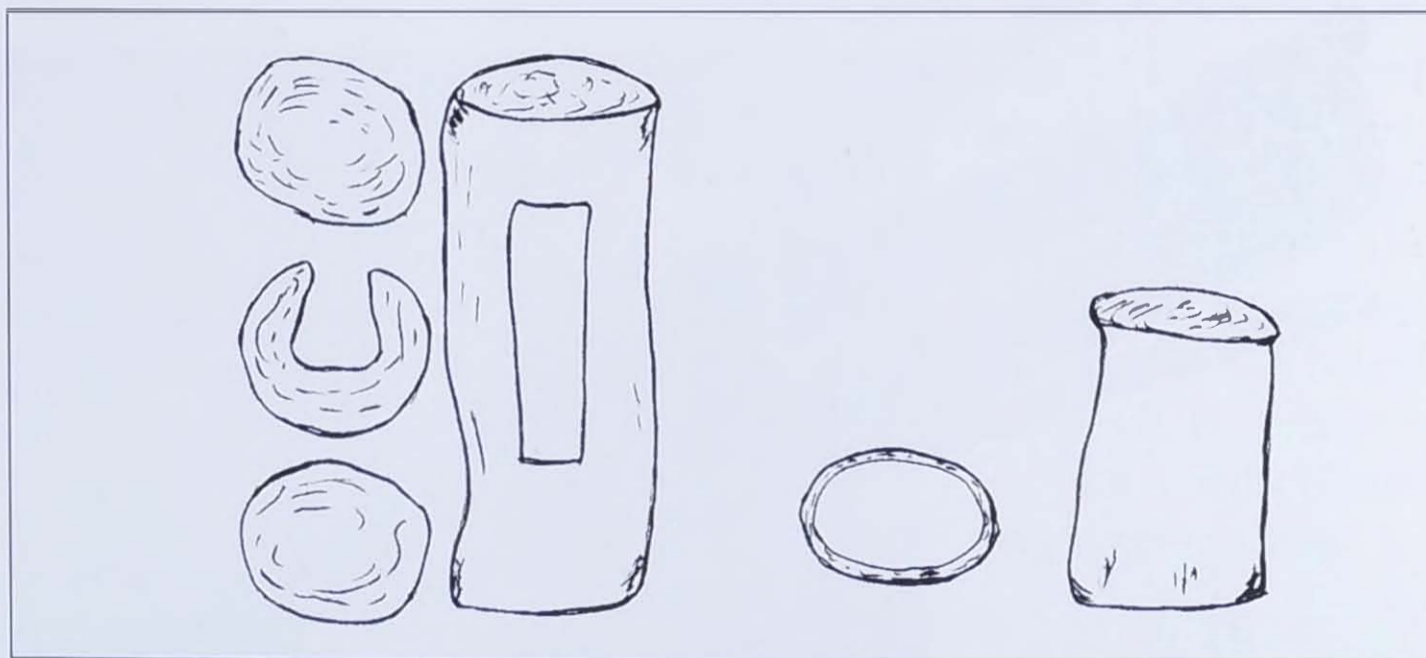
Een wetsartikel heeft het over de hygiëne bij het bereiden van allerlei producten. Daarbij worden ook honing, mede en was vermeld.

Tenslotte voorzagen de capitularia ook in de verplichting om op elk domein een boekhouding bij te houden van alle bezittingen en activiteiten. Dat ging van het aantal koeien, paarden, hoenders en schapen, tot de bezitters van molens, bossen, akkers en ook de opbrengsten van honing en was.

Beschouwen we de integrale tekst van de capitularia 'De villis', dan blijkt bijenteelt er niet meer aandacht gekregen te hebben dan andere agrarische activiteiten. Bovendien zijn de betreffende teksten niet echt relevant voor het bevorderen en/of verbeteren van de bijenteelt. De rol die men Karel de Grote wil toebedelen in verband met de evolutie van de bijenteelt, moet ons inziens dan ook gerelativeerd worden.

In 974 duikt Aalter in de bronnen op als 'villa Haleftra'. Of er op het domein bijen gehouden werden, weten we niet. In alle geval maakt de beschrijving van het domein er geen gewag van.

We kennen ook weinig van de manier waarop in de Middeleeuwen bijen gehouden werden. In de bosrijke gebieden van Centraal- en Oost-Europa werd de boomimkerij bedreven. Daarbij werden in bomen, op enige meters boven de grond, bestaande natuurlijke holten vergroot of nieuwe rechthoekige ruimtes uitgehakt. Deze werden met een plank afgesloten. Men diende alleen nog te wachten tot een bijenzwerm zich

Voorstelling van bijenwoningen in een boomstronk : links met uitgeholde ruimte, rechts helemaal uitgehold.

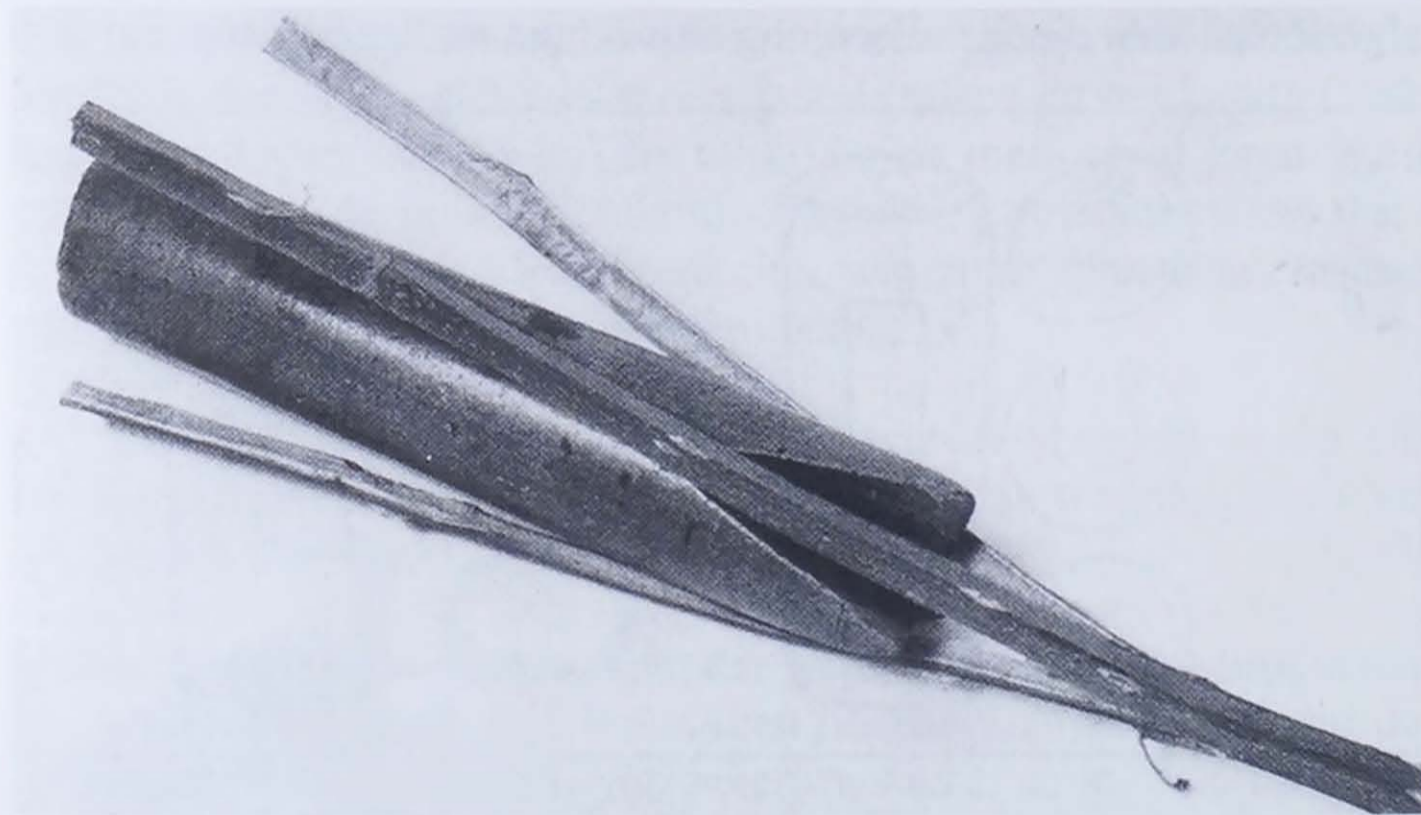
Tekening : Colette Petitjean.

in de holte kwam vestigen. Op andere plaatsen gebruikte men stukken boomstam die helemaal uitgehold werden of waarin een rechthoekige holte werd uitgehouwen. Ze werden rechtop op de grond geplaatst.

Middeleeuwse bronnen uit onze gewesten vermelden slechts sporadisch iets over bijen of bijenteelt. Dat laat vermoeden dat het economisch belang van bijenteelt erg beperkt was. Het feit dat onder andere in de haven van Brugge in de 14^e en 15^e eeuw grote hoeveelheden honing en was uit Polen en Rusland aangevoerd werden (¹¹), schijnt dit vermoeden te bevestigen.

De eerste afbeeldingen van strokorven zoals die tot de eerste helft van de 20e eeuw bij ons algemeen gebruikt werden, situeren zich waarschijnlijk in de 13e-14e eeuw. Het gaat om een miniatuur van een Engels manuscript bewaard in de Bodleian Library in Oxford (¹²) en een afbeelding op een kalender getekend omstreeks 1370 (¹³). Uit het begin van de 15e eeuw dateert één van de eerste afbeeldingen van een bijenstand met korven (¹⁴). De prent 'De imkers' van Pieter Breughel de Oude uit 1568, toont ons niet alleen een bijenstand met strokorven, maar ook imkers die zich beschermen met een kapruin (bijenkap) uit gevlochten tenen.

Strokorven worden al eeuwenlang op dezelfde manier gemaakt; vorm en grootte kunnen verschillend zijn. Bij voorkeur wordt roggestro gebruikt, omdat de stengels lang zijn. Een korf wordt ge-

*Splijten van een braamstengel met een splijthoutje.
Naar Jacobs B. en Plettenburg H. (¹⁵).*

Marcel Lambert bij het vlechten van een korf.

Foto : Jan Camerlinckx.

bouwd uit één lange bundel stro, die bij de kop beginnend in een doorlopende spiraal wordt gedraaid. Om de bundel gelijk dik te houden, wordt een vlechtring gebruikt. Steeds weer worden bosjes stro aan de bundel toegevoegd.

De strobundel wordt op gelijke afstanden omwonden met een bindmateriaal, riet of braamstengels. De kringen worden ook onderling verbonden met het bindmateriaal zodat het een stevig geheel wordt. Om de braamstengels geschikt te maken als bindmateriaal, worden deze eerst ontdaan van de doorns en daarna met behulp van een splijthoutje in drie of vier gespleten.

Eens de korf volledig afgewerkt, wordt een vliegopening uitgesneden. Die situeert zich naargelang van de streekgebonden gewoonte onderaan, in het midden of bovenaan de korf. Om de korven te beschermen tegen de regen, worden ze meestal onder een afdak geplaatst.

Een korf werd bevolkt door er een zwerm in te scheppen. De bijen gaan dan bijenraten bouwen om er hun broed in groot te brengen en hun voedselvoorraden op te slaan.

Bijenstand met korven in het Bijeninstituut te Celle (Neder-Saksen).

Foto : Jan Camerlinckx.

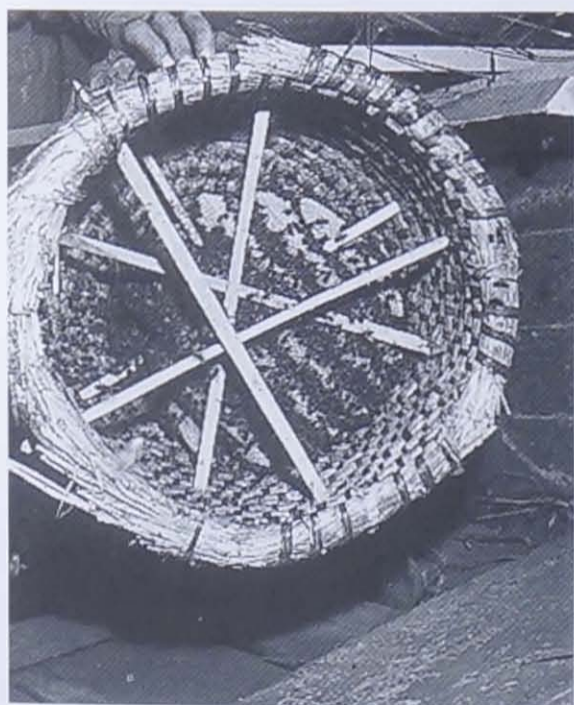

*Scheppen van een zwerm.
Foto : Jan Camerlinckx.*

NIEUWE KENNIS OVER BIJEN.

Samen met de ontwikkeling van de boekdrukkunst verschijnen vanaf de 16^e eeuw meer publicaties over bijen. Het is ook de tijd waarin men de ideeën van Aristoteles en andere klassieke auteurs in twijfel trekt en door eigen observatie het leven in een bijenkolonie beter probeert te leren kennen. De Spanjaard Luis Mendez de Torres was de eerste die in 1587 stelde dat een bijenkolonie geleid werd door een koningin en niet door een koning. Die koningin was de moeder van het ganse bijenvolk. In Engeland verscheen in 1609 de 'Feminine Monarchie' van Charles Butler. Ook hij stelde dat een koningin de moeder was van werksters, darren en jonge koninginnen, want hij had gezien hoe ze eitjes deponeerde in de cellen.

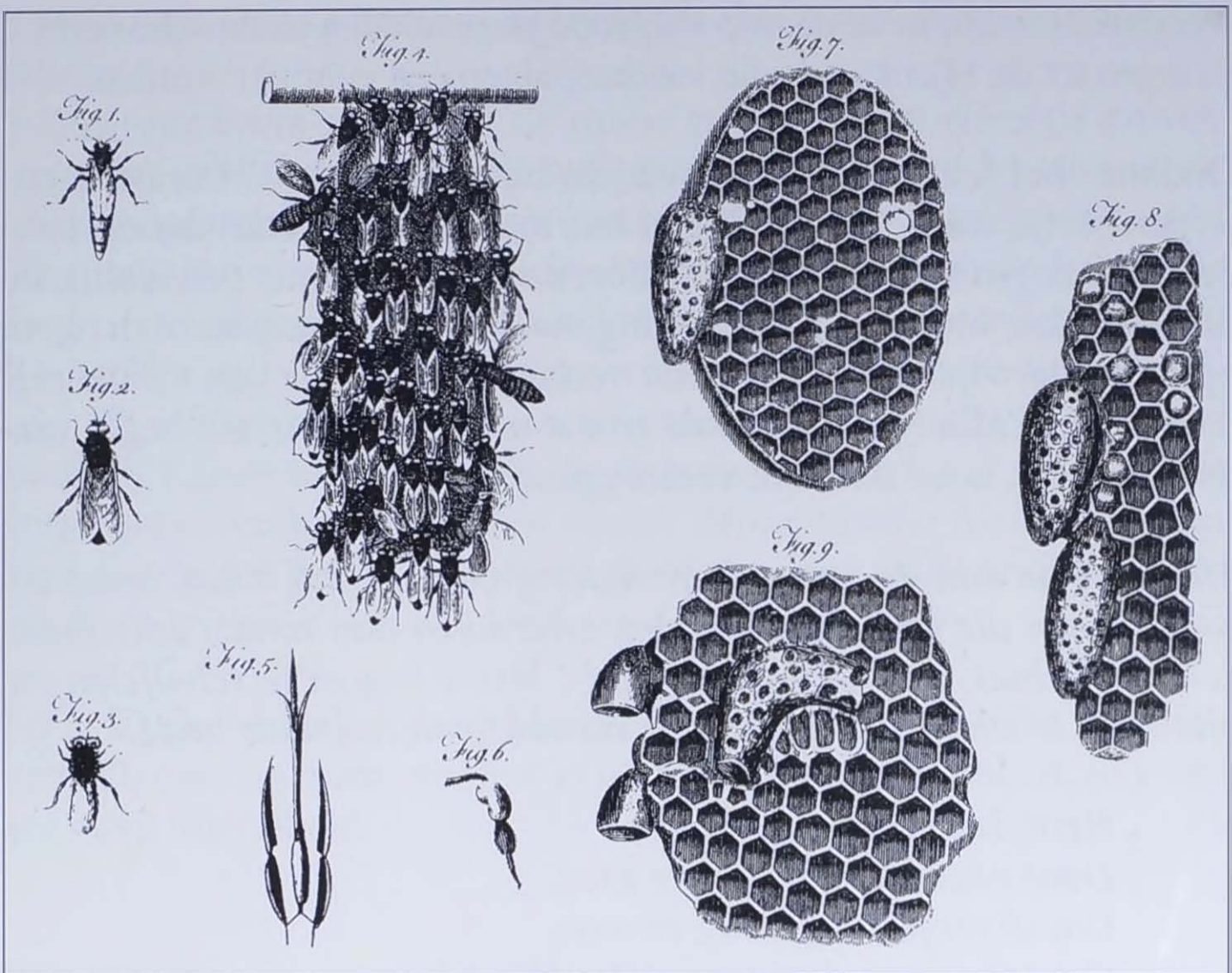
De uitvinding van de microscoop rond 1600 opende nieuwe perspectieven voor het onderzoek van het bijenleven. De Nederlander Jan

Swammerdam (1637-1680) bestudeerde de anatomie van bijen en andere insecten. Zijn onderzoek schreef hij neer in 'Biblia Naturae', waarvan het hoofdstuk 'Commentarium de Apibus' gewijd was aan de bijen. Spijtig genoeg werd het boek eerst 50 jaar na zijn dood in 1737-1738 uitgegeven. De tekeningen en beschrijvingen van

*Zicht aan de onderzijde van een bevolkte
bijenkorf.*

Foto : Gaston Deloof.

Illustratie uit een imkersboek einde 18^e eeuw (¹⁷).

1. koningin, 2. dar, 3. werkster, 4. bouw van wasraat, 5. bijentong, 6. achterpoot met pollenklompje, 7. werksterbroed met gesloten koninginncel, 8. darrenraat met gesloten koninginncellen, 9. aanzet koninginncellen en uitgelopen koninginncel.

Swammerdam zijn uiterst gedetailleerd en nauwkeurig. De originelen worden bewaard aan de Universiteit van Leiden (¹⁶).

In Frankrijk was het vooral René Reaumur (1683-1757), uitvinder van de thermometer, die onderzoek deed naar het leven van de bijen. Hij gebruikte daarvoor een observatiekast. Zo kon hij ondermeer vaststellen dat de ontwikkeling van ei tot volwassen bij precies 21 dagen bedroeg.

De Zwitser Huber (1750-1831) ontdekte onder andere dat de paring van koninginnen en darren in de lucht gebeurt. In 1793 stelde Christian Sprengel vast dat bijen door het verspreiden van stuifmeel instonden voor de kruisbestuiving van heel wat plantensoorten.

Rond het midden van de 19^e eeuw werd in Duitsland door August von Berlepsch en Johan Dzierzon geëxperimenteerd met kasten met be-

weeglijke ramen. In de daarop volgende jaren leidden technische verbeteringen tot de bijenkasten die vandaag algemeen gebruikt worden.

Ondanks het feit dat het leven van de bijen vanaf de 17^e eeuw beetje per beetje werd ontrafeld, zou het toch tot het einde van de 19^e, zelfs het begin van de 20^e eeuw duren voor die kennis geleidelijk in de dagelijkse imkerspraktijk ingang vond. Eeuwenlang werden bijen op dezelfde wijze gehouden. Het verhaal van *Meetje van Oostkerke* dat Magda Cafmeyer optekende en dat te situeren is in het begin van de 20^e eeuw, is op dat vlak veelzeggend (¹⁸).

Met 't begin van de zomer liep vader gejaagd rond 't hof, want de jonge bieën die uitgebroed waren, zwermde dan rond: 'Joengens, zere 'n biebuik da'k ze kan vangen!'. Vader begost te schuifelen en met zand te smijten in de hoop zwarmende bieën en las luide:

*Here, koning van de bieën,
Daal neder op het groene gras,
Om te vergaren honing en was,
Om te vereren den autaar des Heren!*

En waarlijk ze begosten te vergaren en vielen neer in een bal op een tak gelijk de muggen, en vader kost ze alzo buiken. Heel de zomer halen ze 't zeem uit de bloemen en ze spugen dat uit in d'holletjes van de ratels; ze doen dan gelijk de duiven die hunder jongskens kroppen. Het was hangt aan hunder pootjes. Als er meer dan één koning was in den buik, beten ze hem dood en sleepten hem buiten door 't hol.

In september wierden de bieën geslacht en dat ging zo: eerst woog hij zijn korven en de middenslag bleef onaangeroerd, de zware korven wierden geslacht voor 't zeem. Vader maakte zoveel putten in de grond ofdat hij korven had en zette in ieder put een stokje met een spleetje langs boven. Hij stak daarin een sulferlap van wel twee duimen breed. Hij pakte dan de korf met de planke op 'd hand, schoof de planke weg, zette den buik in de put en ontstak de sulferlap. Al de bieën waren bedwelmd van de rook en vielen dood in de put en ze waren geslacht, maar vader klopte totdat ze er al lagen. Voor de sulferreuke bleven de korven tot 's anderendaags buiten staan. En de buiken vierden dan in huis op tafel gezet en wiender joengers kropen er seffens allemale rond. Als vader de ratels uithaalde, vroegen wij: 'Toe, vader, laat ons een keer bijten?'. Om te plagen gaf hij ons dan

't broed om in te bijten en dat was slecht: jonge bietjes tewege in eitjes.

't Zeem zat bruin geklast in de ratels met een klein vliezetje erover, zodat het er niet uitliep. In de buik zaten er stokjes en kruisjes en de bieën maakten daar hun ratels aan vaste. Die ratels wierden op een gazen doek over een grote eerden komme gelegd neven de heerd. De doek wierd uitgedouwen en over de komme gehangen om te druppen. We hadden wel 10 tot 12 kilo zeem van één buik. Zeem zet zijn zelve: de vuiligheid komt boven en moeder schepte dat af. We verkochten 't zeem aan Pier Yde die kommersie deed in 't groot en de potten wegvoerde met peerd en wagen. Maar moeder hield veel zeem over voor eigen gebruik. Dat was goed voor een vallinge of voor een slechte borst en 't was kloekte voor deerlijke joengers.

Zo'n 20 jaar geleden deed Marcel Lambert ons een bijna identiek verhaal, toen hij beschreef hoe zijn vader, Frederik Lambert, in vroeger jaren bijen hield.

BIJENGILDEN.

Uit de 16^e eeuw dateren de eerste vermeldingen in verband met de oprichting van *bijengilden*. In principe was iedereen die bijen hield verplicht lid te worden en een bijdrage te betalen. De reglementen hadden betrekking op het plaats en verplaatsen en verhandelen van bijenvolken. Verder waren er ook voorzieningen voor de viering op 7 december van de jaarlijks feestdag van St.-Ambrosius, de patroonheilige van de imkers, en de organisatie van teerfeesten (¹⁹). Bijengilden blijken in onze regio niet bekend te zijn of beter gezegd we hebben er tot nog toe niets van teruggevonden in de bronnen.

BIJENTEELT IN DE VOORBIJE HONDERD JAAR.

Op het einde van de 19^e eeuw werden ook van overheidswege inspanningen gedaan om de bijenteelt te bevorderen en 'moderne' imkertechnieken ingang te doen vinden bij de doorsnee imker. Daarbij werden vooral verenigingsleven en scholing gestimuleerd.

De *Oostvlaamse Bijentelersbond* werd omstreeks 1893 gesticht. In 1894 werd de *Belgische Syndicale Kamer voor Bijenteelt* opgericht. Eind 1901 telde ons land 245 imkersverenigingen met samen zo'n 10 000

leden. Oost-Vlaanderen had toen 8 verenigingen met samen 560 leden (²⁰). Door de *Bond van de Bijentelers van de beide Vlaanderen* werd in 1907 het maandblad *De Vlaamsche Bie* uitgegeven. In 1910 werd te Brussel de *Vlaamse Bijentelersbond* opgericht, waarin ook de Oost-Vlaamse vereniging vertegenwoordigd was. Het 'Maandblad van de Vlaamse Imkersbond' verscheen voor het eerst in 1911.

Op 9 februari 1913 werd de Oost-Vlaamse vereniging gestructureerd en op verschillende plaatsen in de provincie werden lokale afdelingen opgericht. Nog in 1913 nam de vereniging deel aan de Wereldtentoonstelling te Gent. Bijenteeltscholen werden geopend bij de Broeders te Oostakker en in het St.-Barbaragesticht te Wetteren.

In de periode tussen de twee oorlogen was het Octaaf Dumolin (1886-1952) uit Lochristi die per trein, tram, fiets of te voet enige duizenden kilometers aflegde om in Oost-Vlaanderen nieuwe afdelingen op te richten, imkers te overtuigen om met kasten met beweeglijk ramen te gaan imkeren (²¹).

Op het einde van de jaren dertig werd zelfs de radio ingeschakeld om de imkers te scholen. Zo werden er om de drie weken op zondagvoormiddag tussen 9u.40 en 10u. radiopraatjes uitgezonden door de Vlaamse uitzendingen van het N.I.R. (Nationaal Instituut voor Radio-omroep). De tekst voor de praatjes werd verzorgd door Rijkslandbouwkundige W. Casteleyn (²²).

Te Aalter worden waarschijnlijk al vele eeuwen bijen gehouden. De uitgestrekte velden boden een grote diversiteit van plantengroei met onder andere brem en heide op de drogere plaatsen, wilgen en moerasspirea op de natte gronden, paardebloemen en klaver in grasland. Het gebied moet bovendien een aantrekkingspool geweest zijn voor imkers uit omliggende parochies. Een imker uit het Brugse meldde ons jaren geleden dat hij in de jaren dertig regelmatig bijenvolken opstelde op Kootjeshoogte te Maria-Aalter om er heidehoning te kunnen oogsten. Spijtig genoeg is er in de beschikbare bronnen, op enkele toevallige vermeldingen na, weinig terug te vinden over bijenteelt te Aalter.

In 1934 werd te St.-Maria-Aalter een afdeling van de Oost-Vlaamse Bijentelersbond opgericht onder de naam *Biebond. Naar meer en beter*. Het bestuur was samengesteld uit: Maurice Duytschaver (voorzitter), Henri Vereecke (secretaris), Saelens Henri (penningmeester), Jeroom Mauws en Sylvain Schepers (bestuursleden).

*Marcel Saelens.
Foto Anna Santens.*

Een jaar later werd ook in Aalter-centrum een imkersvereniging gesticht. Stichters waren hier : Victor Hooreweghe (voorzitter), René Coddens (secretaris). Midden van de jaren vijftig werd de Aalterse bond ontbonden. Een reden daarvoor hebben we niet gevonden.

De *Imkersvereniging. Naar Meer en Beter* werd onder leiding van wijlen Marcel Saelens in de jaren zestig en

zeventig, met meer dan 60 leden, één van de belangrijkste imkersverenigingen in de regio.

In bijlage publiceren we de lijst van de leden van de *Imkersvereniging. Naar meer en beter* voor het jaar 1938-1939. Het betreft de oudste ledenlijst waarover de vereniging nog beschikt. De 26 leden hebben samen 250 volken, wat neer komt op een gemiddelde van 9,6 volken per imker. Opvallend is dat de meerderheid van de imkers landbouwers, dagloners, plantenkwekers of jachtwachters zijn. Een lid, Maurice Duytschaver, geeft als beroep *biekwecker* op.

TOT BESLUIT.

Over de geschiedenis van bijen, bijenteelt en imkers valt beslist nog veel meer te zeggen, maar het was enkel onze bedoeling om hier een historische schets te geven van de imkerij, tenslotte een eeuwenoude menselijke bezigheid.

De ruim 60 imkers die onze regio nog telt, zijn nu arbeiders, bedienden, bruggepensioneerden, voor wie het houden van bijen een vrijetijdsbesteding is. Door hun bezig zijn met bijen zetten zij een traditie voort die teruggaat tot de tijd dat onze voorouders jagers-verzamelaars waren. Waarschijnlijk zouden er zonder hun toedoen vandaag nog nauwelijks bijen zijn.

Of hoe honingverzamelaars uiteindelijk natuurbeschermers werden.

Ledenlijst *Imkersvereniging. Naar meer en beter*
voor het jaar 1938-1939 (23).

Naam	Woonplaats	Beroep	Volken
De Duytschaver Maurice	St.-Joris-ten-Distel	imker	68
Hoste Kamiel	St.-Joris-ten-Distel	landbouwer	5
Beuselinck Victor	St.-Joris-ten-Distel	smid	10
de Lanier Jean	St.-Joris-ten-Distel	kasteelheer	5
Saelens Henri	Maria-Aalter, Zouter		3
Moelaert Maurice	Maria-Aalter, Zouter	onderwijzer	10
Vereecke Henri	Maria-Aalter	onderwijzer	27
De Blaere Marcel	Maria-Aalter, Savooien	timmerman	7
Lambert Frederik	Maria-Aalter, Schuurlo	jachtwachter	3
Thienpondt Adelard	Maria-Aalter, Schuurlo	landbouwer	3
Claeys Octaaf	Maria-Aalter, Dorp		3
Vroman Camiel	Maria-Aalter, Dorp	dagloner	5
Vroman Petrus	Maria-Aalter, Dorp	landbouwer	2
Van Kerrebroeck Eduard	Maria-Aalter, Dorp	gemeente	2
Van de Keere Alfons	Maria-Aalter, Vaanders	jachtwachter	5
Schepers Sylvain	Maria-Aalter, Statie	plantenkweker	10
Herman Hector	Maria-Aalter, Statie	toeziener	4
Van Acker Georges	Maria-Aalter	landbouwer	10
De Vreese Camiel	Maria-Aalter	landbouwer	7
De Fauw Alfons	Aalter, Nieuwendam	landbouwer	7
Saelens Achiel	Aalter, Stratem	landbouwer	10
Blomme Kamiel	Knesselare, Urselseweg		6
De Mauw Jeroom	Ruiselede, Doomkerke	elektricien	8
De Mauw Augustien	Ruiselede, Doomkerke	jachtwachter	16
De Clercq Alfons	Beernem, Lindeveld	jachtwachter	8
Schepers	Wingene		
Saelens Maurice	Aalter, Hooggoed		6

Jan CAMERLINCKX

Bronnen:

1. RÜDIGER Wilhelm, *Ihr Name ist Apis: Kulturgeschichte der Biene*, Ehrenwirth, München, 1977.
2. VICENT J.M. e.a., *Aplicación de la imagen multiespectral al estudio y conservación del arte rupestre postpaleolítico*, 1996, 'Trabajos de prehistoria', 53(2); p. 19-35.
3. PAGER D., *Rock paintings in Southern Africa showing bees and honey hunting*, *Bee World*, 1973(2), 54(2), p. 61-68.
4. CRANE E., *Honey - A comprehensive survey*, International Bee Research Association, 1979.
5. RANSONE H., *The sacred bee in ancient times and folklore*, London, 1937.
6. JAMES Edward, *De Franken*, Ambo bv, 1990, p. 223-224.
7. GOENS O., MAES J., *Geschiedenis van de bijenteelt*, Heemkring Maurits Van Coppenolle, Brugge, 1985, p. 53.
8. ADRIAENSEN P., *Heilige van de maand*, *Maandblad van de Vlaamse Imkersbond*, 86(3), 2000, p. 24.
9. MERTENS J., *De Laat-Middeleeuwse landbouweconomie in enkele gemeenten van het Brugse platteland*, *Pro Civitate*, 1970, p. 117.
10. VAN AUTENBOER E., *Van soete bijen*, *Ons Heem*, 1981, 35(2), p. 30-39.
11. MILNER E., DEWS J., *The dark European Honeybee*, British Isles Bee Breeders Association, 1990, p. 15.
12. CRANE E., *Op. cit.*, p. 468.
13. CRANE E., *Honey crop forecasting in the Middle Ages*, *Bee World*, 53(2), 1972, p. 79-83.
14. Tafereel uit het getijdenboek *Très Riches Heures* van Jean, Duc de Berry.
15. JACOBS B., PLETTENBURG H., *De oude imkerij*, Arnhem, 1979.
16. DADE H., *Jan Swammerdam, M.D., (1637-1680) and his studies of the anatomy of the honeybee*, *Bee World*, 53(3), 1972, p. 135-141.
17. WILDMAN Th., *A Treatise on de Management of Bees*, London, 1970.
18. CAFMEYER M., *Van gehucht tot dorp*, *Westvlaamse Volkskunde IV*, 1971, p. 92-93.
19. VAN AUTENBOER E., *De bijengilden van Sint-Ambrosius in het oude Hertogdom Brabant*, *Ons Heem*, 35(2), 1981, p. 40-61.
20. TURMAN M., *Les Associations Agricoles en Belgique*, Paris, 1903, p. 267-269.
21. LEYSEN Edm., *Handboek van de imker*, Turnhout, 1961.
22. *Bijenteelt in de Radio*, *Maandblad Vlaamse Imkerbond*, 1939 (1), p. 16.
23. Bestuur Imkersvereniging *Naar meer en beter Maria-Aalter*.

EEN PRINSELIJK DISPUUT TE AALTER.

Niettegenstaande de bossen jaarlijks een kleinere opbrengst leverden dan de landbouwgronden, was het hout zowel vroeger als nu van economisch en van ecologisch belang. In de winter beschutten ze ons voor de felle koude noorderwinden; in de zomer konden de mensen vertoeven in het lommer en gaven zij ons de koelte. De beplanting van het platteland met bomen was niet enkel bedoeld om het uitzicht aantrekkelijker te maken. Veel beboste gronden werden, na het rooien, in cultuur gebracht. De nieuwe akkers zorgden voor een goede opbrengst voor de boer en zeker voor de kloosters of de abdijen die hun tienden weer zagen toenemen.

Tal van ambachtlieden werden in de houtsector tewerkgesteld. Denken we maar aan: de timmerlieden, de schrijnwerkers, de beeldsnijders, de dijkenbouwers, de bezembinders, de tonnenmakers, de wagenmakers en tal van andere beroepen. Vooraleer we aan de turf, de bruinkool en de steenkool waren, was het hout het enige middel om de huizen te verwarmen. Het aanleggen van wegen en het versterken van steden met palissaden was ook één van de vele toepassingen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de *staten van goed* veel belang werd gehecht aan het *groene cattheyl*.

Op het onrechtmatig snoeien van bomen of kappen van hout, stonden strenge straffen. De overtreders werden beboet met drie ponden parisis (anderhalve gulden). Als men stiekem 's nachts het hout ging kappen of weghalen uit de bossen, liep de boete op tot zes ponden parisis (drie gulden). Als men een tweede of derde maal werd betrapt, werd men gezeseld of verbannen. (1)

Op 13 november 1731 protesteerde Louis François, prins van Montmorency, eerste christen baron van Frankrijk, burggraaf van Roeselare voor de Raad van Vlaanderen in verband met het onrechtmatig snoeien en kappen van bomen. Door zijn huwelijk met Anna Theresia Rijm, barones van Bellem en vrouw van Ekenbeke, behartigde hij de belangen van zijn vrouw.

Sedert mensenheugenis had de familie Rijm het recht, als heren van Ekenbeke, de *Kesterstraete*, lopende van de dreef van hun goed noordwestwaarts naar de kerk van Aalter, te beplanten met bomen. De bomen werden in twee rijen geplant; de ene rij *op den schootcant* van de landen gelegen aan de straat toebehorende aan de prins van

Montmorency en de andere rij *innewaerts de straete*. De opbrengst van de bomen kwam ten goede aan de familie.

De heer Willem Bogaert, rentmeester van de prinsen van Rubempré, heren van het land van de Woestijne, had zich op 13 september 1731 verzet tegen het snoeien van de bomen. Hij verbood de werklieden in dienst van de prins de Montmorency hun werk verder te zetten. Hierdoor leed de prins van Montmorency, aldus zijn zeggen, een schade die tot 2000 gulden opliep. Omdat de schade moest vereffend worden en de prins van Montmorency in zijn recht zou hersteld worden, richtte hij zich tot het Hof en eiste dat recht zou geschieden.

Beide partijen, of beter de procureurs van beide partijen, werden gedagvaard. De zaak kwam op de rol. Willem Bogaert, de verweerder, verklaarde dat de werklieden buiten de schootkant ⁽²⁾ aan het snoeien waren op een plaats waar de prins van Montmorency geen recht had van aanplanting. Op zijn beurt eiste de verweerder een schadevergoeding en de betaling van de proceskosten.

Het hof ³betudeerde alle voorgelegde stukken en verklaarde dat de eiser gerechtigd was bomen aan te planten zoals hij in zijn verzoekschrift had voorgelegd. De verweerder werd veroordeeld tot het betalen van de schade *als mannen hun dies verstaende sullen commen te begrooten*. Verder moest hij de werklieden hun werk laten verrichten zonder hen een strobreed in de weg te leggen. De kosten van het proces en een boete van drie ponden parisis kwamen ook ten laste van de verweerder. Dit vonnis werd te Gent uitgesproken op 7 december 1731. ⁽³⁾

Op 23 juli 1735 gaf het hof dan toch de toelating aan prins de Montmorency alle feiten en stukken na te zien en zijn visie te geven. De prins de Rubempré mocht op zijn beurt tegenbewijzen leveren. De kosten werden verder in beraad gehouden. ⁽⁴⁾

FAMILIALE GEGEVENS

Al in de 15e eeuw leefde Jan de Rubempré, lid van de ridderorde van het gulden vlies. Hij was heer van Bever, raadsheer-kamerling van Karel de Stoute. ⁽⁵⁾ In de 16e eeuw huwde een zekere Maria de Rubempré met Jan van Sint-Aldegonde, heer van Sint-Aldegonde, Noircarmes en Selles. ⁽⁶⁾ Filip de Rubempré was graaf van Vertaing

en van Vertigneul, en graaf van Maltrayant. (7) Hij had maar één kind uit zijn huwelijk met Maria Anne Scholastica de Temple dict de Brabant die weduwe was van Willem Karel Frans van Bourgondië, graaf van Wakken. (8) Zijn dochter Louise Brigitte de Rubempré huwde met Filip Frans de Merode die door zijn huwelijk de naam en de wapens van de Rubemprés overnam. (9) In de verdere aktes en teksten vinden we voortaan Filip Frans de Rubempré, prins van Rubempré. Louise Brigitta de Rubempré werd vrouw van de heerlijkheid van het land van de Woestijne door haar huwelijk met Frederik Karel Rijngraaf. (10) Louise Brigitte, geboren prinses van Rubempré Rijngravinne douarière, had in 1703 een geschil met jonkheer Alexander Nipho, griffier van Knesselare. (11)

In 1789, bij het nazicht van de parochierekeningen van Knesselare, was de vrouw van Knesselare, zijnde gravin de Lannoij - gravin van Merode prinses van Rubempré en van Everbergh, barones van Praet met Oedelem, vrouw van Aalter en van Knesselare, van het land van de Woestijne van Woeste en van Weijbroek etc., vertegenwoordigd door jonkheer Frederik Vaernewijk de Bellegem. (12)

Door zijn huwelijk met Maria Anna Theresia Rijm, barones van Bellem en vrouw van Ekenbeke, kwam Louis Frans, zoals reeds gezegd de prins de Montmorency, graaf van Logny, burggraaf van Roeselare, heer van Neuville-Wistache, (13) in het bezit van de heerlijkheid Ekenbeke. De familie de Montmorency was verwant met de familie de Gand-Vilain (14), en ook met de familie de Merode. De volledige naam was: Louis de Gand de Merode et de Montmorency, prins van Izegem, en Masmynes, heer van Amougies en Roussignies etc. (15)

Wat de families Rijm, van den Eeckhaute dict Grimberghe betreft, kunnen we verwijzen naar de '*geschiedenis van Bellem*'.

In 1670 bezat *Mher*. Karel Rijm, baron van Bellem een leen gekomen uit erfenis langs vrouws zijde Maria de Vuldere, dochter van *Mher*. Maillaert, raadsheer in de Raad van Vlaanderen. (16)

Willy STEVENS

Bronnen :

1. *Placcaertboek van Vlaanderen*, deel I, p. 678, 682; deel II, pg. 612, 614, 786.
2. L. LIEVEVROUW-COOPMAN : *Gents Woordenboek*, p. 1250, Gent, 1951. *schootkant* is de hellende vlakte der waterkanten

3. RIJKSARCHIEF GENT, Raad van Vlaanderen, reg. 8388, proces nr. 65.
4. RIJKSARCHIEF GENT, Raad van Vlaanderen, sententierollen nr. 7485B
5. P. DE WIN : In *Nationaal Biografisch Woordenboek*, deel 14, Brussel, 1992, kolom 602.
6. F.V. GOETHALS : *Miroir des Notabilités Nobiliaires*, Deel II, Brussel, 1862, p. 608.
7. *Biographie Nationale*, Tome 20, Brussel, 1908-1910, kolom 307.
8. RIJKSARCHIEF BEVEREN : Leenhof van Dendermonde nr. 96, folio 228 verso.
9. *Biographie Nationale*, Tome 20, Brussel, 1908-1910, kolom 307.
10. RIJKSARCHIEF GENT, Raad van Vlaanderen, register 791, proces nr. 36.
11. RIJKSARCHIEF GENT, Raad van Vlaanderen, register 3185.
12. RIJKSARCHIEF GENT, Fonds Land van de Woestijne, lias 364.
13. M.D. SR. DE HOVRES : *Nobiliaire des Pays-Bas et du comté de Bourgogne*, Leuven, 1760, deel I p. 100.
14. M.D. SR. DE HOVRES : o.c. deel I, p. 153.
15. RIJKSARCHIEF BEVEREN, Leenboek Land van Dendermonde nr. 96.
16. R.A.B., Leenboek Land van Dendermonde nr. 96 folio 25 verso.

UIT DE TIJD 'VAN TOEN'

EEN GROTE FAMILIE UIT AALTER-BELLEM

Familie Karel De Waele (° Aalter, 1861)
x Elodie Baeckelandt (° Aalter, 1869)

Karel trouwde te Aalter op 12 september 1894. Hij woonde achtereenvolgens op Schoonberg, Kattewegel en vanaf 1907 te Bellem op de wijk Markette. Ze hadden 11 kinderen waarvan er 8 te Aalter werden geboren. Karel was landbouwer. Elodie overleed reeds in 1916 en Karel bleef achter met een zeer grote kroost. Van dit grote gezin bleven 2 zonen en 2 dochters ongehuwd.

Eén dochter, Alice, huwde met André Van Renterghem uit Lotenhulle. Ze weken uit naar de USA. Alice heeft een dochter, Anna, die in Californië woont. Momenteel is Alice 95 jaar.

Irma, een andere dochter, huwde na het overlijden van haar eerste echtgenoot Georges Thienpondt, met Luigi Zanetti.

Hier zien we Karel met zijn kinderen en kleinkinderen. De foto werd kort na de tweede wereldoorlog genomen. Karel overleed op 25 oktober 1948 te Bellem. Er wonen nog steeds afstammelingen te Aalter, Ruiselede, Bellem, Hansbeke, De Pinte en in de USA.

Van boven naar onder en v.l.n.r. :

boven : Maria De Waele (+1977 ongehuwd), Magdalena De Waele (+1996 en gehuwd met Julien Clabout), August De Waele (+1984 ongehuwd), Maria Van Renterghem (+1995), René De Waele (+1981 en gehuwd met Maria Van Renterghem), Triphon Van Hoeyen (+1999), Julien Clabout (+1969), Maria-Louise Baeckelandt (°1874; +1974), Henri Gernaey (+1949 en gehuwd met Marie-Louise Baeckelandt), Godelieve Clabout, Leon De Waele (+ 1978), Achiel De Waele (+1991 ongehuwd).

2e rij : André Thienpondt, André De Waele, Liliane Thienpondt, Marie Thienpondt, Clara Wanseele, Helena De Waele (+1986 en gehuwd met Triphon Van Hoeyen), Anna Clabout, Maria Clabout, Maria De Waele, Irma De Waele (+1983 en gehuwd met Luigi Zanetti), Luigi Zanetti (°Fana-Italië; +1966), Jules De Waele (+1973 en gehuwd met Clara Wanseele).

3e rij : Gerard De Waele, Roger De Waele, Cyriel De Waele, Karel

De Waele (+1948.), Marie-Jeanne De Waele, Raymond Notteboom met zoon (+1964), André Notteboom (zoontje), Jules Clabout (+1969), Alice De Waele (gehuwd met André Van Renterghem; +1963 USA), Martha De Waele met kind Irène (+1995 en gehuwd met Raymond Notteboom), Irène Notteboom.

vooraan : Roger Clabout, Gerard Clabout, Anna Thienpondt, Antoine Clabout en André Clabout.

Foto : Roger Baeckelandt.

MANNEN- EN KNAPENKOOR SINT-CECILIA.

Deze foto werd genomen aan de kerk van Aalter-centrum rond 1946.

v.l.n.r. :

Boven : Georges Dombrecht (+), Gerard Mattheeuws (+), August Van Landeghem, André Ornelis, Valère Blomme (+), Omer Mestdagh (+), Aloïs Lievens, René Lievens (+), Raphaël Teirlinck (+) en Maurice Ornelis (+).

Onder : Georges Ornelis, Antoon Callant, Maurice Mestdagh (+), Remi Muylaert en Julien Van De Moortel (+).

Foto : Roger Baeckelandt.

KAMPIOENENVIERING KAARTEN 1967-1968.

Kaartersclub-bieden *De ware vrienden* hield elk jaar een kampioenschap in hun lokaal *De Valk* bij Robert Vandenbon op de Markt te Aalter. Ter herinnering aan de kampioen van het seizoen 1967-1968, werd een groepsfoto genomen.

We herkennen v.l.n.r. :

zittend : Elisabeth Cocquyt, Marcel Ledeganck (kampioen), Roger De Baets, Henri De Baene (kampioen), Ghislaine Haelvoet, Raoul De Foor en Roger Vervaeck.

tweede rij : Maurice Van Laecke, Clarisse Verbeke, Maria Blondia, Julien De Schuyter, ...?..., Achiël Baeckelandt, Lucien Vervaeck, Achilles Defruyt, Andrea Van De Weghe, Petrus Goedgebuer, Clarisse Braet, ...?..., Louisa Lootens, Gerard Wulteput, Jules Bultynck, Antoine De Ruyck, Jozef De Wispelaere, Eli Vandenbon, ...?..., Ivonne Van Hulle, René De Baene, Anna Van Loocke, Margriet Van De Kerckhove, Anna Van De Keere en Andrea Taghon.

Boven : Robert Vandenbon, Alice De Clercq, Maurice De Clercq, Gaston Wyckstandt, Irma Penninck, Firmin De Vreese, Laurent Semaesse, Marcel Pollefliet, Antoine De Meyer, Gerard Keereman, Madeleine Lannoo, Roger De Vreese, Lilie Vandenbon, Omer Van Oyen, Mariette Lambrecht en Yvonne Burrier.

Foto : Roger Baeckelandt.

Roger BAECKELANDT

BOEKBESPREKINGEN.

Tot zo'n 20 jaar geleden was er over de prehistorische tijden van onze regio nauwelijks iets gekend. Nochtans waren er her en der vondsten gedaan die wezen op menselijke aanwezigheid in die tijden.

Eerst rond 1980 startte een werkgroep van geïnteresseerde amateur-archeologen in de schoot van het 'Verbond voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in Oost-Vlaanderen' met opzoekingen naar prehistorische overblijfselen. Terzelfdertijd was door de 'Vakgroep voor Archeologie' van de Gentse Universiteit het project 'Archeologische Inventaris Vlaanderen' opgestart. Het onderzoek heeft inmiddels een schat aan vondsten en informatie opgeleverd over de prehistorie in onze streek.

Luchtfotografie is sinds vele jaren één van de technieken om in de bodem verborgen sporen van menselijke aanwezigheid op te sporen. Vanaf het einde van de zeventiger jaren begon amateur-archeoloog Jacques Semey de provincies Oost- en West-Vlaanderen te prospecteren. Momenteel beschikt men over een uitgebreide diatheet met sporen van vroege menselijke activiteit. Onder de meest merkwaardige archeologische sporen behoren ongetwijfeld de cirkelvormige structuren die op talrijke plaatsen zijn gevonden. Het gaat om restanten van verdwenen grafheuvels uit de Bronstijd daterend van ongeveer 2000 tot 1000 voor het begin van onze jaartelling.

Dezer dagen werden met betrekking tot de prehistorie in onze regio twee interessante boeken gepubliceerd. Beide publicaties zijn uitgegeven in de reeks '*Archeologische Inventaris Vlaanderen - Buitengewone reeks*'. Ze zijn wetenschappelijk hoogstaand en geven ons een totaal nieuw beeld van de prehistorie, meer bepaald van het Steentijdperk, in onze regio.

'*Steentijdvondsten in het Meetjesland*' van Guy Van der Haegen, Philippe Crombé en Jacques Semey is volledig gewijd aan de inventarisatie en analyse van steentijdvindplaatsen in het Meetjesland. In totaal worden niet minder dan 152 vindplaatsen beschreven en geïllustreerd. De oudste menselijke sporen werden in Aalter teruggevonden en zijn te situeren in het Midden-Paleolithicum tussen 80 000 en 60 000/40 000 jaar geleden.

Het boek, uitgegeven in A₄ formaat, telt 191 bladzijden en is rijkelijk geïllustreerd met 61 figuren en 48 kleurenplaten.
Kostprijs 800 BEF.

'*Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen*', deel III, van Jean Bourgeois, Marc Meganck, Jacques Semey en Koen Verlaeckt is de derde publicatie gewijd aan de inventarisatie en studie van cirkelvormige sporen door luchtfotografie ontdekt in het landschap van Oost- en West-Vlaanderen. Momenteel zijn ruim 600 grafheuvels gelokaliseerd en geïnventariseerd. Deel III dat nu verscheen, bevat naast een inleidend hoofdstuk over de Bronstijd in Oost-Vlaanderen, een overzicht per gemeente van de gevonden cirkels en van het archeologisch en bodemkundig onderzoek naar de relictten uit de betreffende periode in de regio.

Het werk uitgegeven in A₄ formaat, omvat 160 bladzijden en is geïllustreerd met 98 figuren en 32 kleurenplaten.
Kostprijs 800 BEF.

Voor bijkomende informatie en bestellingen kan men terecht bij:

Archeologische Inventaris Vlaanderen
Woeringenstraat 81
9000 Gent

MEDEDELINGEN.

De activiteiten die onze kring in de voorbije maanden organiseerde, konden op een ruime belangstelling rekenen. Dat is voor ons een stimulans om ook in de toekomst een aantal interessante activiteiten voor onze leden op touw te zetten.

In het nummer 3-4 van jaargang 1998 schreef Erik Wille een bijdrage over volkszanger Karel Waerie, die te Aalter verbleef van 1849-1860. Naar aanleiding van *Statiekermis* werd op vrijdag 9 juni 2000 een herdenkingsplakket voor Karel Waerie onthuld. Het betreft een initiatief van het *Aalters Marionettentententeteater* en de Heemkundige Kring A. Verhoustraete.

Programma:

- 19 u. : Vertrek stoet aan de Splurze (St.-Maria-Aalterstraat 9)
- 20 u. : Onthulling gedenkplaat aan de gevel van het huisnr. 115 in de Stationsstraat
- 20.30 u. : Fanfare en gevolg trekken door Aalter

Op 20.10.2000 organiseren we een voordrachtavond met als gastspreker Chris Vandenbroecke. Thema : *Sociale toestanden in Vlaanderen in de 18^e en 19^e eeuw.*

Meer informatie volgt in ons volgend nummer en in de 'Cultuurkalender' van oktober.

Op 13.10.2000 start de cursus *Kennismaking met het verleden*. Op het programma staan onder andere : Beknopte geschiedenis van de Nieuwste Tijden, Archiefbronnen voor de Nieuwste Tijden, Paleografie (lezen van oude handschriften), lokale ecologische geschiedenis, schrijven van lokale geschiedenis en een familiegeschiedenis.

Bijkomende informatie en inschrijven:

Jan Camerlinckx

B-9880 Aalter, Schuurlo 12

☎ 09 374 79 82

e-mail: Jean.Camerlinckx@village.uunet.be

Van 21 april tot 25 juni loopt in het 'Museum voor het leven van alledag', Minnemeers 9 te Gent (nabij de St.-Jacobskerk), de tentoonstelling de 'Tuinen van Eden, van Keizer Karel tot heden'. Beslist een aanrader voor liefhebbers van tuinen en planten.

Openingsuren : alle dagen (behalve maandag) van 9.30 u. tot 17 u.
Inkom: 150 BEF (kinderen jonger dan 12 jaar gratis)

Het bestuur

INHOUDSTAFEL

Roger BAECKELANDT	Plaastrechten, boterschaal en barrièrerechten te Aalter - deel 1 : plaatsrechten en boterschaal.	3
Maurice THYS	Herinnering aan de Tweede Wereldoorlog.	34
Dries ALYN	Geschiedenis van het Belgisch geld.	45
Jan CAMERLINCKX	Over bijen, bijenteelt en imkers.	66
Willy STEVENS	Een prinselijk dispuut te Aalter.	84
Roger BAECKELANDT	Uit de tijd "van toen" : - Een grote familie uit Aalter-Bellem. - Mannen- en knapenkoor Sint-Cecilia. - Kampioenenviering kaarten 1967-1968.	88 91 92
Het bestuur	Boekbesprekingen.	93
Het bestuur	Mededelingen	95

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift voor heemkunde
van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van : het Gemeentebestuur van Aalter en het
Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

Dienst Wettelijk Depot nr. BD.31.832.

Secretariaat :

Schuurlo 12, 9880 Aalter - tel. (09) 374 79 82

Ruiladres :

Bierweg 31, 9880 Aalter - tel. (09) 374 38 47

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : 400 fr. per jaar (9,92 EUR)
buitenland : 600 fr. (14,87 EUR)
steunende leden : 750 fr. (18,59 EUR)

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud
van zijn tekst.

BESTUURSSAMENSTELLING

Voorzitter : Willy STEVENS
Larestraat 14 - 9910 Knesselare
09 374 44 58

Ondervoorzitter : Peter LAROY
Brouwerijstraat 84 - 9880 Aalter
09 375 14 86

Secretaris : Jan CAMERLINCKX
Schuurlo 12 - 9880 Aalter
09 374 79 82

Penningmeester : Dries ALYN
Bellemstraat 49 - 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout : Jan DEFRUYT
Kestelstraat 67 - 9880 Aalter
09 374 65 81

LEDEN : Maurice Thys, Robert Verhelst, Roger Baeckelandt en
Arthur Rutsaert.

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

23e jaargang - nr. 2 - 2000

DANKWOORD

Eind augustus 2000 heeft Maurice Thys, omwille van zijn leeftijd, ontslag genomen als bestuurslid van onze kring.

Samen met Luc Stockman, Roger Defruyt, Marcel Saelens, Maurice Michiels, Anna en André Verhoustraete was Maurice Thys op 26 mei 1977 een van de oprichters van de 'Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete'.

Jarenlang heeft Maurice zich ingezet voor 'zijn' heemkundige kring. Hij was zowat de 'duivel-doet-al'. Naast het werven van leden, het verspreiden van het tijdschrift, het praktisch organiseren van activiteiten, enz., heeft hij ruim 130 bijdragen geleverd voor het tijdschrift 'Land van de Woestijne'. Alles wat te maken heeft met de Tweede Wereldoorlog lag hem nauw aan het hart. Het zogenaamde 'Polennummer', waarin hij de bevrijding van Aalter in 1944 beschreef, heeft destijds zijn weg gevonden naar heel wat Aalterse gezinnen. Daarnaast heeft hij tientallen foto's weer tot leven gebracht. Te voet en met de fiets heeft hij Aalter met de regelmaat van een klok doorkruist op zoek naar oude foto's, naar mensen die hem iets konden vertellen over het waarom van een foto of over de mensen op de foto. Op die manier zijn gebeurtenissen en mensen waarover we waarschijnlijk nooit iets geweten zouden hebben, wezenlijk deel geworden van het Aalters verleden. Na het overlijden van Roger Defruyt in mei 1996 was Maurice de drijvende kracht om het voortbestaan van de heemkundige kring te verzekeren. Zelf nam hij toen de taak van secretaris op zich. Het was niet gemakkelijk om de leemte die Roger had achtergelaten weer aan te vullen.

Langs deze weg dankt het bestuur van de Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete Maurice Thys voor alles wat hij in de voorbije 23 jaar deed. Onze dank gaat ook naar zijn lieve echtgenote die hem al die jaren heeft gesteund. Wij wensen hen nog veel vreugdevolle jaren toe. We hopen Maurice nog regelmatig eens te mogen ontmoeten op onze activiteiten en zien vol verwachting nieuwe bijdragen voor ons tijdschrift tegemoet.

Het bestuur

PLAATSRECHTEN, BOTERSCHAAL EN BARRIÈRERECHTEN TE AALTER (vervolg en einde)

In het nummer 1 - 2000 behandelden we reeds de plaatsrechten en de boterschaal te Aalter. In de inleiding werd ook een woordje gezegd over de '*Barrièrerechten*' in onze gemeente en omgeving. In dit tweede deel behandelen we meer in detail deze 'barrièrerechten'. We stipten reeds aan dat het hier gaat over de tol die geheven werd op de transportmiddelen bij het gebruik van de volgende drie buurtsteenwegen:

- de buurtsteenweg van Aalterdorp naar Bellem (vanaf 1865).
- de buurtsteenweg van de Brugse vaart, post '*Hoekestraete*', langs Maria-Aalter naar de gemeenten Ruiselede en Wingene (vanaf 1865).
- de buurtsteenweg van Aalterdorp en '*-statie*' naar Maria-Aalter (vanaf 1876).

De verpachting van de tolontvangsten die de gemeente bij monde van diverse Koninklijke Besluiten kon heffen, wordt hierna behandeld. We zullen telkens nauwkeurig vermelden waar de barelen werden opgericht, wie de pachters waren en hoeveel de pachtsom bedroeg in de loop der tijd.

DEEL III - DE BARRIÈRERECHTEN

1. De buurtsteenweg van Aalterdorp naar Bellem (vanaf 1865)

Op deze steenweg mocht de gemeente met het Koninklijk Besluit van 21 september 1864 een bareel oprichten waar tol diende betaald te worden. De slagboom werd opgericht aan de herberg '*De Kroon*'. Deze herberg, toen gelegen Bellemstraat 43, werd bewoond door August Vuylsteke (+20 september 1877) tot in 1876. Ze was gelegen waar de Processieweg de Bellemstraat vervoegt, nu het huis in de Bellemstraat met nummer 66. (zie bijlage p. 11)

Er was een toegevendheid van 500 m in beide richtingen voor de verplaatsing. Er werd bij Koninklijk Besluit een tarief vastgelegd die de pachter mocht vragen aan de gebruikers van deze buurtsteenweg. Men spreekt hier in het lastenkohier van '*half barrièrerecht*', dit wil zeggen dat het vastgestelde bedrag de helft bedroeg van de in voege

zijnde tarieven voor de staats- en provinciewegen. (KB 21 september 1864). In 1865 bedroeg dit tarief:

- voor elk paar wielen van een rijtuig (3 werd voor 4 gerekend) werd 2 centiemen gevraagd.
- voor elk paard of muilezel, ingespannen of niet (gerekend voor 4 koppen per inspan) werd 5 centiemen gevraagd.
- voor een 5de inspankop: 7 centiemen
- voor een 6de inspankop: 10 centiemen
- voor een 7de inspankop: 20 centiemen
- voor een 8ste inspankop: 30 centiemen
- voor elk ingespannen kop boven de 8 was dit 30 centiemen
- voor elke koe, os of ezel: 2 centiemen
- voor elke koe, os of ezel ingespannen of niet met meer dan 4 paarden: 5 centiemen

In 1889 was hetzelfde tarief nog steeds van toepassing.

De eerste verpachting had plaats op 30 november 1864 bij herbergier Constant Schacht. De ontvangst van de tol moest geschieden volgens wel bepaalde normen die vastgelegd werden in een lastenkohier. De vrijstelling van tol bij de barrières werd bepaald in par. 6 van artikel 7 van de wet van 18 maart 1833. Ook de controleurs van de directe belastingen en de '*commiezen*' te paard, in de uitoefening van hun ambt, werden vrijgesteld. De te paard reizende hoofdambtenaren van het bestuur van de directe belastingen, douanen en '*accijnzen*' waren eveneens vrijgesteld.

Het tarief diende opgehangen te worden aan een ontvangstpaal. Deze paal moest verlicht worden vanaf zonsondergang tot het opkomen van de zon. De paal en de lantaarn werden geleverd door het gemeentebestuur. Ze moesten in goede staat aan de volgende pachter overgemaakt worden. De verpachting van de barrièrerechten gebeurde bij opbod en was geldig voor 1 jaar. Verder waren de artikelen met betrekking tot het bieden, de keuze van de pachter, de borgstelling (hetzij in geld of in onroerende goederen) dezelfde als bij de plaatsrechten.

De pachter moest zich voorzien van een woning in de nabijheid van de bareel en kon hiervoor geen schadeloosstelling eisen. Hij diende met voorafbetalingen, alle drie maanden, het vierde deel van de pachtprijs te betalen aan de gemeenteontvanger. Bij het in gebreke blijven van betaling werd de pachter vervolgd en veroordeeld. De verpachtungskosten waren ten laste van de pachter.

OVERZICHT BARRIÈRERECHTEN AALTER – BELLEM
periode 1865 - 1889

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1864-1865 Constant Schacht herbergier en broodbakker in <i>Het Schuttershof</i> Dorp 2 x met Marie-Christine Vuylsteke	August Vuylsteke herbergier en timmerman in herberg <i>De Kroon</i> voor 180 fr.	
1865-1866 Pieter Van Belleghem herbergier Dorp 9 x met Ursula Van Der Sypt	idem als hierboven voor 180 fr.	
1866-1867 Karel-Joseph Van Risseghem herbergier <i>De Eendracht</i>	Ferdinand Turf herbergier in herberg <i>Het Molenhuis</i> in de Bellemstraat voor 210 fr.	
1867-1868 Pieter Van Belleghem herbergier Dorp 9	idem als hierboven voor 315 fr.	
1868-1869 Gerulphus De Doncker herbergier in <i>De Valke</i> Dorp 6 x Marie-Thérèse Vergult	Ferdinand Turf herbergier en landman voor 435 fr.	
1869-1870 Charles Van Belleghem herbergier en kleermaker Dorp 7 x Marie-Thérèse Van Den Heede	Ferdinand Turf herbergier en landbouwer voor 205 fr.	

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1870-1871 Constant Schacht winkelier en herbergier in <i>Het Schuttershof</i> Dorp 2	Ferdinand Turf voor 190 fr.	
1871-1872 Pieter Van Belleghem * herbergier Dorp 9	Augustin Vuylsteke timmerman en herbergier in <i>De Kroon</i> voor 340 fr.	
1872-1873 Gerulphus De Doncker Uit herberg <i>De Valke</i> Dorp 6	idem als hierboven voor 455 fr.	
1873-1874 Charles Van Belleghem herbergier (Zoon van Ide Emmerentia) Dorp 7	August Vuylsteke voor 255 fr.	Petrus Dierickx winkelier x met Marie-Louise Huys
1874-1875 Kinderen De Vlieger Pieter-Jacobus- Marie-Thérèse herbergiers, slachter en varkenskoopman Dorp 5	idem als hierboven voor 180 fr.	
1875-1876 Petrus Van Der Sypt herbergier uit de <i>Statiestraat 23</i>	idem als hierboven voor 200 fr.	Karel Waelput mulder uit de Bellemstraat 17
1876-1877 weduwe Bellarmin De Meyer herbergierster Brouwerijstraat 2	Ferdinand Turf Bellemstraat 26 voor 430 fr.	dochter Eugenie Turf

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1877-1878 Constant Schacht uit <i>Het Schuttershof</i> Dorp 2	idem als hierboven voor 200 fr.	idem
1878-1879 Kinderen Leonard Blomme uit <i>Het Lam</i> Dorp 10 (Dymphna, Marie-Catharine)	Jean-Baptiste Lootens herbergier in <i>De Kroon</i> voor 410 fr. x Melanie Lambrecht	samen met zijn broer wagenmaker Amandus Lootens uit de Bellemstraat 25
1879-1880 Kinderen Gerulphus De Doncker (Eugenie-Louis- Frederic) uit <i>De Valke</i> Dorp 6	Ferdinand Turf voor 430 fr.	dochter Eugenie Turf

**Pieter Van Belleghem was uitbater van herberg De Zwaan op de markt (het latere Volkshuis). Na zijn tweede huwelijk met Ursula Van Der Sypt op 5 september 1883, verhuisde hij kort daarop naar de Brouwerijstraat 30. Vervolgens kwam Jean-Baptiste Vuylsteke (gehuwd met Marie D'Hauw) met zijn gezin in De Zwaan wonen. Deze Jean-Baptist vluchtte in 1919 uit Aalter weg wegens collaboratie met de bezetter. De naam van de herberg veranderde dan in De Eendracht en werd toen bewoond door Maurice Van Belleghem.*

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1880-1881 Charles Van Belleghem herbergier Dorp 7	idem als hierboven voor 180 fr.	idem als hierboven
1881-1882 Kinderen De Vlieger herbergiers Dorp 5	Jean-Baptiste Lootens Uit <i>De Kroon</i> voor 175 fr.	broer Amandus Lootens wagenmaker

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1882-1883 August De Meyer herbergier en broodbakker <i>Statiestraat 19</i> x met Mathilde Billiet	Ferdinand Turf herbergier en landman voor 351 fr.	dochter Eugenie Turf
1883-1884 Petrus Van Der Sypt herbergier en huurhouder <i>Statiestraat 23</i> x met Pauline Van Hoecke	idem voor 360 fr.	idem als hierboven

Een KB van 30 april 1884 machtigde de gemeente opnieuw de tolrechten verder te heffen voor een periode van 5 jaar. De tolrechten op de buurtsteenwegen werden in onze gemeente afgeschaft op 1 januari 1890.

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1884-1885 Louis De Doncker (zoon Gerulphus) <i>in De Valke</i> Dorp 6	Julia Van Ooteghem weduwe Ferdinand Turf * voor 403 fr.	dochter Eugenie Turf
1885-1886 Karel Van Yperen herbergier Lostraat 3 x Pauline Lybrecht	Julia Van Ooteghem herbergierster voor 400 fr.	dochter Eugenie Turf
1886-1887 Charles Van Belleghem herbergier Dorp 7	Jules Smessaert veekoopman en herbergier uit <i>de Kroon</i> voor 227 fr.	Camiel Smessaert (broer) en koopman
1887-1888 Kinderen De Vlieger herbergiers Dorp 5	idem als hierboven voor 227 fr.	idem als hierboven

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1888-1889 Remi Claerhout herbergier nu wonende in herberg <i>De Casino</i> nu <i>De Kiosk</i> Markt	Jules Smessaert voor 220 fr. Bellemstraat 30 voor 220 fr. x Marie-Eulalie Van Daele	met broer koopman poelier August Smessaert uit de Bellemstraat

* Ferdinand Turf (+1884) was ook molenaar in de stenen windmolen die op 'de hoogte' 23 stond (nu eigendom van notaris Goeminne). Hij lag tussen de Grote Warande en de Kleine Warande. Later was Louis De Doncker nog eigenaar van de herberg Het Molenhuis in de Bellemstraat.

na meerigvuldige oproeping en geboden is verschenen: Ferdinand Turf, landbouwer en herbergier woonende te Bellem en heeft geboden de som van twee honderd en tien Frans daarop drie verscheidene waarlijken aansochten en uitsgedoofde zijnde, zonder dat er gedurende den brand-generelve borger-gebod is gedaans, is den voornemstigen Ferdinand Turf pachter-verklaard van den ontvangst der tol-gelden aan deze barriere te ontvangen gedurende den termijn hierboven in het Kobies van laosep vermeldt. voor zijne gebodene som van twee honderd en tien Frans boven de condictien, en heeft hij verklaard deeren pacht te aanbeerden en genoegzaams bekend te zijn met de hiervoren aangehaalde lassen en bespreken, alsmede met de wetten dien aangaande en zich verbondens tot deszelfs volkornene naleving, niet onderwerpende aan alle vervolgingen en straffen die uit een verzuim van zijders twege houden kunnen voortvloeien.

Na voorlezing heeft de comparans pachter verklaard niet teg: met ons dit proces-verbaal geseekend, dat als ten hoofde.

F. Turf
De Secretaris.

W. B. J. Claes

Augimeer zonder renvoegen te Dagnen, den vyftien den December 1866 zeventig. Deel 132 folio 3 recto val 4. ontvangen twee franken twintig centimes.

De Ontvanger
D.M.H.

Voorbeeld van verpachting voor het jaar 1867 van de barrièrerechten op de buurtsteenweg van Aalterdorp naar Bellem. De verpachting had plaats op 12 december 1866 in herberg *De Eendracht* bij Karel Van Risseghem op het Dorp.

2. *De buurtsteenweg van de Brugse vaart, post 'Hoekestraete', langs Maria-Aalter naar Ruiselede en Wingene*

Voor het eerst vinden we een lastenkohier in 1864 voor het jaar 1865. De eerste verpachting vond plaats te Maria-Aalter op 19 januari 1865 ten huize van landbouwer-herbergier Karel De Zutter. Op deze steenweg werden twee barelen (A en B) opgericht: bareel A was gelegen ter hoogte van de kruising van de Wingenestraat (*chemin* nr. 11) met het huidige Hooggoed (*chemin* nr.19). Zie ook bijlage p. 17 Dit werd ook wel eens het *Kruisken* genoemd in de gemeenteraadverslagen uit die tijd; bareel B lag ter hoogte van de kruising van de Planterijstraat (*chemin* nr.58) en de Blekkervijverstraat (*chemin* nr.11). Die plaats werd toen ook het *Goed ter Lucht* genoemd. Er was een toegevendheid van 300 m voor de verplaatsing van bareel A (richting Maria-Aalter) en een toegevendheid van 470 m voor bareel B (richting Hoekestraat). Ook hier was het *half barrièrerecht* van toepassing.

De tarieven waren dezelfde als voor de buurtsteenweg naar Bellem. De voorwaarden voor de verpachting zijn identiek aan deze van hierboven.

OVERZICHT VAN DE VERPACHTING VAN DE
BARRIÈRERECHTEN OP DE STEENWEG HOEKESTRAAT
OVER MARIA-AALTER NAAR RUISELEDE EN WINGENE.

Periode 1864-1889

JAAR Plaats van verpachting	BAREEL A pachter – borg - pachtsom	BAREEL B pachter – borg - pachtsom
1864-1865 Karel De Zutter herbergier Maria-Aalter x Francisca Coppens	Karel De Zutter samen met herbergier - koopman Leo De Vreese van Maria-Aalter voor 110 fr.	Petrus Baele commissionaire te Sint-Joris samen met Leo De Vreese voor 125 fr.
1865-1866 Francies Van Beveren herbergier Maria-Aalter x met Rosalie Maenhout	Karel De Zutter met wagen- maker Joannes Toussyn van Maria Aalter voor 210 fr.	idem als hierboven voor 150 fr.

JAAR Plaats van verpachting	BAREEL A pachter – borg - pachtsom	BAREEL B pachter – borg - pachtsom
1866-1867 Karel-Joseph Van Risseghem herbergier in <i>De Eendracht</i> x Virginie Claerhout	Karel De Zutter samen met landbouwer Francies Braeckeveldt van Lotenhulle voor 240 fr.	idem als hierboven voor 300 fr.
1867-1868 Constant Schacht in <i>Het Schuttershof</i> Dorp 2	Leo De Vreese herbergier met Petrus Baele voor 175 fr.	Leo De Vreese samen met Petrus Baele voor 180 fr.
1868-1869 Gerulphus De Doncker herbergier <i>De Valke</i> Dorp 6	Karel De Zutter landbouwer en herbergier met Jean-Baptiste De Muynck herbergier en handelaar in kolen van Maria-Aalter voor 430 fr.	August Schyvinck winkelier en leurder met Jean-Baptiste De Muynck voor 500 fr.
1869-1870 Charles Van Belleghem herbergier Dorp 7	Karel De Zutter samen met landbouwer Francies Braeckeveldt voor 410 fr.	Petrus Baele samen met Leo De Vreese voor 550 fr.
1870-1871 Constant Schacht herbergier in <i>Het Schuttershof</i> Dorp 2	Frederic Veermeer landbouwer en herbergier van het Jezuietengoed samen met landbouwer Blandin Herteleer van Buntelare voor 240 fr.	Blandin Herteleer samen met Frederic Veermeer voor 240 fr.
1871-1872 Pieter Van Belleghem herbergier Dorp 9	August Schyvinck samen met Leo De Vreese voor 400 fr.	Petrus Baele samen met Leo De Vreese voor 180 fr.
1872-1873 Gerulphus De Doncker herbergier in <i>De Valke</i> Dorp 6	Charles-Louis Van Den Bussche koopman en herbergier te Ruiselede samen met landman en winkelier Judocus Schellebroodt van Maria-Aalter voor 150 fr.	Petrus Baele samen met Judocus Schellebroodt voor 230 fr.

JAAR Plaats van verpachting	BAREEL A pachter – borg - pachtsom	BAREEL B pachter – borg - pachtsom
1873-1874 Charles Van Belleghem herbergier Dorp 7	Karel De Zutter samen met schipper en landbouwer Louis De Grauwe uit de Sterrestraat voor 420 fr.	Karel Louis Van De Walle landbouwer Jezuïetengoed met Judocus Schellebroodt voor 300 fr.

Het KB van 4 december 1874 liet een nieuwe verpachting toe voor 10 jaar.

JAAR Plaats van verpachting	BAREEL A pachter – borg - pachtsom	BAREEL B pachter – borg - pachtsom
1874-1875 Kinderen De Vlieger herbergiers Dorp 5	Karel De Zutter met Judocus Schellebroodt voor 265 fr.	Eduard Van De Walle landman en herbergier van Maria-Aalter met Karel Van De Walle Jezuïetengoed voor 200 fr.
1875-1876 Petrus Van Der Sypt herbergier <i>Statiestraat 23</i>	Karel-Louis Van Den Bussche van Ruiselede met Judocus Schellebroodt voor 525 fr.	Eduard Van De Walle met Constant Van De Walle voor 175 fr.
1876-1877 Wed. Bellarmin De Meyer (Isabelle Vuylsteke) herbergierster Brouwerijstraat 2	Karel De Zutter met Eduard Van De Walle voor 400 fr.	Eduard Van De Walle met landbouwer Constant Van De Walle van de Brug voor 265 fr.
1877-1878 Constant Schacht herbergier in <i>Het Schuttershof</i> Dorp 2	Karel-Louis Van Den Bussche van Ruiselede met Eduard Van De Walle voor 200 fr.	idem als hierboven voor 150 fr.
1878-1879 Kinderen Blomme herbergiers <i>Het Lam</i> Dorp 10	Henri David herbergier en landbouwer Kattewegel met Karel De Zutter voor 185 fr.	idem als hierboven voor 150 fr.

JAAR Plaats van verpachting	BAREEL A pachter – borg - pachtsom	BAREEL B pachter – borg - pachtsom
1879-1880 Kinderen De Doncker herbergiers <i>De Valk</i> Dorp 6	Karel-Louis Van Den Bussche samen met Felix De Poorter voor de 175 fr.	Eduard Van De Walle samen met Constant Van De Walle voor 150 fr.
1880-1881 Charles Van Belleghem herbergier Dorp 7	Desiré Buysse herbergier en landman uit Maria-Aalter samen met Karel-Louis Van Den Bussche voor 175 fr	Constant Van De Walle samen met Desiré Buysse voor 150 fr.
1881-1882 Kinderen De Vlieger herbergier Dorp 5	Karel-Louis Van Den Bussche samen met bierbrouwer Henri Maenhout voor 175 fr.	Henri Maenhout samen met Remi Claerhout timmerman-herbergier voor 175 fr.
1882-1883 August De Meyer herbergier <i>Statiestraat 19</i>	Desiré Buysse samen met Karel-Louis Van Den Bussche voor 175 fr.	Karel-Louis De Bleeckere landwerkmans en herbergier van Maria-Aalter met bierbrouwer Henri Maenhout van Knesselare voor 175 fr.
1883-1884 Petrus Van Der Sypt herbergier <i>Statiestraat 23</i>	Karel-Louis Van Den Bussche samen met boswachter Yvo Van Belleghem voor 150 fr.	Karel-Louis De Bleeckere samen met landbouwer Pieter-Jacobus Maenhout van Knesselare voor 160 fr.
1884-1885 Louis De Doncker herbergier <i>De Valke</i> Dorp 6 x Prudence De Bevere	Desiré Buysse herbergier samen met Karel-Louis Van Den Bussche van Ruisselede voor 150 fr.	idem als hierboven voor 160 fr.
1885-1886 Karel Van Yperen herbergier Lostraat 3 x Pauline Lybrecht	Karel-Louis Van Den Bussche, nu wonende te Aalter, samen met boswachter Felix De Poorter voor 425 fr.	Jan Van De Sompele landman Maria-Aalter samen met landman Isidoor Van De Sompele voor 175 fr.

JAAR Plaats van verpachting	BAREEL A pachter – borg - pachtsom	BAREEL B pachter – borg - pachtsom
1886-1887 Charel Van Belleghem herbergier Dorp 7	Desiré Buysse samen met koopman Seraphien Claeys-Vertriest Maria-Aalter voor 460 fr.	Henri Maenhout van Knesselare samen met Karel-Louis De Bleeckere voor 240 fr. *
1887-1888 Kinderen De Vlieger herbergiers Dorp 5	Desiré Buysse samen met landbouwer Emiel De Muyt voor 505 fr.	Karel-Louis De Bleeckere met landbouwer Pieter Verheecke van Nieuwendam voor 240 fr.
1888-1889 Remi Claerhout herbergier in <i>De Casino</i> op de Markt x Melanie Willems	Desiré Buysse samen met landbouwer Emiel De Muyt van Maria-Aalter voor 195 fr.	Jan Van De Sompele samen met Emiel De Muyt voor 202 fr.

* Alhoewel Eduard Van Den Brande van Ruiselede 245 fr. had geboden, werd dit bod niet weerhouden door het Schepencollege (zie ook specifieke bepalingen). Het KB van 31 december 1884 liet de gemeente opnieuw toe tol te heffen op deze steenweg voor een periode van 5 jaar.

3. De buursteenweg van Aalterdorp en '-statie' toen naar Maria-Aalter

Hier vinden we voor de eerste maal een lastenkohier voor het jaar 1875. De eerste verpachting vond plaats op 6 januari 1875 bij de herbergierster, weduwe Joseph Dierickx (Marie-Thérèse Van Belleghem). Op deze steenweg naar Maria-Aalter was er eveneens een bareel geplaatst. Ze was opgericht op een vast punt dat op gelijke afstand gelegen was van de volgende twee kruispunten:

- de kruising van de Vijfringenstraat (*chemin* nr.18) met Stratem (*chemin* nr.16)
- de kruising van de huidige Wageweg (*chemin* nr.48) met Stratem (*chemin* nr.16)

Ze wordt ook wel eens de barrière van het 'Halfweghuizeken' genoemd omdat ze in de nabijheid lag van herberg 'Het Halfweghuis'. (zie bijlage p. 22)

Er was een toegevendheid van 350 m in beide richtingen voor de

verplaatsing. Hier was het volle 'barrièrerecht' van toepassing. Dit komt er op neer dat de hiervoor gemelde tarieven met 2 dienen vermenigvuldigd te worden. (2 en 7 centiemen werden respectievelijk wel 5 en 15 centiemen) Er dient aangestipt te worden dat het heffen van de tolrechten ook regelmatig, om de 5 of 10 jaar, meestal opnieuw aan de provinciale overheid diende aangevraagd te worden. Toch drong de provinciale overheid er in oktober 1889 op aan om het heffen van tolrechten vanaf 1890 af te schaffen. Er is sprake van het stichten van een speciaal fonds voor het onderhoud van het wegenet ter waarde van 6 000 000 fr. waarvan jaarlijks een bedrag van circa 7000 fr. ten goede zou komen aan de gemeente Aalter. Er wordt in dezelfde brief van de gouverneur aangestipt dat, in het belang van de landbouw, de nijverheid en de koophandel, het aangewezen is de tolbarelen af te schaffen. Vele andere gemeenten, de Staat en de Provincie hebben dit reeds gedaan. Dit is ook de reden waarom vanaf 1890 de barrièrerechten in Aalter niet meer van toepassing zijn.

OVERZICHT VAN DE VERPACHTING VAN BARRIÈRE-
RECHTEN OP DE STEENWEG VAN
AALTERDORP EN -STATIE NAAR MARIA-AALTER
Periode 1875 - 1889

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1874-1875 Weduwe Joseph Dierickx herbergierster in <i>Sint-Elooi Statiestraat 17</i>	Henri David landbouwer en herbergier Kattewegel 2 voor 712 fr. x met Camilla Joestens	Henri Joestens houtkoopman en herbergier Weststraat 37 x Lucia David
1875-1876 Petrus Van Der Sypt herbergier <i>Statiestraat 23</i>	Melanie Van Belleghem (wed. Louis De Poorter) landbouwster Maria-Aalter voor 750 fr.	Ivo Van Belleghem landbouwer Maria-Aalter
1876-1877 Wed Bellarmin De Meyer (Isabelle Vuylsteke) herbergier Brouwerijstraat 2	idem als hierboven voor 960 fr.	idem Ivo Van Belleghem

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1877-1878 Constant Schacht herbergier in <i>Het Schuttershof</i> Dorp 2	Felix De Poorter boswachter en landman voor 405 fr. x Mathilde Blondia	Karel-Louis Van Den Bussche koopman en herbergier te Ruiselede
1878-1879 Kinderen Blomme herbergiers in <i>Het Lam</i> Dorp 10	Henri David landbouwer en herbergier voor 400 fr.	Karel De Zutter herbergier en landbouwer
1879-1880 Kinderen De Doncker herbergiers in <i>De Valke</i>	Felix De Poorter boswachter in de Loveldlaan voor 375 fr.	Yvo Van Belleghem boswachter en landman (oom)
1880-1881 Charles Van Belleghem herbergier Dorp 7	Henri David landbouwer en herbergier voor 375 fr.	Karel-Louis Van Den Bussche van Ruiselede
1881-1882 Kinderen De Vlieger herbergier Dorp 5	Melanie Van Belleghem weduwe De Poorter Louis voor 750 fr.	Yvo Van Belleghem boswachter en landman
1882-1883 August De Meyer herbergier <i>Statiestraat 19</i>	Henri David landbouwer en herbergier nu Stratem 58 voor 375 fr.	Joannes De Backer (Aalter) varkenskoopman
1883-1884 Petrus Van Der Sypt herbergier <i>Statiestraat 23</i>	Melanie Van Belleghem landbouwster en herbergier voor 360 fr.	Yvo Van Belleghem boswachter
1884-1885 Louis De Doncker herbergier in <i>De Valke</i> Dorp 6	Henri David landbouwer en herbergier voor 510 fr.	Karel-Louis Van Den Bussche van Ruiselede

JAAR EN WAAR	PACHTER EN PACHTSOM	BORGSTELLER
1885-1886 Karel Van Yperen herbergier Lostraat	Melanie Van Belleghem weduwe Louis De Poorter herbergierster voor 511 fr.	Karel-Louis Van Den Bussche (Aalter)
1886-1887 Charel Van Belleghem herbergier Dorp 7	Henri David landbouwer en herbergier voor 400 fr.	Karel-Louis Van Den Bussche (Aalter)
1887-1888 Kinderen De Vlieger herbergier Dorp 5	Melanie Van Belleghem voor 337 fr.	Yvo Van Belleghem (broer)
1888-1889 Remi Claerhout herbergier in <i>De Casino</i> op de markt	Henri David landbouwer en herbergier voor 337 fr.	Felix De Poorter * boswachter en herbergier Loveldlaan te Aalter
1889-1890 Kinderen Joseph Dierickx in <i>Sint Elooï</i> <i>Statiestraat</i>	Geen barrièrerechten meer geheven	Geen barrièrerechten meer geheven

Het KB van 31 december 1884 liet de gemeente opnieuw toe tol te heffen op deze steenweg voor een periode van 5 jaar.

* Grootvader van Pol De Poorter uit de Kestelstraat te Aalter.

Het heffen van het tolgeld op de weg kwam kortgeleden, december 1998, in de kijker toen er sprake was dat de NV Zeekanaal een tolgeweg zou openen langs het zeekanaal Brussel-Schelde (Oostvaarddijk) tussen de Verbrande Brug en Humbeek. Op deze dijkweg van ruim 1 km lang zou een tol geheven worden. Aangelande boeren, bromfietzers, fietsers en voetgangers konden de weg gratis gebruiken. Voor de ruiters was er een vignet nodig van 908 fr. De bewoners van de gemeenschappen 'Verbrande Brug en Humbeek' moesten ook een vignet van 908 fr. kopen. Vreemde gebruikers betalen 3000 fr. We kunnen ons de vraag stellen of we terugkeren naar de Middeleeuwen.

Het betwiste jaagpad.

Uit: Het Volk van 24-25 december 1998 p.3

Foto: Jos Verhoogen

Ook de verpachting van de tol, te ontvangen aan de veren van de Staat in de provincie Oost-Vlaanderen (te Aalter in Oostmolen en Hoekestraat), was reeds vroeg in voege. In een lastenkohier van 1823 vinden we volgende condities: de verpachting liep voor een termijn van 6 jaar. De burgemeester van de gemeente moest een certificaat voorleggen waarin de bekwaamheid en de woonplaats van de pachter werden aangegeven. Ook een bewijs van de pachter zijn 'zedelijkheid' en vermogen moest geleverd worden. De pachter moest binnen de 24 uur van de toewijzing een goede 'borgtocht' in onroerende goederen stellen ter waarde van 2 jaar pacht.

In 1823 bijvoorbeeld moest de oude pachter Jacobus Fermont het materieel voor het overzetten overmaken aan de nieuwe pachter Karel Baerzeele uit Gent. Te Oostmolen werd voor de verpachting in 1823, voor de periode van 1 maart tot 1 september, 12,50 fr. betaald. De som moest gestort worden bij de registratie van de douane en de domeinen te Waarschoot.

Wie zelf iets per schuit wou overzetten op de vaart, en dus geen gebruik maakte van het veer, moest een speciale toelating hebben van het gemeentebestuur. Ook aan de draaibrug te Aalter werd tol-

recht geheven op de voorbijvarende schepen. Dit tarief schommelde in de vroege periode van 1819 tussen 2 cent en 13 cent. Een voorbeeld: een schip met twee masten betaalde 13 cent, een '*bateau à vapeur*' en een '*bateau avec gouvernail*' betaalden 5 cent.

Toelichting in verband met de nummering van de straten

Uittreksel op pagina 11

<i>Chemin</i> nr. 1	Bellemstraat
<i>Chemin</i> nr. 3	Oostmolenstraat en Bellemdorpweg
<i>Chemin</i> nr. 4	Museumstraat
<i>Chemin</i> nr. 6	Moerstraat
<i>Chemin</i> nr. 26	Processieweg
<i>Chemin</i> nr. 27	Korte Kave

Uittreksel op pagina 17

<i>Chemin</i> nr. 11	Blekkervijverstraat en Wingenestraat
<i>Chemin</i> nr. 16	Aalterstraat
<i>Chemin</i> nr. 19	Hooggoed
<i>Chemin</i> nr. 58	Planterijstraat
<i>Chemin</i> nr. 59	Egypteveldstraat

Uittreksel op pagina 22

<i>Chemin</i> nr. 11	Blekkervijverstraat
<i>Chemin</i> nr. 12	Stratem-Hooggoed (vroegere Lange Dreef)
<i>Chemin</i> nr. 16	St.-Maria-Aalterstraat-Stratem-Aalterstraat
<i>Chemin</i> nr. 17	Kwadestraat (vroeger Nieuwendam)
<i>Chemin</i> nr. 18	Vijfringenstraat
<i>Chemin</i> nr. 19	nu verdwenen (vroeger Godebostraat)
<i>Chemin</i> nr. 40	Bierweg
<i>Chemin</i> nr. 41	Brouwerijstraat
<i>Chemin</i> nr. 47	niet meer bestaande straat
<i>Chemin</i> nr. 48	nu Wageweg (vroeger Stratem)
<i>Chemin</i> nr. 54	St.-Gerolfiaan

Roger BAECKELANDT

Bronnen:

- Gemeentearchief Aalter
- Geschiedenis Aalter door Luc Stockman
- Bevolkingsregisters Aalter

DE "HONDENKOERSEN" IN DE WIJK OOSTERGEM EN DE BELLEMSTRAAT

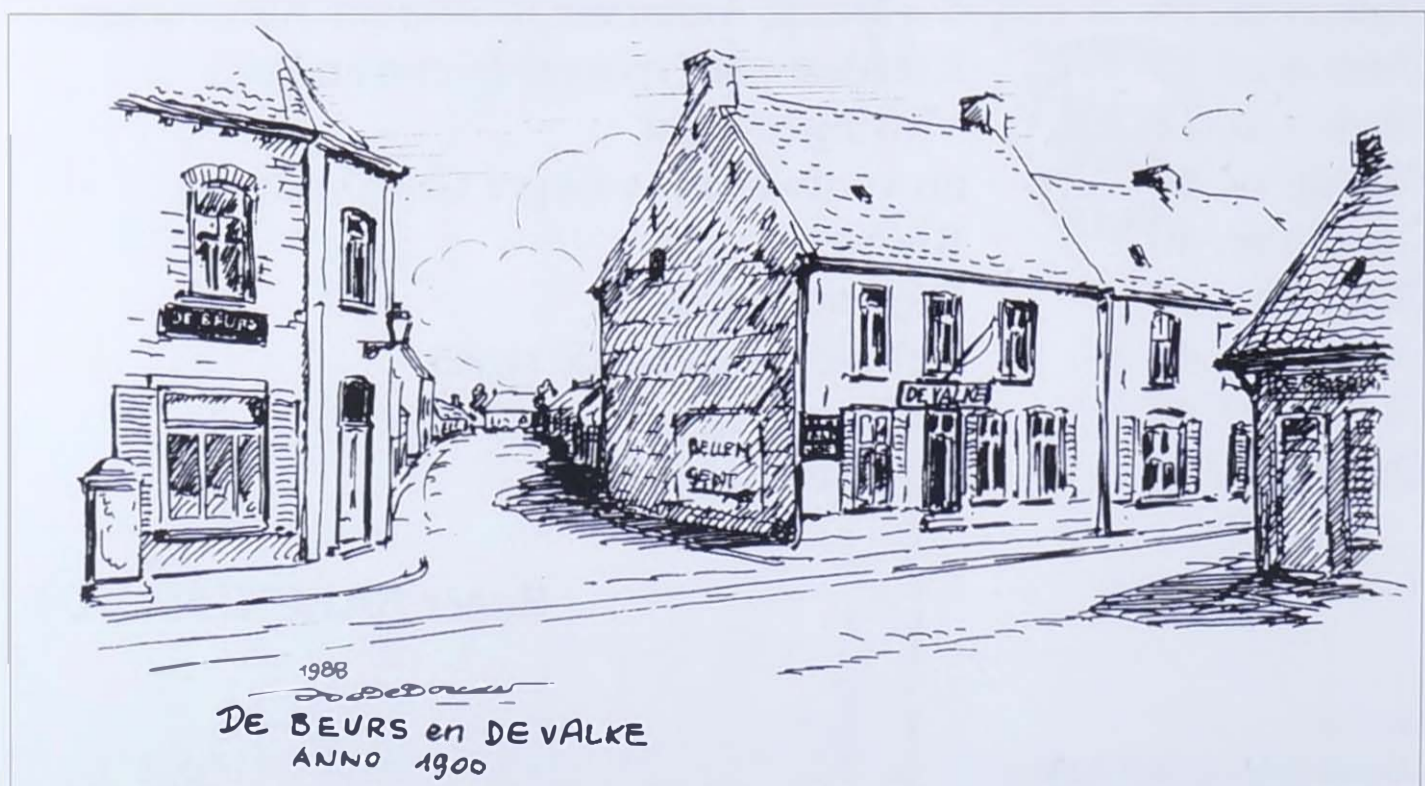
(EEN VERDWENEN TRADITIE)

Het is duidelijk, dat wijkkermissen en -feesten vroeger heel veel te maken hadden met de plaatselijke herbergen. Is het misschien daardoor, nu de vele wijkherbergen grotendeels verdwenen zijn, dat meteen ook die oude, mooie tradities van wijkkermissen opgedoekt werden ?

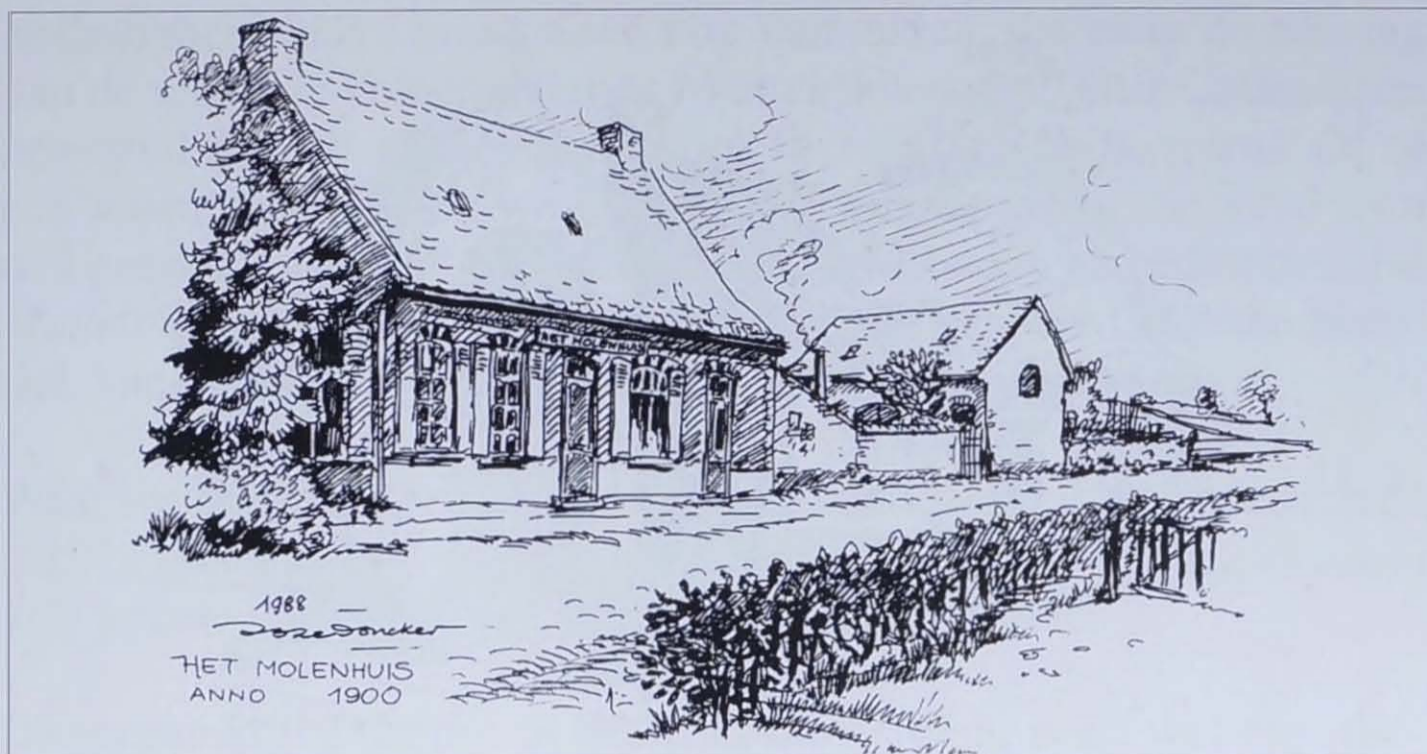
Behalve Aalter-Brug en Maria-Aalter, de Oostmolenstraat en de Kestelstraat-Dammeerswijk zijn er geen andere meer te vermelden en genoemde wijkkermissen hebben ook niet dadelijk met plaatselijke cafés te maken.

Maar wie herinnert zich niet de jaarlijkse Brouwerijstraatkermis, omstreeks "halfoogst", met de fanfare van "De Blauwkielen" en de reus Louis De Brouwer en ... dat was niet de enige in het toenmalige Aalter-Centrum. In de fusiedorpen ging het er in die tijd natuurlijk even vrolijk aan toe. Denk maar alleen aan de Bellemse waterfeesten.

Zo had ook Oostergem en de Bellemstraat jaren geleden een traditie die alleen de ouderen onder ons zich nog zullen herinneren. De iets jongeren hebben wel de "tweede uitgave" meegemaakt, toen een buurtcomité, ter gelegenheid van de vernieuwde straten, de traditie nieuw leven wou inblazen : iets wat ook door de tand des tijds werd

De Beurs en De Valke op de Markt te Aalter anno 1900.

Het Molenhuis naast de weg naar de Teerlingmolen anno 1900.

verslonden. En ook daar hebben de herbergen een bepaalde rol, zij het soms negatieve, in gespeeld.

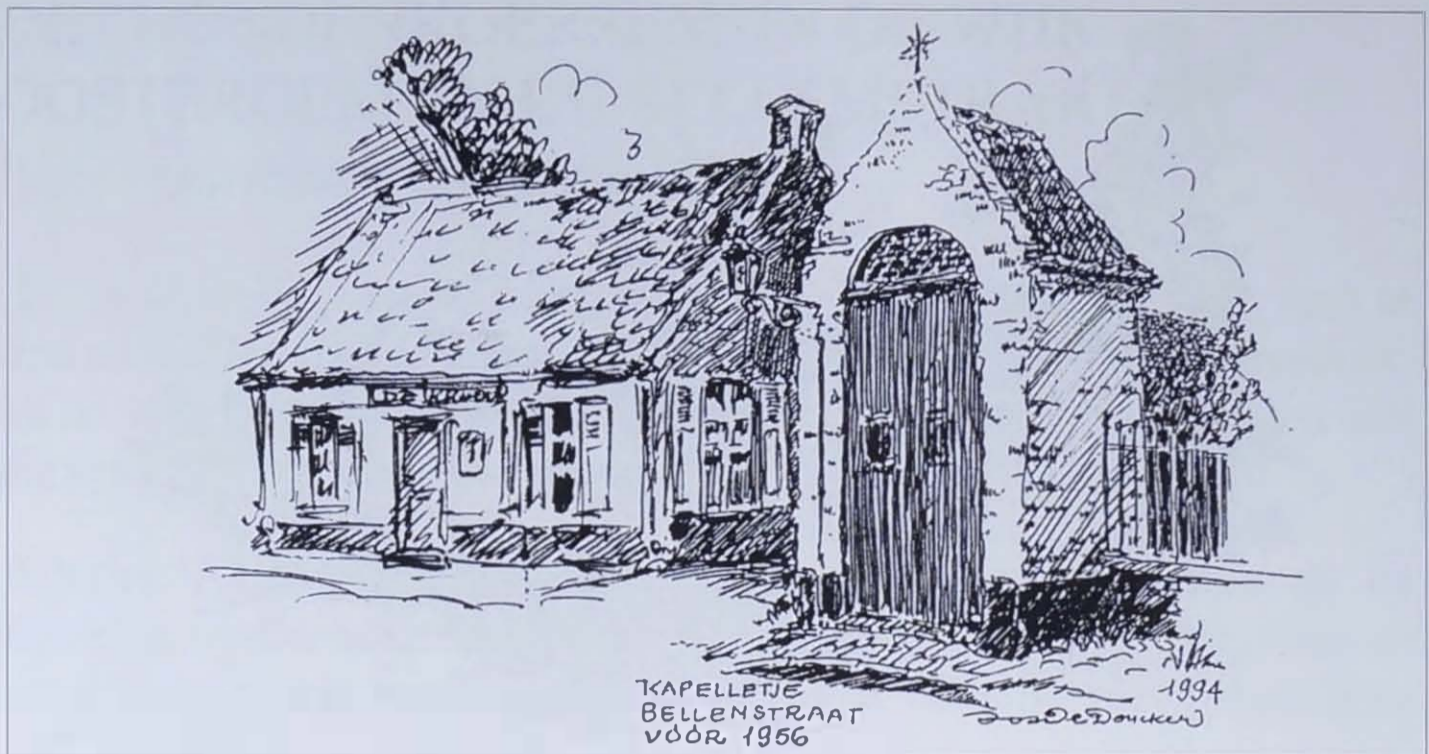
En er waren destijds heel wat herbergen in de Bellemstraat en Oostergem. Al bij de toegang op de markt was er rechts *De Valk*, Dorp 6, tot 1905 bewoond door Gerulphus De Doncker, later door zijn zoon Louis en Prudence De Bevere, en nog later door Camiel De Meyer-Goethals.

Links was er *De Beurs* toen bewoond, eerst door Jules Smessaert en later door zijn zoon Modest Smessaert-De Vreese, allebei "verkenslachter-herbergier".

Wat verder links op de hoek van de Boomgaardstraat had je *De Corner* - de naam zegt het zelf - later ontstaan, toen uit "Het Haagske" de Boomgaardstraat was gegroeid. Die herberg werd gerund door René De Vreese-Van Vooren en het langst door Yvonne en haar beide dochters.

Op de andere hoek was er de slagerij-herberg van Theofiel Verhaeghe-Lootens, later Gerard Verhaeghe-Adrienne De Gersem. Ik meen dat de herberg enkel de naam *Estaminet-Slachterij* droeg. Nu heet ze wel *Het Genot* en is ze het laatst overgebleven café uit de Bellemstraat.

Schuin daar tegenover was er de herberg-afspanning van Henri De Wulf-Eugenie Blondia, voerman-herbergier. Daar was voor de Tweede Wereldoorlog het lokaal van de voetbalclub "Daring-Aalter" geves-

Het kapelletje bij de Processieweg en herberg De Kroon vóór 1956.

tigd, kleedkamer voor de spelers en bezorger van het koffietje tijdens de "halftime".

Verder links voorbij de huidige tuin van notaris J.J. Goeminne stond *Het Molenhuis*, tot 1905 uitgebaat door molenaar Ferdinand Turf en later nog een paar jaar door de al genoemde Louis De Doncker die uit *De Valk* op de Markt daar was komen wonen.

Op de hoek van de Bellemstraat (toen Oostergem) en de Processieweg was er de aloude herberg *De Kroon*, eertijds zelfs tolbaareelplaats, waarvan we ons nog als uitbaters Maurice Saelens-De Schryver en August Hautekeete-Vrient herinneren.

Nog een paar honderd meter verder rechts in de toenmalige Oostergem, waar nu Elie Schepens woont, was er de winkel-herberg van Jan Vrient-Raes, die de passende naam *In den Oostergem* kreeg. Die laatste herberg *In den Oostergem* kwam pas op die plaats, toen Jan Vrient, met zijn talrijk gezin verhuisde vanuit een andere herberg *In den Oostergem*, een paar honderd meter verder links, waar nu Maria Van Kerrebroeck woont. Dat was in het jaar 1928. Zij gingen wonen in het huisje van Jules Mortier-Wieme, de opzichter van de vellenfabriek en maakten van de "refter" van de arbeidsters hun herberg. (Over die vellenploterij verscheen een bijdrage van Roger Defruyt in het "Land van de Woestijne", 12de jaargang, nr. 3 en 4.) Maar meteen verhuisden ook de jaarlijkse hondenkoersen, het onderwerp van deze bijdrage, mee met de promotor Jan Vrient.

Volledigheidshalve moeten we nog vermelden, dat er in de woning van de vroegere kolenhandelaar Marcel Smessaert (later Camiel), nu bewoond door Piet Smessaert er ook tijdelijk een herberg was. Of ze een naam had, hebben we niet kunnen nagaan, maar ze werd toen wel genoemd naar de vijf dochters die er woonden en bedienden, *De Madelons*. Of die herberg ooit een rol heeft gespeeld in onze historie van de hondenkoersen konden we nergens vinden.

Waar we het ook niet kunnen over hebben is, waar en bij wie zich de talrijke geheime herbergen bevonden die ook in deze wijk, net als in vele andere wat afgelegen gehuchten, welig tierden.

De toepasselijke naam van de wijk, **Oostergem**, is nu wel erg stiefmoederlijk behandeld en verschaald tot een paar zijstraten van de Bellemstraat. Dit, waar vroeger, voor de fusie van de gemeenten in 1976, en de daaraan gekoppelde noodzakelijke nieuwe naamgeving, de hele wijk voorbij de Molenstraat en de Processieweg, met zijstraten en -straatjes, tot voorbij de spoorweg en tot aan de huidige Bellemdorpweg, Oostergem heette.

Daar ligt inderdaad de bakermat van de "hondenkoersen", en de vader van deze traditie was dan ook de uitbater van deze kruideniers-winkelherberg-slachterij, Jan Vrient. Dat slachten bestond vooral uit het de maandag gaan "recommanderen" en het vlees dan naar huis doen. Dat Jan ook bij de boeren aan huis ging slachten, is maar natuurlijk.

Zijn oudste dochter Elvire (Vira) Vrient baatte de kruidenierswinkelherberg - na haar vader - verder uit, ook toen ze op latere leeftijd, in 1936, huwde met Emiel Van de Walle. Andrea, haar zuster, was toen al getrouwd met bakker Achiel De Baets en die hadden nog maar eens een stuk van de vellenfabriek tot een bakkerij omgebouwd.

Toen we Andrea, nu 90 jaar oud, en na het overlijden van Achiel op latere leeftijd gehuwd met Alois Latré, over de hondenkoersen spraken, zegde ze, dat zij al haar hele leven weet van die gebeurtenis op de eerste zondag van de vasten.

Er was namelijk in de hele streek een traditie gegroeid. Op de tweede zondag van de vasten was "Het Hoekske", Maria-Aalter, aan de beurt. Op de derde zondag trokken de hondenliefhebbers naar Ursel en op de vierde zondag naar Knesselare. De laatste localiteit, op de vijfde zondag, was dan Bellem. Later mocht niet, want dan was men

al te dicht bij Passiezondag en de Goede Week. Natuurlijk waren het veelal dezelfde liefhebbers, die met hun honden van de ene naar de andere gemeente trokken.

Telkens werd er bij ons, op de markt, na de negenurenmis, door het venster van *Het Lam* aangekondigd, dat er in Oostergem hondenkoersen zouden gehouden worden. Eens heeft omroeper Jozef De Meyer moeten aankondigen, dat ze wegens overvloedige sneeuwval afgelast werden. Ze mochten ook nooit beginnen voor het einde van de zondagse vespers en het lof.

Er was toen al veel volk in de wijk en zeker in de herberg waar Jef Nuttynck met zijn "trekzak" de volkse deuntjes liet weerklinken, daarbij begeleid door zijn dochter "op den djazz" (drumstel). Er liepen tussen het volk ook geregeld ook "marchandeurs" rond als mannen met een "macronkas" op hun rug : een houten kastje met een deurtje en bovenaan een klein rad van fortuin. Binnen het kastje staken vellen van een soort van boterpapier, waarop kleine, ronde, harde macrons waren gebakken, die men kon winnen met dit kansspel. Gewoonlijk hadden die mannen ook "witting en schurre" mee : gedroogde witvis en pladijs, die ervoor zorgden dat de dorst sterk werd aangewakkerd, tot groot genoegen van de cafébazen.

Wie er eigenlijk niet mochten zijn, waren de "cinqsiezers", de mannen van het kansspel met kleine dobbelstenen in een bekertje en een openvouwend plankje, waarop eveneens ankers, zonnetjes enz. waren aangebracht. Dit kansspel, waarbij makkelijk kon gefraudeerd worden, was wettelijk verboden. (Over dit spel kun je van de hand van Roger Baeckelandt in het "Land van de Woestijne", 21ste jaargang, nr.3-4, meer informatie vinden).

De honden liepen gewoonlijk in drie categorieën : klein ras, groot ras en echte renhonden als hazewinden. Die laatste kwamen meestal van dezelfde families, als de Huyvaerts uit de Kattewegel. De liefhebbers lieten aan de startlijn bij het "petrolkot", tegenover de huidige woning van dokter Luc Pollet, hun dier achter in de handen van een vreemde en renden daarna fluitend, schreeuwend of zwaaiend naar de aankomstlijn bij café *In den Oostergem*. Van ver lokten ze hun keffers naar zich toe, die soms naar mekaar bijtend en rollebollend naar de eindmeet stoven. Dat er, vooral bij de gewone rassen, vaak heel wat deelnemers de velden inliepen ligt voor de hand. Dat er ook onderweg tussen reuen en teefjes onderlinge "liefdesavontuurtjes" ontstonden eveneens.

De prijzen waren meestal in geld : inleg plus wat er door de inrichters werd aan toegevoegd. De meeste geldprijzen waren 's avonds gewoonlijk alweer in de lade van de herbergiers verdwenen. Een toelage van het gemeentebestuur kwam er pas in 1935, toen het schepencollege in zitting van 23 februari besloot : "Een toelage van 10% zal gegeven worden op de toegekende prijzen voor den hondenkoers, gegeven door de verenigde herbergiers van Oostergem". Aangezien dit de eerste keer is dat wij dit vinden in de notulen van het schepencollege, veronderstellen wij dat er vroeger geen subsidies werden gegeven.

Toen in 1928 de herberg *In den Oostergem* zich wat dichterbij het dorpscentrum kwam vestigen, verhuisde de startlijn naar de Bellemstraat vlakbij de toenmalige brouwerij De Vliegheer, nu bewoond door Gino Maes. De aankomstlijn was voorbij het kapelletje, ongeveer tegenover de herberg *In den Oostergem*. Herberg *De Kroon* was ondertussen al een hele tijd ook bij de inrichtende groep gekomen. Zo beleefden wij, De Donckers, het, dat wij als kleine kleuters op de "zulle" (dorpel) van onze eigen winkel zaten te kijken naar de hondenkoersen, dat er een grote hond tussen ons binnensprong en met zijn muil in de suikerbak dook, tot schrik en ergernis van het hele gezin.

Zo was de Bellemstraat in 1945.

Tot aan de Tweede Wereldoorlog hielden de Oostergemse en Bellemstraatse hondenkoersen het uit, maar daarna verdwenen ze uit de wijk.

TOT...

na het beëindigen van de werken in de **Bellemstraat** en de **Boomgaardstraat**, op 30 juni 1957, de beide straten zouden worden ingewijd. Een buurtcomité werd gesticht, dat de traditionele hondenkoersen weer zou doen herleven. Daarvan maakten deel uit, in alfabetische volgorde - een voorzitter was er immers niet - Marcel Botterman, Jan De Crem, Jozef De Doncker, Laurent De Doncker, Adiel De Wulf, Marcel De Wulf, Willem D'hoore, Jean Goeminne, Gabriël Janssens, Amedé Laroy, Georges Ornelis, Arsène Rots, Richard Rots en Jozef Sturtewagen. Sommigen daarvan kwamen er pas het tweede of derde jaar bij.

Er werd een paar maal vergaderd, heel verstandig telkens in een andere herberg, en er werd besloten, niet alleen te zorgen voor een plechtige opening van de beide straten, maar ook voor het heropstarten van de hondenkoersen. Waar de gemeente en ook andere straten een reus bezaten, zouden wij een reuzenhond maken. Amedé Laroy ontwierp het beest en handige Laurent De Doncker voerde, met de hulp van een aantal comitéleden de werken uit. Er kwam een onderstel op fietswielen, de ogen waren autokoplampen die konden branden, de ene achterpoot kon met een vernuftig hefboomsysteem worden opgeheven en de beide oren konden "flapperen". De hond kreeg de toepasselijk naam "**Bobel**", naar de eerste letters van de straatnamen.

Op de inwijding waren ook de andere Aalterse reuzen te gast : Jan Bartel Avontroot en zijn echtgenote Cornelia van Lilloo. Louis De Brouwer had zijn "Blauwkielen" uit de Brouwerijstraat meegebracht en de fanfare "Eendracht" vaardigde een deel van haar muzikanten af. Op bijgaande reeks foto's merk je wie er nog allemaal aanwezig waren. Dat er een propagandawagen van P. Sluis aanwezig was, is niet verwonderlijk. Maurice Thys en Maria Van de Velde, de ouders en schoonouders van Yvonne en Jozef Tailleman uit de Bellemstraat verkochten vogel- en neerhofdierenvoeder, ook hondenvoer, en sponsorden onze feesten.

1. De stoet vertrekt met Bobel en zijn maker; Erik Rots en Luc Pollet met hun hondje.

2. Louis De Brouwer en zijn gevolg.

3. Burgemeester Raymond Vandebroecke knipt het lint door.

4. Een deeltje van de fanfare en de personaliteiten.

5. De beide Aalterse reuzen.

6. De "Blauwkielen" uit de Brouwerijstraat.

7. Nogmaals Louis De Brouwer.

8. Nabij de vroegere "Socother".

9. "Bobel" doet het goed.

10. De reclamewagen van huis "De Coninck".

11. Dezelfde reclamewagen met Jozef Tailleman.

12. Een deel van het toenmalige buurtcomité.

13. Nu met gocarts. Je herkent Luc Pollet, Yvan De Meyer en Johan De Doncker. Adiel De Wulf heeft geduwd en Jozef Sturtewagen en Marcel De Wulf eveneens.

Er werden kleine zwarte, pluchen hondjes aangeboden met een bobelkaartje aan de halsband en vleeswaren De Wulf zorgde voor bobelworstjes die in hotdogs (sic!) werden verkocht. En natuurlijk waren er weer de hondenkoersen die op dezelfde wijze als vroeger, maar nu in de Boomgaardstraat, verliepen. Het volgende jaar werd er zelfs een heuse stoet bij de plechtigheid gevoegd, waarin spreekwoorden van de "hond" werden uitgebeeld : zo "Wie bij de hond slaapt..." "Wie een hond wil slaan, vindt..." enz.

De traditie, zo enthousiast weer ingezet, ging echter maar een paar jaar mee. De oorzaak was, dat het deelnemersveld zienderogen verminderde, ook al was juni een betere periode dan de eerste zondag van de vasten. Daarom schakelde het comité over van honden- naar

gocartwedstrijden voor kinderen. De toen nog bestaande firma Torck bezorgde ons de wagentjes door bemiddeling van Remi Cogghe uit de Boomgaardstraat, die de andere producten van deze firma verkocht.

Ondanks de mooie prijzen in natura, ons aan een billijke prijs door de firma's en de inrichtende cafés ter beschikking gesteld, zijn uiteindelijk ook deze Bobelfeesten een zachte dood gestorven. Ook de hond Bobel onderging hetzelfde lot. Hij stond jarenlang te verkommeren in de brandweerkazerne - het magazijn van de Sturzofabriek uit de Bellemstraat - waar hij wellicht op een bepaalde dag naar het schroot en de lappenmand werd verwezen.

Jozef DE DONCKER

HET STALINGOED TE AALTER

In Land van de Woestijne nr. 2 van 1999 handelde ik over Justus de Harduyn een groot Vlaams dichter, die ooit het Stalinsgoed bewoonde.

Hoe dit goed aan de familie van Crombrugge kwam, werd in mijn artikel niet duidelijk aangegeven, bij gebrek aan de juiste bronnen.

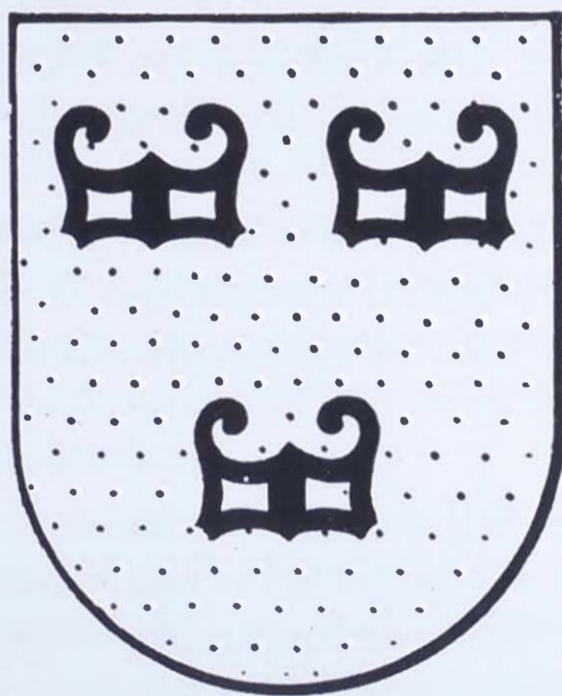
Een bijdrage in het heemkundig tijdschrift van Drongen, van de hand van architect Pieter Cassiman, toevallig studiegenoot van ondergetekende, bezorgde me niet alleen deze schakel, maar ook bijgaande illustraties uit *Baron Stalins : Histoire, Généalogie et les Alliances des Stalins de Flandre, depuis de XVIe siècle et quelques considérations sur le briquet héraldique dit "Briquet de Bourgogne" ou "Fusil de la Toison d'Or"*, Gand, 1945.

Wij danken hem daarvoor vriendelijk en geven hierna de aanvullende inlichting.

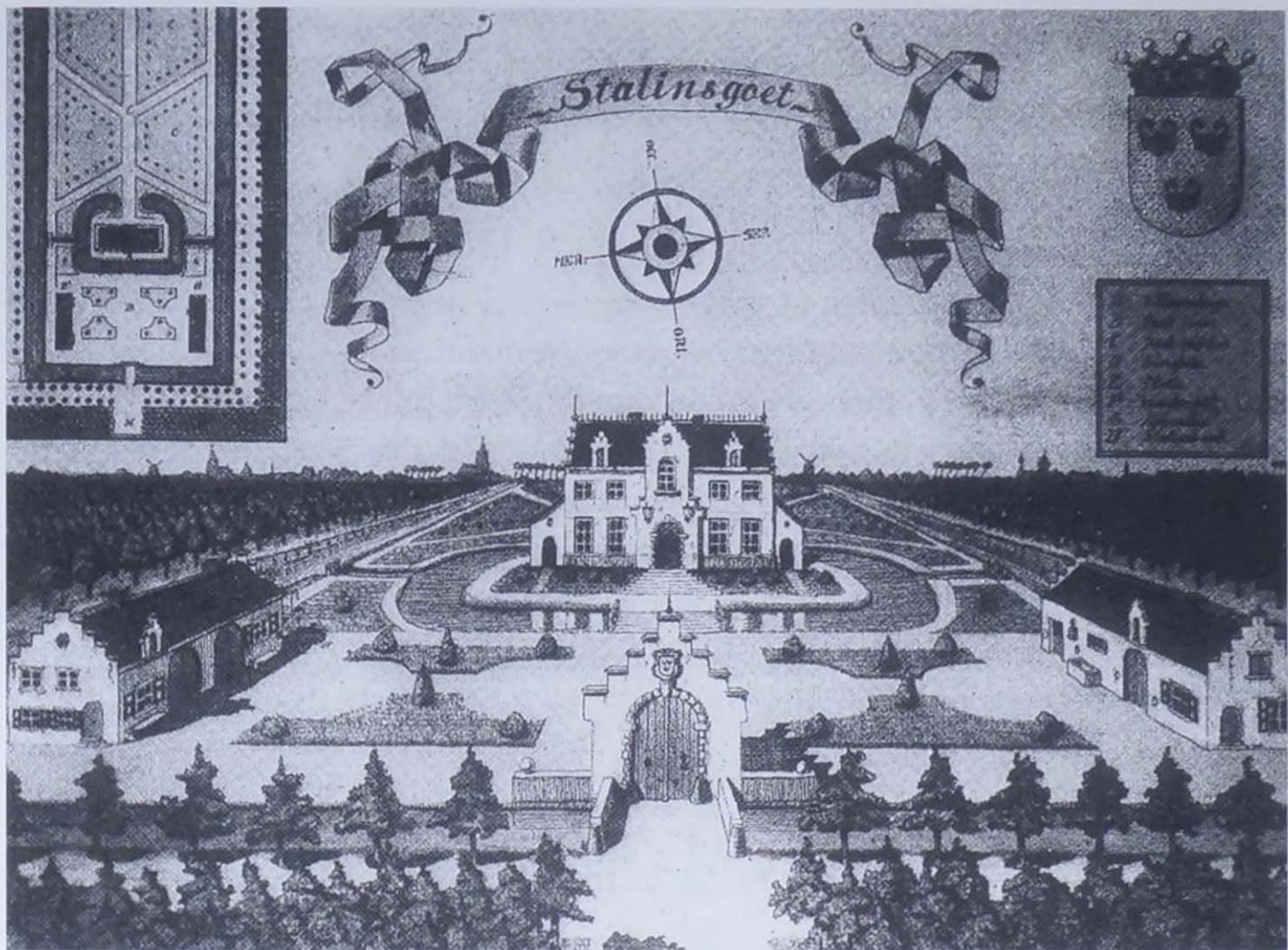
Toen de laatste eigenares van het Aalterse Stalinsgoed, nl. Sylvie, Adélie, Marie (1803-1882) overleed, liet zij haar koetsier, bediende, Ferdinand Thysebaert, die ook te Drongen al jaren bij haar verbleef, op het domein wonen, samen met zijn zusters. Hij werd echter geen erfgenaam, want alles ging naar haar overlevende broer François Stalins (1815-1890), die eveneens te Drongen woonde.

Het was hij, die bij zijn overlijden, zonder rechtstreekse afstammelingen, alles naliet aan een niet-familied, Polydoor Colle (1843-1917), brouwer te Drongen, die in 1896 zelfs burgemeester werd in deze gemeente.

Polydoor Colle verbleef op een kasteel dat ook de naam Stalinsgoed droeg, nl. "Campagne van Stalins". Het werd echter ook wel "Triomfkasteel" genoemd. Hij had zes kinderen waaronder een dochter Theresia (1888-1912) die huwde met Carlos, Maurice, Lievin, Marie

Het wapen, "Le Briquet", van de familie Stalins.

Een mooie afbeelding van het Stalinsgoed : De tekst op de gravure is echter niet zo duidelijk, daarom deze toelichting : A. 's Heerenhuys, B. Park (voor), C. Park (achter), D. Singhele (in de grote slotgracht rondom park en huis), E. Motte (wal rondom het huis), F. Waghenkot, G. Appenden, H. Stalinsbos. (De letters bevinden zich op de plattegrond links boven)

van Crombrugghe, van St.-Martens-Lerne. Theresia overleed vroeg en haar zoon Carl werd in 1921, samen met zijn vader, mede-erfgenaar van een aantal eigendommen waaronder ook het Aalterse Stalinsgoed.

Carl van Crombrugghe, gehuwd Storme, verkocht later het Drongense Stalinsgoed, maar behield het Aalterse domein. Zo kwam dit kasteel in het bezit van genoemde familie.

P.S. Wij willen ons meteen verontschuldigen voor een storende fout in het vorige artikel (Land van de Woestijne, 22e jaargang nr.2 op p. 19). De naam van het landbouwersgezin op het neerhof, is niet Crapp, zoals er tot tweemaal staat, maar natuurlijk Crappé.

Jozef DE DONCKER

LANDSCHAPSONTWIKKELING TE AALTER (DEEL 3)

NA DE MIDDELEEUWSE ONTGINNINGSPERIODE

In een vorige bijdrage schetsten we hoe de economische expansie en de betrekkelijke welvaart in de 11de, 12de en 13de eeuw, leidden tot grootscheepse ontginningen. In Aalter situeerden deze zich in en rond de dorpskern en langs beide zijden van de oude Durme of Leie. Waarschijnlijk waren er pogingen of toch tenminste plannen om ook op Bulskamp woeste gronden te ontginnen.

De middeleeuwse crisis

Al in de tweede helft van de 13de eeuw lijkt er een einde gekomen te zijn aan de economische groei. Steden als Brugge en Gent die hun welvaart te danken hadden aan de textielnijverheid en de handel werden geconfronteerd met toenemende concurrentie van handelscentra in Holland, Duitsland, Engeland, Frankrijk en Italië. Bovendien maakte de afhankelijkheid van Engelse wol de Vlaamse economie kwetsbaar bij politieke conflicten. In het begin van de jaren 1270 leden heel wat patriciërs aanzienlijke verliezen toen een geschil tussen gravin Margaretha van Constantinopel en de koning van Engeland leidde tot een wederzijds handelsembargo en confiscatie van goederen. In 1294 had de Frans-Engelse oorlog andermaal een weerslag op de invoer van wol uit Engeland. In januari 1297 ging graaf Gewijde van Dampierre een alliantie aan met Engeland. Daardoor werden de handelsbetrekkingen met Engeland hersteld, doch een reactie van Filips de Schone, koning van Frankrijk, bleef niet uit. In juni vielen Franse troepen het graafschap binnen. Dat was de aanvang van een lange periode van politieke en economische instabiliteit.

In dezelfde periode nam ook de spanning toe tussen ambachtslui en arbeiders, enerzijds en ondernemers, handelaars en stadsbesturen, anderzijds. Reeds in 1275 kwam het in Gent tot onlusten toen 'het gemeen' (het volk) meer controle eiste over het financieel beheer van de stad. In 1279 heerste onrust in verschillende steden. Het jaar daarop kwam het tot oproer in Brugge en Ieper. Er waren opstootjes in Doornik,

Douai, Saint-Omer en Gent. Allicht leefde een groot deel van de stadsbewoners toen al aan de rand van de armoede. Op het platteland was de toestand niet anders. Volgens Adriaan Verhulst ⁽¹⁾ waren onder andere in de regio Gent, op het einde van de 13de en in het begin van de 14de eeuw, 50% tot 75% van de landbouwbedrijven niet groter dan drie tot vijf hectaren, een oppervlakte die nauwelijks toereikend was om te overleven. Dit betekent dat meer dan de helft van de plattelandsbevolking haar inkomsten moest aanvullen door zich te verhuren als loonarbeiders op de grotere hoeven of door huisarbeid (spinnen, weven).

Er waren ook financiële problemen. De meeste steden keken aan tegen een grote schuldenlast. Zo bedroegen de schulden van de stad Brugge in 1298-99 meer dan het drievoudige van deze in 1283-84. Die hoge schuldenlast was ondermeer het gevolg van de talrijke leningen die vaak tegen hoge interesten waren aangegaan ⁽²⁾. In Gent was de financiële toestand niet beter. In 1294 ging het stadsbestuur voor zo'n 100 000 pond parisis leningen aan bij financiers en Gentse burgers ⁽³⁾. Ook abdijen en grootgrondbezitters kampten met financiële problemen. In de voorbije decennia was heel wat kapitaal geïnvesteerd bij het verwerven van gronden. Soms waren daarvoor zelfs leningen aangegaan. Verworven gronden werden dikwijls slechts gedeeltelijk in cultuur gebracht en de rentabiliteit bleef vaak beneden de verwachtingen.

In de loop van de 14de eeuw werd de crisis nog erger. De verslechtering van het politieke en sociale klimaat, gepaard gaande met oorlogen en sociale conflicten, leidde tot de ontwrichting van het economisch en maatschappelijk leven. Hongersnoden en epidemieën van pest, cholera en tyfus decimeerden de bevolking. Vooral de pest die voor het eerst in 1349 in onze gewesten opdook en daarna regelmatig weer opflakkerde (1358-1360, 1368-1371, 1400, 1431) maakte veel slachtoffers. Men schat dat in de loop van 14de eeuw de bevolking met minstens 30% terugliep. Hoe het in Aalter verliep weten we niet omdat er geen bronnen beschikbaar zijn.

Is een klimaatsverandering oorzaak voor de crisis?

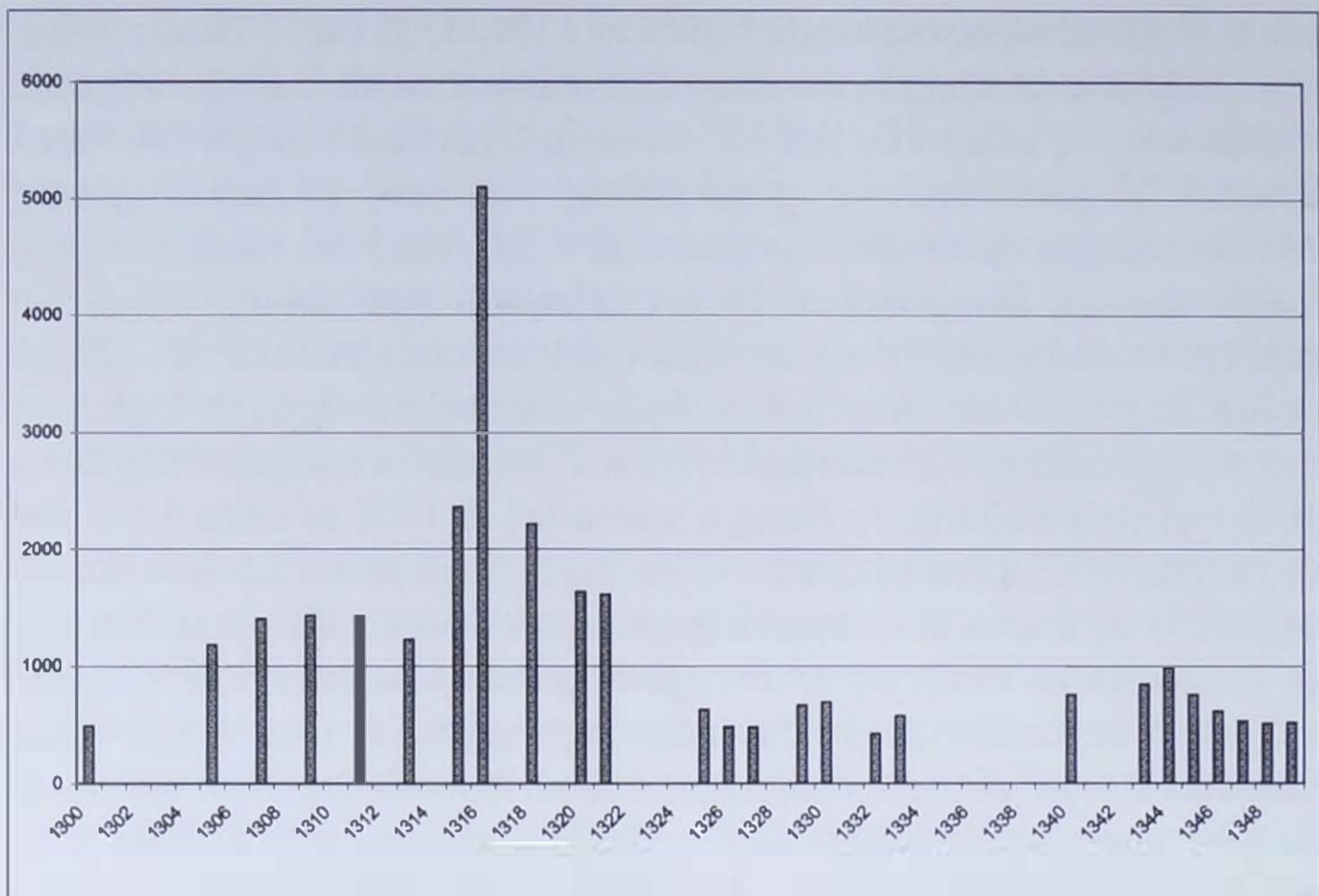
Sommige historici hebben gesteld dat een verslechtering van het klimaat één van de oorzaken zou zijn voor de middeleeuwse crisistijd. Men verwijst daarbij onder andere naar de hongersnood van 1315-1316. Het is

een feit dat de weersomstandigheden in 1314, 1315 en 1316 uitzonderlijk slecht waren. Het najaar van 1313 was nat en de daarop volgende winter was vrij koud. Het jaar 1314 was in bijna heel Europa nat. Vanaf Pasen 1315 gutste de regen maandenlang naar beneden met als gevolg overstromingen en mislukte oogsten. In 1316 hield het regenweer nog steeds aan ⁽⁴⁾. Hongersnood en het uitbreken van ziekten waren het gevolg. In de bronnen van die tijd wordt gewag gemaakt van talrijke doden. Er zijn echter alleen cijfers beschikbaar voor Brugge en Ieper. Van mei tot september 1315 werden in Ieper 2794 mensen begraven of bijna 10% van de bevolking. In Brugge waren het er 1938 of circa 5,5% van de bevolking ⁽⁵⁾. Daarbij moet er rekening gehouden worden met het feit dat alleen de doden in aanmerking genomen werden, die op kosten van de stadsbesturen van Ieper en Brugge begraven werden. Het is mogelijk dat het totale dodencijfer in de steden nog hoger lag, maar het zou ook kunnen dat er bij die vele doden heel wat plattelandsbewoners waren die hoopten in de steden wat voedsel te vinden. Overigens zijn voor het platteland helemaal geen cijfers beschikbaar. Bij gebrek aan concrete gegevens is het onmogelijk om een beeld te krijgen van de feitelijk omvang van deze crisis.

Het is echter zeer de vraag of alleen de slechte klimaatsomstandigheden en de daarmee samenhangende mislukte graanoogsten, verantwoordelijk waren voor de dood van zoveel mensen. Normaal waren de graanvoorraden toereikend voor verschillende jaren. Waren die voorraden niet op peil gehouden? Trachtten handelaars grof geld te verdienen? Feit is dat de graanprijzen in 1316 opliepen tot het achtvoudige en meer in vergelijking met de vorige jaren. De grote hofsteden van onder andere het Sint-Janshospitaal te Brugge blijken in die periode uitzonderlijke winsten gemaakt te hebben. In onderstaande grafiek zijn de winst- en verliescijfers voor de eerste helft van 14de eeuw weergegeven ⁽⁶⁾.

Het is naar onze mening onjuist om de hongersnood van 1315-1316 in het bijzonder en de economische en sociale crisis die vanaf het einde van de 13de eeuw West-Europa treft in het algemeen, toe te schrijven aan gewijzigde klimaatsomstandigheden.

De slechte weersomstandigheden in 1314, 1315 en 1316 waren geen alleenstaand feit. Gelijkaardige weersomstandigheden kwamen voor in de jaren 1124-1126 en 1195-1197 en leidden toen ook tot hongersnooden ⁽⁷⁾. Dat was in een periode van economische expansie en 1195-1197 situeert zich zelfs midden het zogenaamde middeleeuws klimaatoptimum.

Winst- en verliescijfers voor de hofsteden Scueringhe (Zuienkerke), Trente (Zuienkerke), Briele (St.-Michiels-Brugge) en Donk (Sijsele). De gegevens voor de vier hofsteden werden samengeteld en zijn uitgedrukt in parisis-munt. Voor de jaren waar geen winst- of verliescijfers zijn weergegeven waren geen gegevens beschikbaar. Bemerkt naast de spectaculaire winsten in 1316 de lage winstcijfers na 1325. Ze illustreren een ernstige economische crisis die zich rond deze tijd ook manifesteert in de landbouw. Naar cijfers van J. Mertens; grafische verwerking : Jan Camerlinckx

Bij het begin van de 14de eeuw was dat klimaatsoptimum weliswaar voorbij, maar van echt verslechterde klimaatsomstandigheden kan men nog niet spreken. Het zou nog ruim twee eeuwen duren voor de koudste periode van de voorbije duizend jaar aanbrak.

Invloed van de crisis op de landschapontwikkeling

De middeleeuwse crisis heeft uiteraard invloed gehad op de landschapontwikkeling. Vanaf de tweede helft van de 13de eeuw is er in de bronnen nog nauwelijks sprake van nieuwe grootschalige ontginningen.

Klimaatcurve van ca. 1100 tot 1700. Het verloop van de gemiddelde jaartemperatuur per kwart eeuw is in stippellijn weergegeven, de trendlijn in vetjes. Naar cijfers van J. Buisman; grafische verwerking : Jan Camerlinckx

In Vlaanderen was de toestand waarschijnlijk niet zo dramatisch als in andere Europese gewesten, waar hele dorpen ontvolkt raakten en verlaten werden. Het is mogelijk dat in onze regio een aantal hoeven verdwenen, maar concrete gegevens zijn niet voorhanden. Gronden die in de 13de eeuw verworven werden door lekeheren en abdijen, werden slechts zeer beperkt in gebruik genomen of soms helemaal niet.

Papinglo en Burkel op het Maldegemveld zijn daar voorbeelden van. Respectievelijk hadden de Sint-Baafsabdij en de abdij van Ter Doest daar rond het midden van 13de eeuw grote ontginningshoeven aangelegd. In de tweede helft van de 13de eeuw was er op Papinglo nauwelijks voldoende land ontgonnen om te voorzien in het onderhoud van de monniken die er verbleven. Ook van Burkel dat bedoeld was als een ontginningscentrum zou er tot de tweede helft van de 18de eeuw weinig terecht komen.

Voor het landelijk uitzicht betekende de middeleeuwse crisistijd het bestendigen van het landschap zoals dat in de voorgaande eeuwen door de mens was gemodelleerd. Voor Binnen-Vlaanderen bete-

kende het onder andere dat de her en der verspreide 'velden' nog voor lange tijd integrerend deel zouden uitmaken van het landschap.

In Aalter situeerde de bewoning zich op en rond de oostelijke uitloper van de zogenaamde rug van Aalter, dat is het huidige dorpscentrum. Verder ook nog langs beide oevers van de oude Durme of Leie. Het gebied komt nagenoeg overeen met de omschrijving van het Grote Tiende en het Woestijnetiende. De bewoning bestond hoofdzakelijk uit hofsteden, vermoedelijk enkele grote en vooral veel kleine. Een idee van de omvang van de bewoning krijgen we eerst in 1469. Volgens een haardtelling die toen over heel Vlaanderen werd gehouden, waren er te Aalter 155 haarden of woningen. Nemen we aan dat een gemiddeld gezin 5 personen telde dan komen we op zo'n 775 inwoners.

Rond de verspreid liggende hoeven situeerden zich de akkers. Her en der lagen waarschijnlijk houtwallen en kleine bosjes.

Al vrij vroeg zijn ook windmolens in het landschap verschenen. In 1375 verpachtte de graaf van Vlaanderen 3 molens binnen het maalgied van Woestijne. Die molens stonden te Aalter, Knesselare en Ursel (8).

Ten zuidoosten van het dorp lag het Aalterveld (huidige Loveld). Het westelijk en zuidelijk deel van het huidige Aalter was nagenoeg onbevoond en maakte deel uit van Bulskamp. Dat veld, dat eerst vanaf de 16de eeuw ook als Bulskampveld in de bronnen opduikt, werd en wordt in de literatuur beschreven als een uitgestrekte heide. Het is echter weinig waarschijnlijk, dat een gebied, waar reliëf, bodemgesteldheid en waterhuishouding van plaats tot plaats zo verschillend zijn, er zou uitgezien hebben als een monotoon heidelandschap.

We denken veeleer aan een zeer gevarieerd landschap met open ruimtes, op sommige plaatsen overgaand naar struwelen en misschien zelfs open bosjes. Op drogere plaatsen domineerden allicht struikheide (*Calluna vulgaris*), pijpenstrootje (*Molina caerulea*), brem (*Sarothamnus scoparius*), ruwe berk (*Betula pendula*) en eik (*Quercus robur*), terwijl op vochtige bodems naast struikheide ook dopheide (*Erica tetralix*) en grassen voorkwamen. Op natte gronden overheersten dopheide, pijpenstrootje, diverse biezensoorten, gagel (*Myrica gale*), wilgensoorten als kruipwilg (*Salix repens*) en geoorde wilg (*Salix aurita*), zachte berk (*Betula pubescens*). Wat hiervoor gaat is slechts een vrijblijvende en rudimentaire voorstelling van hoe Bulskamp en andere velden er zouden kunnen uitgezien hebben. In werkelijkheid moet het aantal planten-

soorten dat voorkwam zeer groot geweest zijn, maar voor die tijd zijn er helaas geen bronnen beschikbaar die daar een opsomming van geven, laat staan dat ze zouden beschrijven hoe al die soorten in een grote verscheidenheid van plantengemeenschappen bijeen stonden.

Het feit dat de velden in en rond Aalter eeuwenlang bestaan hebben, laat vermoeden dat de mensen van Aalter en omliggende dorpen die velden al die tijd vrij intensief gebruikten. In pachtovereenkomsten, rekeningen en andere documenten is echter weinig te vinden over menselijke activiteiten als turfwinning, begrazing door vee of schaapskudden, steken van plaggen voor brandstof of ter aanvulling van het stalstrooisel, hooien, kappen van brandhout. Er zijn ook geen indicaties gevonden dat de dorpsbewoners bepaalde gebruiksrechten hadden op die velden, zoals elders soms wel het geval was (Beverhoutsveld in Oedelem, Vrij geweid in Ruddervoorde).

In Aalter lagen ook talrijke vijvers. Ze ontstonden door het steken van turf, het winnen van veldstenen of gewoon door het afdammen van een beek. Ofschoon sommige daar waarschijnlijk al heel lang aanwezig waren, toch is het eerst in de 14de eeuw dat ze in de bronnen opduiken. Zo vermeldden de rekeningen van het Land van de Woestijne in 1375 dat Jan van Widebrouc pachter was van zeven vijvers: *Dats te wetene i*

Menselijke activiteiten zorgden voor het eeuwenlang voortbestaan van de velden. Ook vandaag is menselijk ingrijpen nodig om de laatste relictten van die velden te bewaren. Vrijwilligers aan het hooien in de Gulke Putten. Foto : Christine Verscheure.

Na het hooien.

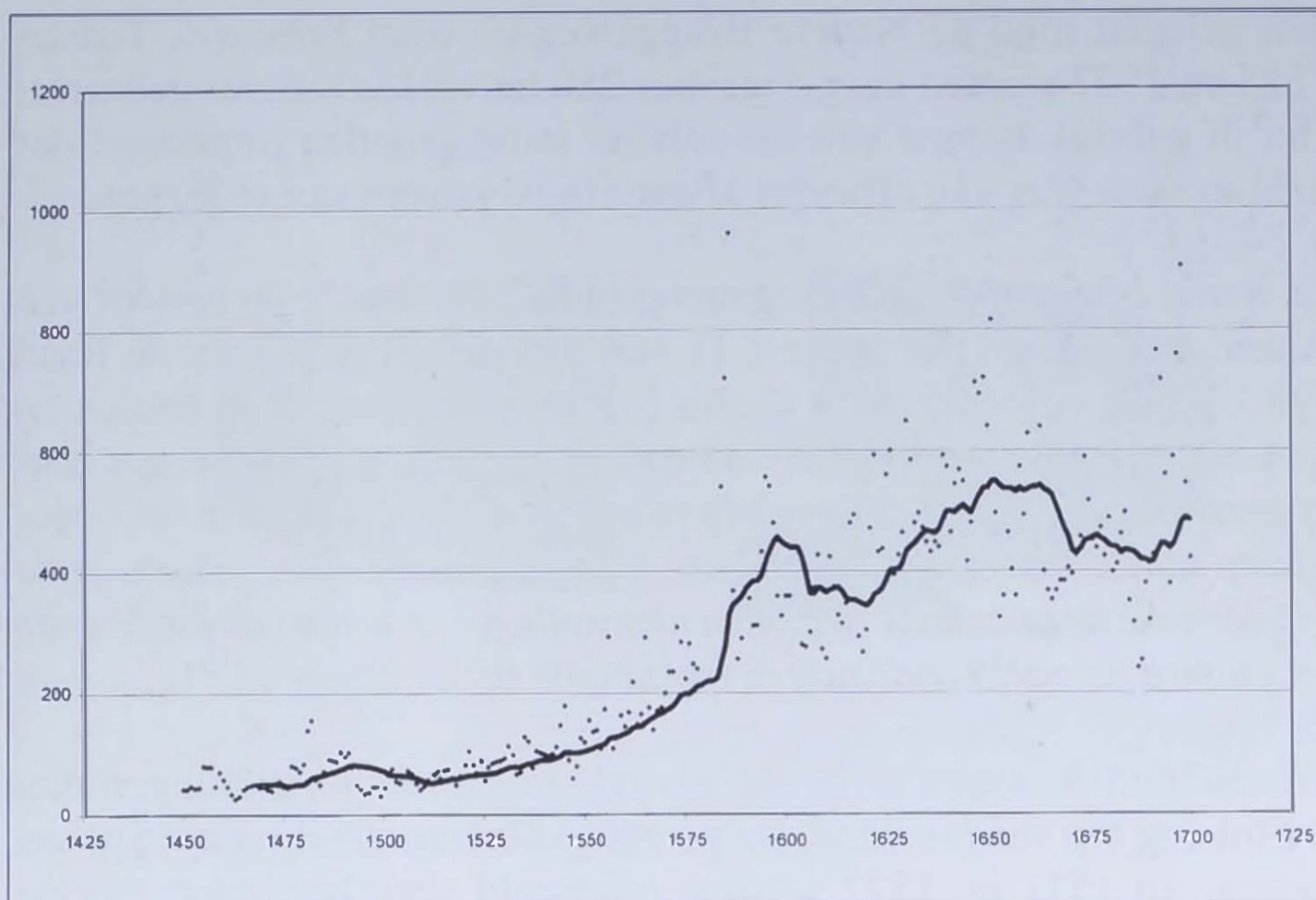
Foto : Christine Verscheure.

viver gheheeten Scuerloe; Item den Toelnare; Item de Wameerie; Item de Catscoete; Item Zeilscoet. Item Cliploe. Item dWitte Venneken⁽⁹⁾.

De Schuurlovijver en Kliplovijver zijn te situeren in de gelijknamige wijken. De Zeilschootvijver lag ten zuidoosten van het huidige kasteel Blekkerbos, terwijl de Tollenaarvijver ten zuiden van Nieuwendam gelegen was. Katschoot komt als toponiem voor op de grens van Bellem en Hansbeke. De Witte Venne wordt vermeld in de omgeving van de *'Neren Brugge Wech west aen Zantvoort'*. Zandvoorde zelf lag ten westen van Stratem ⁽¹⁰⁾.

Er lagen allicht nog meer vijvers in Aalter, maar die worden slechts veel later in de bronnen vermeld.

De vijvers werden gebruikt voor het kweken van zoetwatervis, vooral karper, maar allicht ook snoek en brasem. Daarnaast leverde de oeverbegroeiing van riet, biezen en andere planten niet alleen een geschikte broedplaats voor allerlei vogels, maar ook materiaal voor dakbedekking en voor het vervaardigen van manden. Waarschijnlijk kwam in en rond die vijvers een soortenrijke flora voor, die wij vandaag nog enkel kennen uit de beschrijvingen die botanici eind van de 19de eeuw onder andere voor de omgeving van de Kraenepoel opstelden ⁽¹¹⁾.

Evolutie van de gemiddelde tarweprijs te Brugge voor de periode 1450-1700. De prijs is uitgedrukt in gr. Vl. per Brugse hoet (=172 liter). De sterke prijsstijgingen op het einde van de 16de eeuw en in het midden van de 17de eeuw hebben te maken met de godsdienstoorlogen en de Franse veroveringsoorlogen.

Naar cijfers van C. Verlinden (12);

grafische verwerking : Jan Camerlinckx

Nieuwe ontginningen in de 16de eeuw

Na de woelige jaren onder Karel de Stoute en Maximiliaan van Oostenrijk op het einde van de 15de eeuw, volgde voor onze gewesten een periode van vrede en voorspoed. Vanaf het begin van de 16de eeuw herstelde de economie zich en de bevolking nam voor het eerst sinds lang weer toe. De agrarische activiteit werd gestimuleerd door een grotere vraag en daarmee samenhangend stijgende graanprijzen. De relatief lage grond- en pachtprizen zetten aan tot nieuwe ontginningen.

In Aalter leidde dat tot het in cultuur brengen van woeste gronden die daar nog volop beschikbaar waren. Dat men daarbij selectief te werk ging, blijkt uit de situering van die zogenaamde *uutnemingen*. We vinden de 9 nieuwe uitbatingen bijna allemaal terug op betere gron-

den gelegen rond de Nedere Bruggeweg en rond Schuurlo. Tussen 1525 en 1577 werden daar ongeveer 280 ha veld in cultuur gebracht. Het in gebruik nemen van die relatief natte gronden impliceert dat men in staat was een efficiënt afwateringssysteem aan te leggen.

Er waren echter nog meer ontginningen. In 1545 bracht de pastoor van Aalter, Thomas de Hersacques, 11 van zijn parochianen voor de Raad van Vlaanderen omdat deze slechts het *novaaaltiende* wilden betalen en niet het volledige tiende. Novaaltienden werden geheven op pas ontgonnen gronden. De Raad van Vlaanderen stelde de pastoor in het ongelijk en kende hem slechts de 33sten schoof toe *up heyen, velden, ende gronden die de voorseide personen nieuwelinghe te winnende lande ende ter culture gebracht ende nog in meeninghe zijn te brengen* (13).

Waarschijnlijk waren er in die periode nog meer ontginningen dan we tot nog toe vermoedden. De penningkohieren die door het Spaans bewind in 1571 en 1572 werden opgesteld voor het innen van de tiende penning, vermelden voor Aalter 335 gezinshoofden of gerekend aan een gemiddelde gezinsgrootte van 5 personen, 1675 inwoners (14). In vergelijking met de hoger aangehaalde haardtelling van 1469 is dat meer dan een verdubbeling van de bevolking.

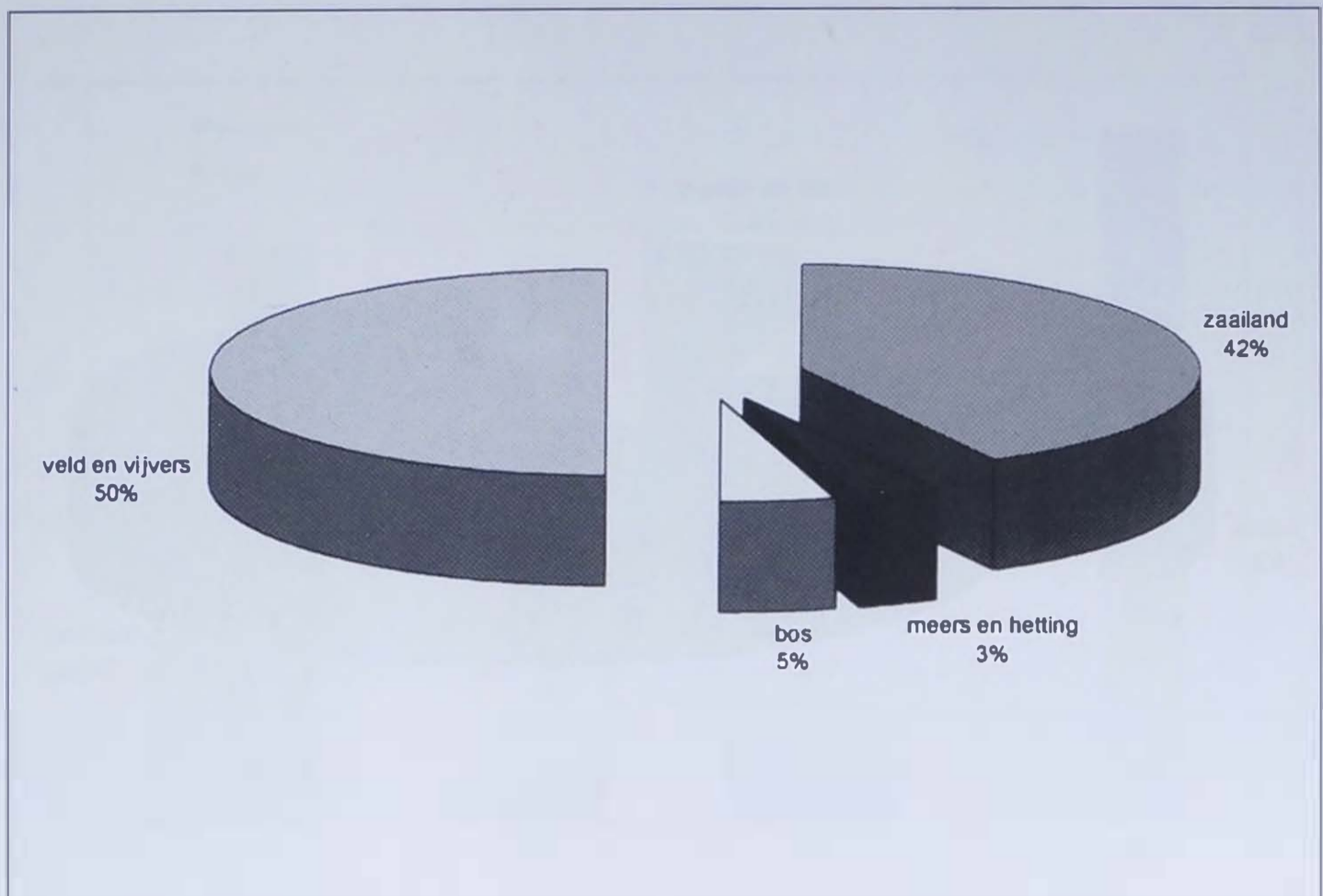
Die bevolkingstoename veronderstelt toch meer nieuwe uitbatingen dan de 20 die we hiervoor vermeldden. Allicht werden in die periode ook in het gebied van het Grote Tiende en van het Woestijnetiende nog heel wat gronden in cultuur gebracht.

De toestand omstreeks 1572

De penningkohieren van 1572 geven ons ook een beeld van het bodemgebruik in die tijd.

Opvallend daarbij is dat de helft van Aalter bestaat uit veld en vijvers. Bos blijkt er op dat ogenblik nauwelijks te zijn. Het zaailand belooft slechts 42 % van de totale oppervlakte.

We hebben de gegevens van Aalter vergeleken met deze van Knesselare. Daar werden de penningkohieren in 1571 opgesteld. Te Knesselare overweegt het zaailand, is er nog relatief veel bos aanwezig en nauwelijks veld en vijvers.

*Grafische voorstelling van het bodemgebruik te Aalter in 1572.
Naar cijfers van Luc Stockman (¹⁵);
grafische verwerking : Jan Camerlinckx*

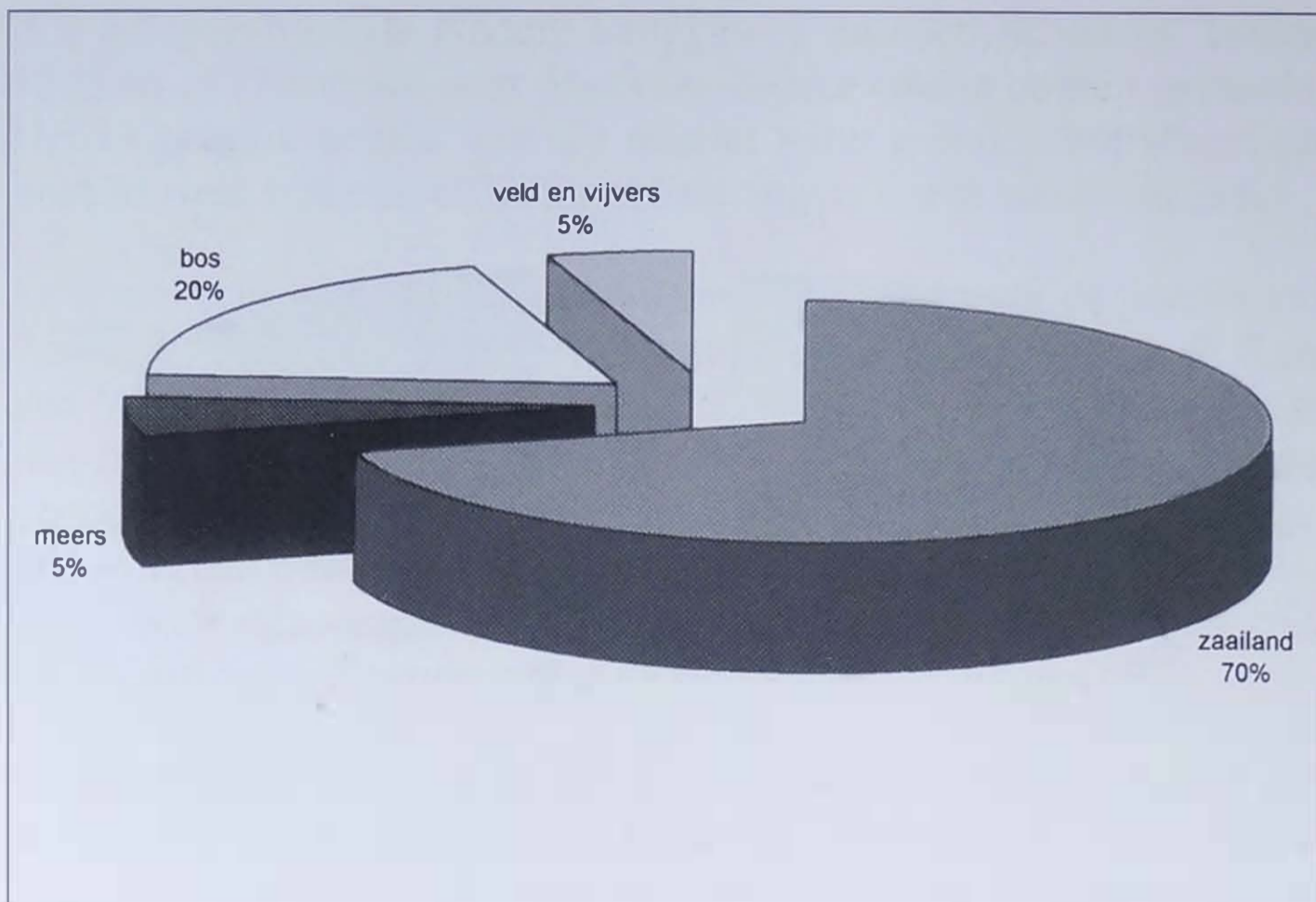
In de literatuur over Aalter is de aanwezigheid van een grote oppervlakte veld, vaak omschreven als 'heide' en 'magere grond', meestal als negatief voorgesteld geworden. Het lijkt wel of die 'woeste' gronden een handicap zijn, een teken van armoede zijn.

Vergelijken we de gegevens met betrekking tot het bodemgebruik van Aalter en Knesselare (weergegeven in absolute cijfers) met elkaar, dan blijkt dat er in Aalter heel wat meer zaailand is dan in Knesselare. Op basis van de gegevens der penningkohieren (woningen, gezins-
hoofden) en een gemiddelde van 5 personen per gezin komt men voor Aalter op 1675 inwoners en voor Knesselare op 1155.

Berekenen we de oppervlakte zaailand per inwoner dan geeft dat:

Aalter: 1,589 ha/inwoner
Knesselare: 0,943 ha/inwoner

Aalter had dus niet alleen meer zaailand per inwoner dan het naburige Knesselare, het beschikte ook nog eens over 2300 ha grond, die in afwachting van latere ontginning voor heel wat gezinnen een

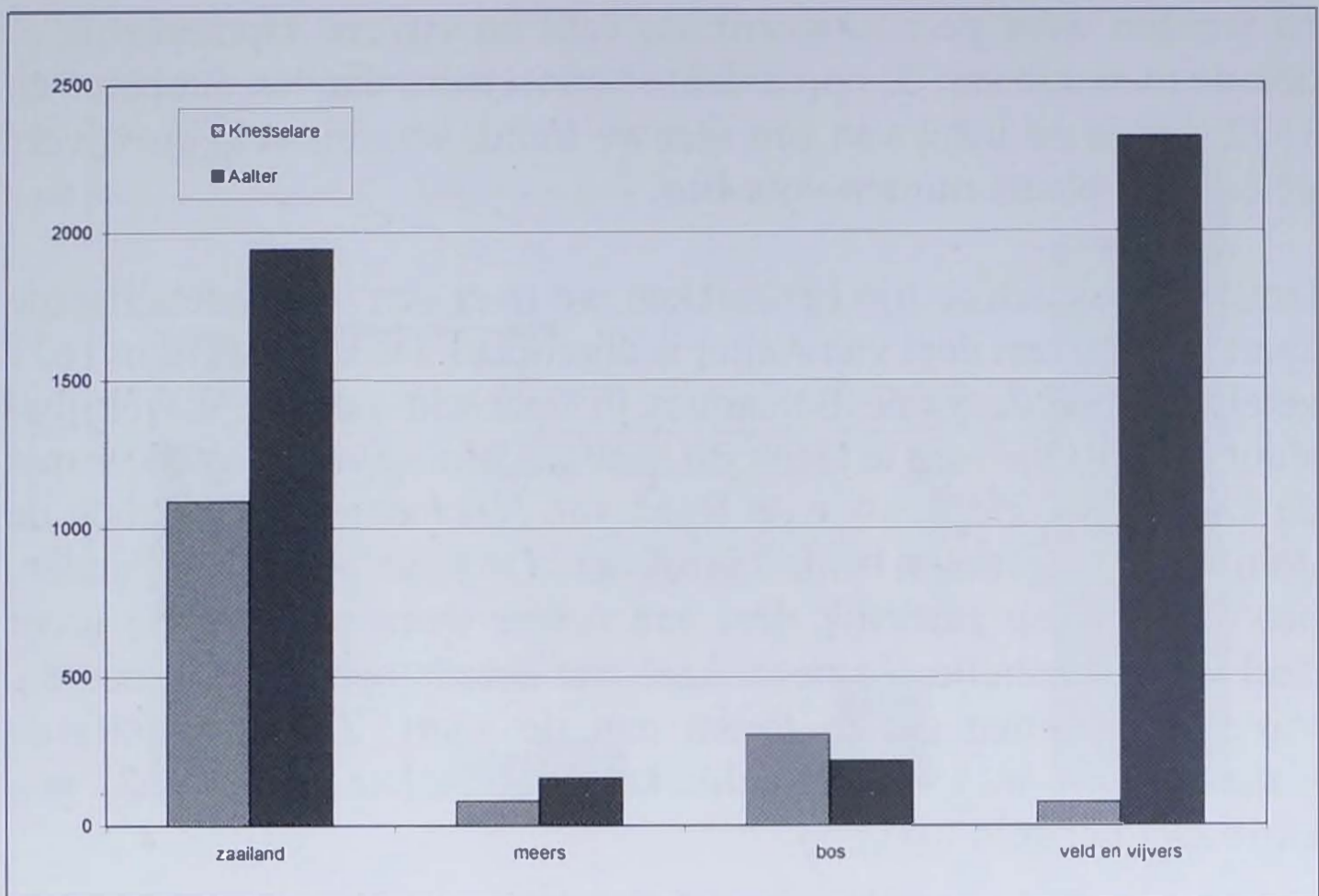
*Grafische voorstelling van het bodemgebruik te Knesselare in 1571.
Naar cijfers van Willy Stevens (¹⁶);
grafische verwerking : Jan Camerlinckx.*

volledig of aanvullend inkomen verschaft (weide, visteelt, steken van turf en plaggen, brandhout, enz.).

Dat de grote oppervlakte veld te Aalter pas veel later in cultuur gebracht werd, heeft niet alleen te maken met de minder goede bodemgesteldheid, maar ook en misschien vooral met het oorlogsgeweld dat de regio bijna onafgebroken zou treffen van het einde van de 16de tot het begin van de 18de eeuw.

De verovering door de Watergeuzen van Den Briel in Holland in 1572 betekende het begin van de opstand in de Nederlanden tegen het Spaans bewind. De vijandelijkheden in de streek van Aalter begonnen in 1583 met de verovering van de streek door Alexander Farnese. De krijgsverrichtingen, gepaard gaande met het opeisen van mensen en levensmiddelen, plunderingen en brandstichtingen leidden tot de ontvolking van de streek.

Bij de ommestelling van 1589 bleek Aalter onbewoond. In 1599 betaalde Aalter maar 13% van de normale belasting. Eerst in 1609

Vergelijking bodemgebruik omstreeks 1571-1572 tussen Aalter en Knesselare.

Grafische verwerking : Jan Camerlinckx.

met het begin van het twaalfjarig bestand hernam het leven zijn normale gang. Er was heel wat schade aangericht, hofsteden lagen verlaten en gronden bleven onbewerkt. In 1621 hervatten de krijgsvorrichtingen en het zou tot 1648 (Vrede van Munster) duren voor er terug wat rust en vrede kwam in de streek.

Van de ongeveer 1675 inwoners die Aalter in 1572 telde, bleven er in 1618 nog amper 900 over (¹⁷).

De toestand in 1632

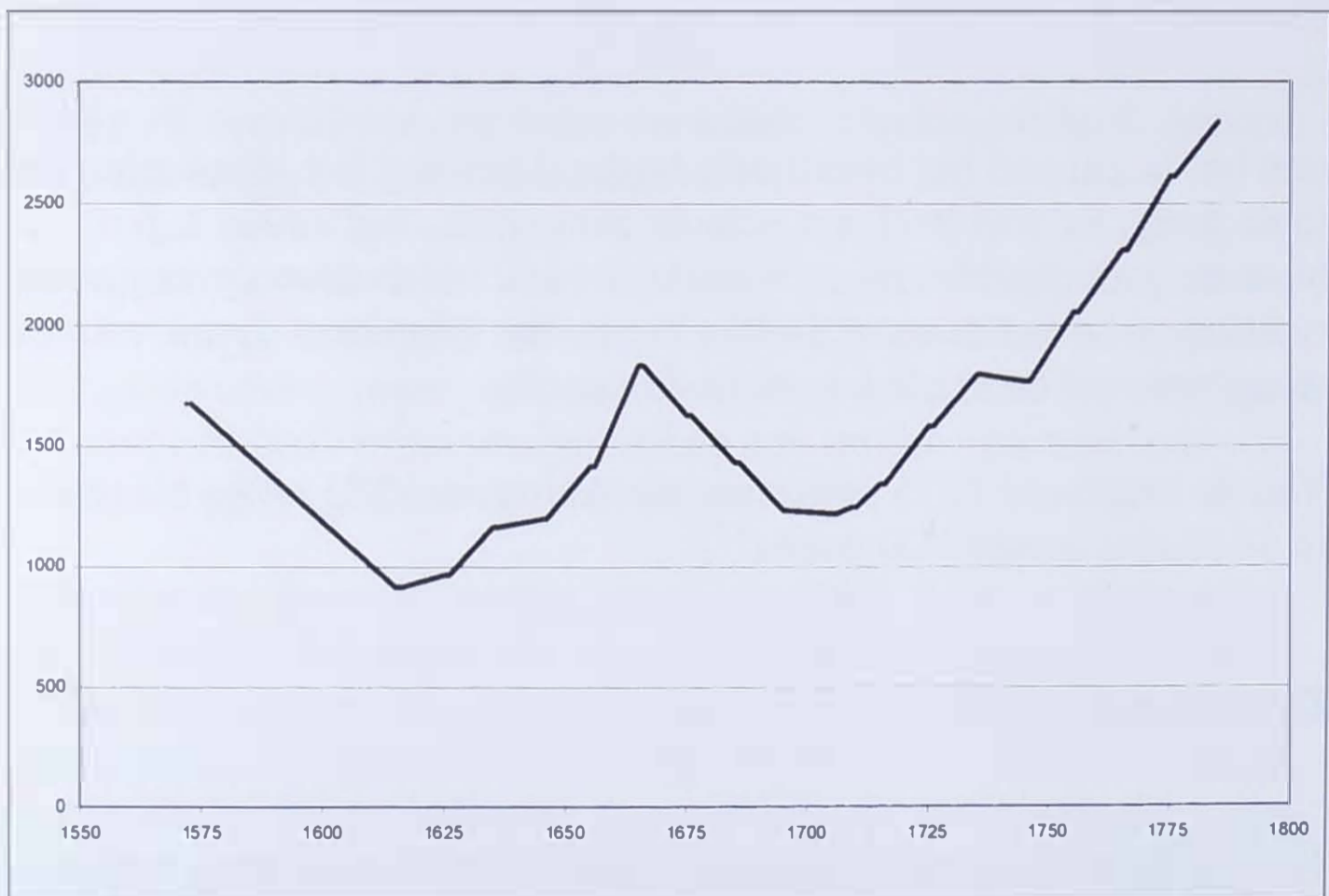
Het landboek van 1632 geeft ons een beeld van het bodemgebruik in Aalter na de voorbije woelige jaren. We hebben daarbij de cijfers van 1632 vergeleken met deze van 1572.

De grafiek op pagina 51 leert ons dat de oppervlakte zaailand met een derde teruggelopen is. Veel gronden werden niet meer bewerkt

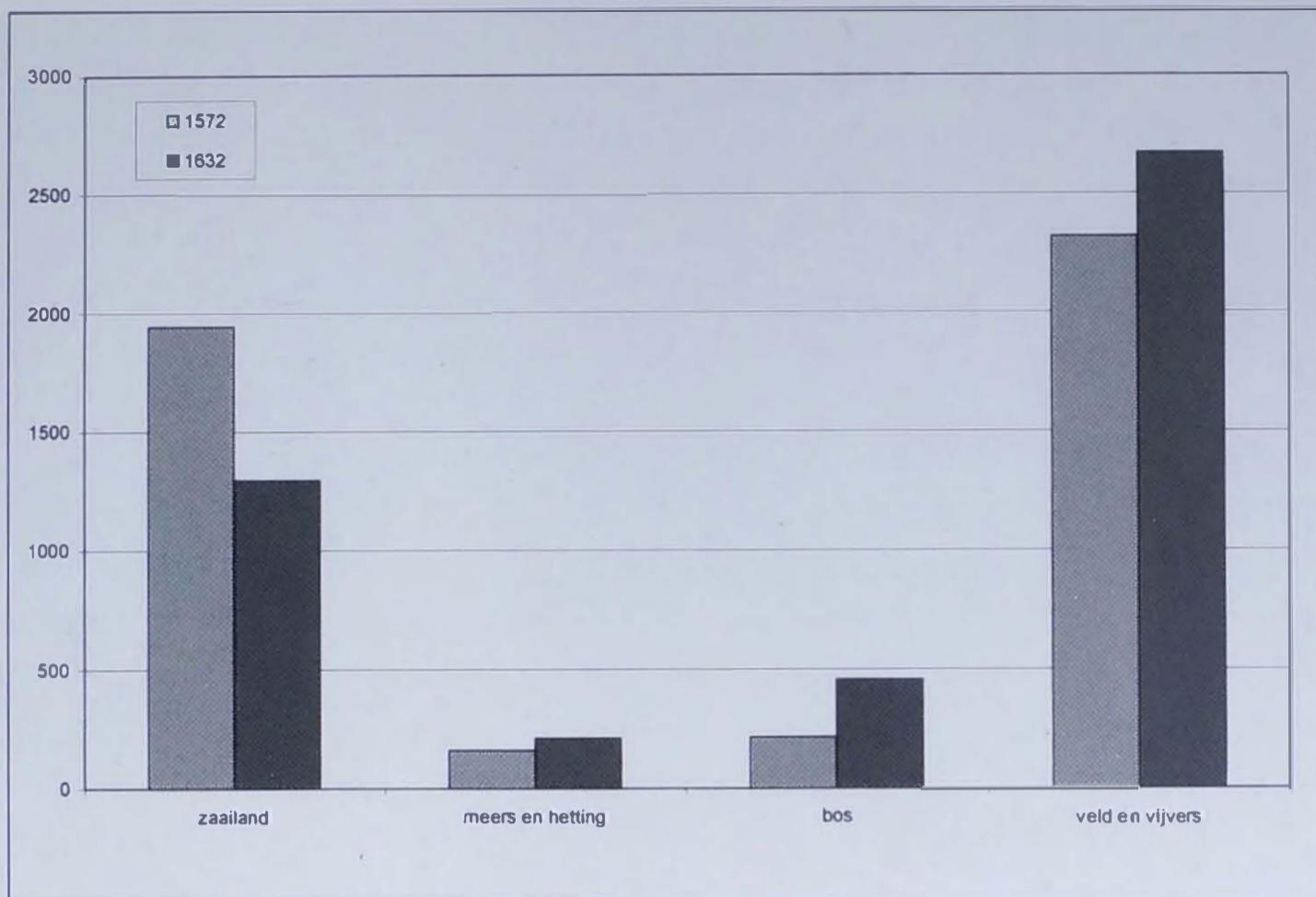
en werden weer gecatalogeerd als veld en vijvers. Opmerkelijk is ook de toename van de oppervlakte bos tot meer dan het dubbele van 1572. Dit is de inzet van een nieuwe trend, waarbij veld en vijvers geleidelijk plaats ruimen voor bos.

Omstreeks dezelfde tijd beschikken we over een vrij gedetailleerde kaart waarop een deel van Aalter is afgebeeld. De kaart werd in 1627 getekend door Loys de Bersaques in opdracht van het kasselrijbestuur van de Oudburg te Gent; dit naar aanleiding van een proces met de kasselrij Kortrijk voor de Raad van Vlaanderen betreffende de grensscheiding tussen beide kasselrijen. De kaart geeft onder andere het westelijk en zuidelijk deel van Aalter weer, evenals een groot deel van Lotenhulle. Ze bevat heel wat details over wegen, bossen, vijvers, hofsteden en de forten aan de vaart. Ze toont zelfs de waarschijnlijk in 1590 vernielde kerk van Aalter, die in 1627 nog altijd niet hersteld lijkt (²⁰).

Ofschoon de kaart heel wat details weergeeft, toch is het moeilijk om hofsteden, vijvers en bossen te situeren. Als de kaart met de werke-

*Grafische evolutie van de Aalterse bevolking tussen 1572 en 1775.
Naar cijfers van Luc Stockman (¹⁸);
grafische verwerking : Jan Camerlinckx*

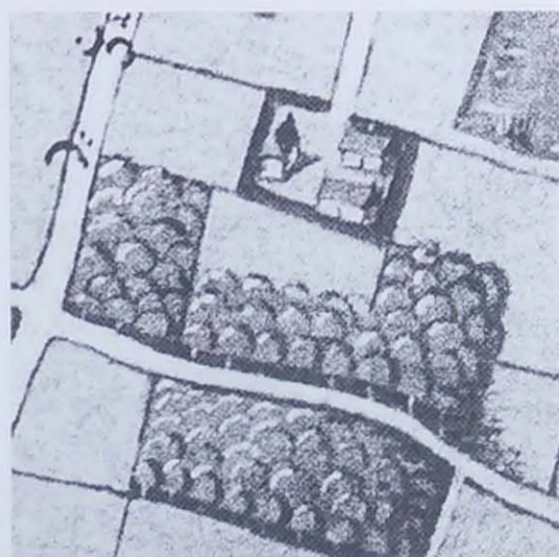

*Vergelijking bodemgebruik in 1572 en in 1632.
Naar cijfers van Luc Stockman (¹⁹);
grafische verwerking : Jan Camerlinckx*

lijkheid overeenstemt, dan is de aanwezigheid van slechts enkele hofsteden op het Aaltershoekje een bewijs voor de ravage die eind 16de, begin 17de eeuw in Aalter werd aangericht. Uitsluitel daarover vergt een gedetailleerd onderzoek van het landboek van 1632 en andere documenten uit dezelfde periode. Leuk is het wel om bepaalde details uit te vergroten zodat wij ons toch een idee zouden kunnen vormen van bepaalde landschapselementen uit die tijd.

De hofstede in de nabijheid van de Zoutweg is waarschijnlijk het goed Ter Lucht. Let op het hoevetype met losse onderdelen zoals dat in de streek vrij algemeen voorkomt. In de nabijheid van de hoeve ligt een stuk bos.

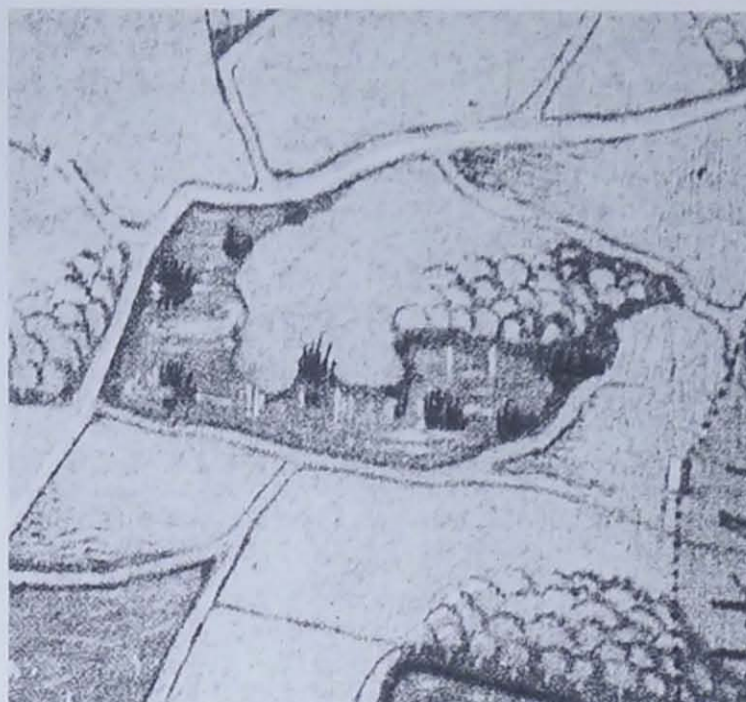
*Kaart : Loys de Bersaques
Foto : Lothar Graumann*

Westelijk en zuidelijk deel van Aalter.
Kaart : Loys de Bersaques
Foto : Lothar Graumann

*De vijver die zo te zien toch wel meer is dan een gewone plas, is waarschijnlijk de Kliplovijver.
Kaart : Loys de Bersaques
Foto : Lothar Graumann*

*Omgeving van het vijfvingen-
goed.
Kaart : Loys de Bersaques
Foto : Lothar Graumann*

*Windmolen te Lotenhulle.
Kaart : Loys de Bersaques
Foto : Lothar Graumann*

Ofschoon al in de 14de eeuw gepoogd was om Brugge met de Leie te verbinden, werd het kanaal Brugge-Gent eerst in de 17de eeuw werkelijkheid. De werken om de Brugse Zuidleie te verbinden met de Gentse Kale vatten aan de 1613. Het kanaal werd een nieuw element in het Aalterse landschap.

Het kanaal Brugge-Gent. Tijdens de krijgsverrichtingen in de 17de eeuw werden op regelmatige afstanden forten gebouwd. Detail uit Flandria Illustrata van Sanderus.

Ondanks het oorlogsgeweld zouden ook in de 17de eeuw pogingen ondernomen worden om het veld verder te ontginnen. In 1641 hadden de Jezuiten te Aalter al meer dan 200 hectare veld verworven met de bedoeling er bouwland en bos van te maken. Ook op kleinere schaal werd de ontginning van het veld weer aangevat. Vergeefse moeite echter. Op het einde van de 17de eeuw teisterden krijgsvorrichtingen andermaal onze streken en weer zouden heel wat inspanningen teniet gedaan worden.

Voor na 1667 had dat dramatische gevolgen voor Aalter. De Brugse vaart was weer de demarcatielijn tussen de strijdende partijen en de bijna onafgebroken krijgsvorrichtingen, en het komen en gaan van legerbenden maakten het leven zo goed als onmogelijk. De schade, die vooral de Franse troepen hadden aangericht, was aanzienlijk. Alleen al voor de periode van 1689 tot 1698 betaalde Aalter 74 136 pond schadevergoeding en oorlogslasten. Ze moesten daarvoor zelfs een lening aangaan. Weer lagen hofsteden verlaten en heel wat akkers werden niet meer bewerkt. In 1695, 1696 en 1697 lag meer dan de helft van de gecultiveerde gronden vaag. Tussen 1670 en 1709 liep het aantal inwoners terug van ongeveer 1835 tot 1247. Toen uiteindelijk in 1713 de vrede kwam, was Aalter, net als zoveel andere plattelandsdorpen, zogoed als geruïneerd. Het zou jaren duren voor er van enig herstel sprake was.

(wordt vervolgd)

Jan CAMERLINCKX

Bronnen :

1. VERHULST A., BUBLLOT G. e.a., *'De Belgische land- en tuinbouw - Verleden en heden'*, Cultura - Brussel, 1980, p.17.
2. SOSSON J.P., *'Finances communales et dette publique. Le cas de Bruges à la fin du XIIIe siècle'*, in *'Peasants & Townsmen in medieval Europe - Studia in honorem Adriaan Verhulst'*, Gent 1995, p.239-257.
3. VAN WERVEKE Hans, *'Schets van een sociale geschiedenis'*, Gent, 1947.
4. BUISMAN J., *'Duizend jaar weer, wind en water in de lage landen - deel 2'*, Uitgeverij Van Wijnen, 1996, p.52-68.
5. VAN WERVEKE Hans, *'La famine de l'an 1316 en Flandre et dans les regions voisines'* in *Revue du Nord* 1959, p.5-14.
6. MERTENS J., *'De Laat-Middeleeuwse landbouweconomie in enkele gemeenten van het Brugse platteland'*, Pro Civitate, Historische uitgaven nr. 27, 1970.

7. BUISMAN J., *'Duizend jaar weer; wind en water in de lage landen - deel 1'*, Uitgeverij Van Wijnen-Franeker, 1996, p.301-307 en p.388-394.
8. STOCKMAN L., *'Het domein van de heer van de Woestijne in de 14de eeuw'*, Appeltjes van het Meetjesland 1979, p.146-156.
9. STOCKMAN L., op. cit., p.146-156.
10. DE VOS A., STOCKMAN L., DEVOS M., *'Meetjeslandse plaatsnamen van vóór 1600'*, Deel II Het Houtland - Band 1 Aalter, Maldegem, 1991.
11. VANDERMEERSCH E., *'Notice sur la florule de Kraene-Poel'*, Bulletin de la société royale de botanique de Belgique, 13, 1874, p.224-241.
12. C. VERLINDEN, *'Dokumenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Vlaanderen en Brabant'*, Deel II, Brugge, 1965.
13. L. STOCKMAN, *'Geschiedenis van Aalter'*, Gemeentebestuur Aalter, 1979, p.113.
14. L. STOCKMAN, op. cit. p.177
15. L. STOCKMAN, op. cit., p.28
16. W. STEVENS, *'Analytische bewerking van de penningkohieren van Knesselare - jaren 1571 en 1574, Knesselare, 1994.*
17. L. STOCKMAN, op. cit., p.178.
18. L. STOCKMAN, op. cit., p.30.
20. LOYS DE BERSAQUES, *'Grenskaart tussen de kasselrijen Kortrijk en de Oudburg'*, Land van de Woestijne, 1983 nr.3.

OPEN MONUMENTENDAG 10 SEPTEMBER 2000 TE KNESSELARE

TIJDSBEPALING OP GEBOUWEN,
GRAVEN, KLOKKEN, VOORWERPEN, ...

In de loop van de geschiedenis heeft het opmeten van de tijd een hele evolutie meegemaakt. Onze voorouders, die meestal in de landbouw tewerkgesteld waren, hechtten geen belang aan het aantal minuten of seconden dat verstreek. Zij stelden zich tevreden met een benaderende tijdsopname. Daarvoor richtten zij zich meestal naar de stand van de zon, het luiden van de klok in de kerktoren of de zonnewijzer aan de muur van de kerk.

Om 's nachts het uur aan te duiden, werd gebruik gemaakt van een zeer ingewikkeld instrument voortgaande op de stand van de maan en de sterren. De natuur zelf gaf een rudimentaire tijd aan : denk maar aan dag en nacht en de seizoenen.

Voorwerpen die in huis gebruikt werden om de tijd aan te duiden, waren: de zandloper of een kaars die al brandend de tijd aangaf. De rijkere klasse bediende zich vanaf de 15e eeuw met uurwerken. Bij de welgestelde boeren deed de klok of staande horlogie in de 17e-18e eeuw zijn intrede.

Als we even rond ons kijken, moeten we bekennen dat de mens zeer gehecht is aan de tijd. Beter, de tijd heeft de mens in haar ban. Denken we maar aan het liedje van Herman van Veen: 'Opzij opzij opzij'.

Aan de rechterzijde van de kerk van Knesselare kunnen we de toren binnengaan. De ronde torentrap leidt ons naar het tweede balkon. Buiten het restant van het oorspronkelijk uurwerk in de toren, kunnen we nog een kleine tentoonstelling van allerlei uurwerken bewonderen.

Het oorspronkelijke uurwerk in de toren werd gemaakt door Louis Meire te Gent in 1911. Deze manueel mechanische klok wordt niet meer gebruikt. De wijzerplaat hangt ondersteboven en de wijzers zijn verdwenen. De tijdsopgave - het uur dat we buiten kunnen

aflezen - wordt nu computergestuurd van uit de sacristie aangegeven.

Als we de kast openmaken, lezen we het volgende in een nota in potlood geschreven door Alf. Hooft: *"Uurwerk is geplaatst begin November 1911. Het werd ten deele vernietigd in oktober 1914 binst den oorlog. Het werd hersteld en terug in gang gesteld den 28 juli 1915."*

Tal van namen en data zijn op de kast geschreven. Ik vermeld er hier enkele van tijdens de laatste oorlog: H. Van Hooreweghe op vrijdag 19 juni 1942, Arsene Bruggeman op 24 juni 1943, Arnold Buyse en Lucien Dobbelaere ver-
eeuwigden hun namen op 13 januari 1943. Jozef van Thuyne verbleef in de klokkentoren op Goede Vrijdag 3 april 1942.

Over deze oorlog lezen we volgend bericht: *"Oorlog 1940 : Op 27 mey zware beschieting en bombardement van Knesselare. Kerktoren doorschoten, gewelf der zijkapel Sint Jozef ingestort, sacristij rechts vernield bijna al de glasramen der kerk verwoest. acht burgerlijke slachtoffers Knesselare bezet bij de overgave in den vroegen morgen van Dinsdag 28 mei 1940."*

Gaan we hoger de toren in, komen we langs smalle steile trappen in het klokkenhuis. Drie klokken hangen in de toren. De grootste klok is toegewijd aan Sint-Willibrordus, een kleinere aan de H.-Maagd Maria (beiden zijn van 1948) en een derde kleinere klok toegewijd aan Sint-Anna daterend uit 1853.

Aan de kerk te Knesselare vinden we een gedenkplaat van de gesneuvelden uit beide wereldoorlogen.

Het monument werd opgericht als herdenking van de slachtoffers van beide oorlogen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog sneuvelden 18 militairen en waren er 2 burgerlijke slachtoffers. Tijdens de Tweede Wereldoorlog sneuvelden drie militairen, waren er negen burgerlijke slachtoffers en kwamen drie politieke gevangenen om het leven.

De tekst op de kleinste klok luidt als volgt:

D.O.M.

*ET ANNAE IN USUM ECCLESIAE DE KNESSELAERE
CONSECRATA PASTORE V.J. DE MEESTER, PATRINUS FUIT
THEODORICUS CAROLUS DE GRAVE, NOTARIUS ET HUIJUS
LOCUS SCABINUS, MATRINA ROSALIA HALLAERT SUMPTI-
BUS ECCLESIAE ET PAROCHIANORUM FUDIT LOVANII A.L.J.
VAN AERSCHODT, SUCCESSOR A.L. VAN DEN GHEIN
ANNO 1853.*

Deze kleine klok was het afnemen niet waard in de oorlog '40-'45 en bleef daarom in de toren hangen.

De Mariaklok, gedateerd 1948, geeft ons de volgende tekst:

bovenaan :

*MEFUDIT MICHIELS JR. TORNACI S. MARIAE MEDIATRICI
DICATA*

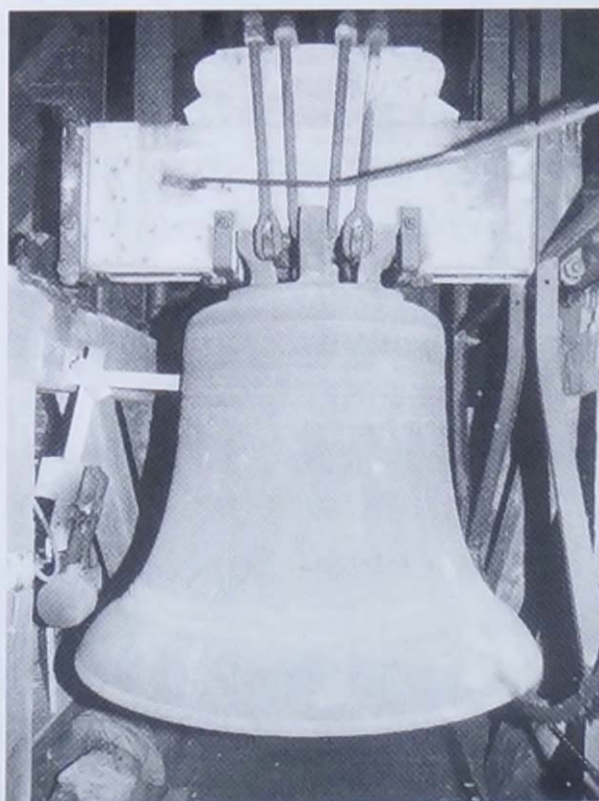
midden :

*PATRINUS MAURICE DE VREESE BURGEMAGISTER
MATRINA AGNES DEDEYNE
PASTOR M. DE VLEESCHAUWER
VICARII A. DE JAEGER M. DE GANCK
AEDITUS MATTHEEUWS EDM VAN DRIESSCHE CAM
MAEYENS ROB
LATAIRE AEM MESTDACH MAUR*

achter :

Een vrouwenfiguur met daaronder
volgende tekst:

*EX SUMPTIBUS ECCLESIAE ET
PAROCHIANORUM
1948*

*De grote klok
te Knesselare.*

De grote klok te Knesselare is toegewijd aan Sint-Willibrordus.

We lezen volgende tekst:

*S° WILLIBRORDO PATRONO ECCLESIAE DICATA
PATRINUS ROBERTUS MAEYENS NOTARIUS
MATRINA MALVINA DE SPIEGELAERE VIDUA VITALIS MAEYENS
PASTOR M. DE VLEESSCHAUWER
VICARII A. DE JAEGER M. DE GANCK
AEDITUS MATTHEEWS EDM. VAN DRIESSCHE CAM. MAE-
YENS ROB.
LATAIRE AEM. MESTDACH MAUR.*

Op de achterzijde staat de figuur van Sint Willibrordus met onderaan volgende tekst :

*EX SUMPTIBUS ECCLESIAE ET
PAROCHIANORUM ME FUDIT TORNACI
MICHIELS Jr
1948*

Terug in de kerk bemerken we aan de linkerzijde de oorkonde die door het 'Verbond van Heemkunde van Oost-Vlaanderen' n.a.v. de restauratie in de kerk werd geschonken aan de kerkfabriek. Dit geschiedde op 1 december 1995.

Op een andere plaats in de kerk staat de duur van de werken aangeduid. Deze werken namen hun aanvang op 1 november 1994 en eindigden op 25 februari 1995 door de PVBA Verbrugge. Ook de namen van de schilders kan men er terugvinden.

Opzij - rechts van het zijaltaar toegewijd aan O.L.V. - leest men de namen van de schenkers alsmede de datum van schenking, namelijk 1894.

Achter op het vaandel van de H.- Sacramentsgilde prijkt de datum 1865.

Hoewel de kerk tijdens de oorlogen verwoest was, werden de glasramen prachtig hersteld. Er is geen datum te vinden, maar toch kan men bij benadering de periode van het schenken en het maken aan-

geven. Het éne glasraam vermeldt de naam van de schenker, de toenmalige pastoor Ide; een ander geeft de naam aan van de toenmalige Paus Leo XIII.

Bij het buitengaan langs de hoofdingang, lezen we boven de ingang van de kerkdeur volgende tekst:

*SANCTO WILLIBRORDO
EXTRUXERUNT ME
INCOLAE*

Vrij vertaald: De inwoners hebben mij Sint-Willibrord opgebouwd

Tellen we de waarden van de Romeinse cijfers op, dan bekomen we 1892; het jaar van de eerste steenlegging.

Naast de kerk bevindt zich de pastorie.

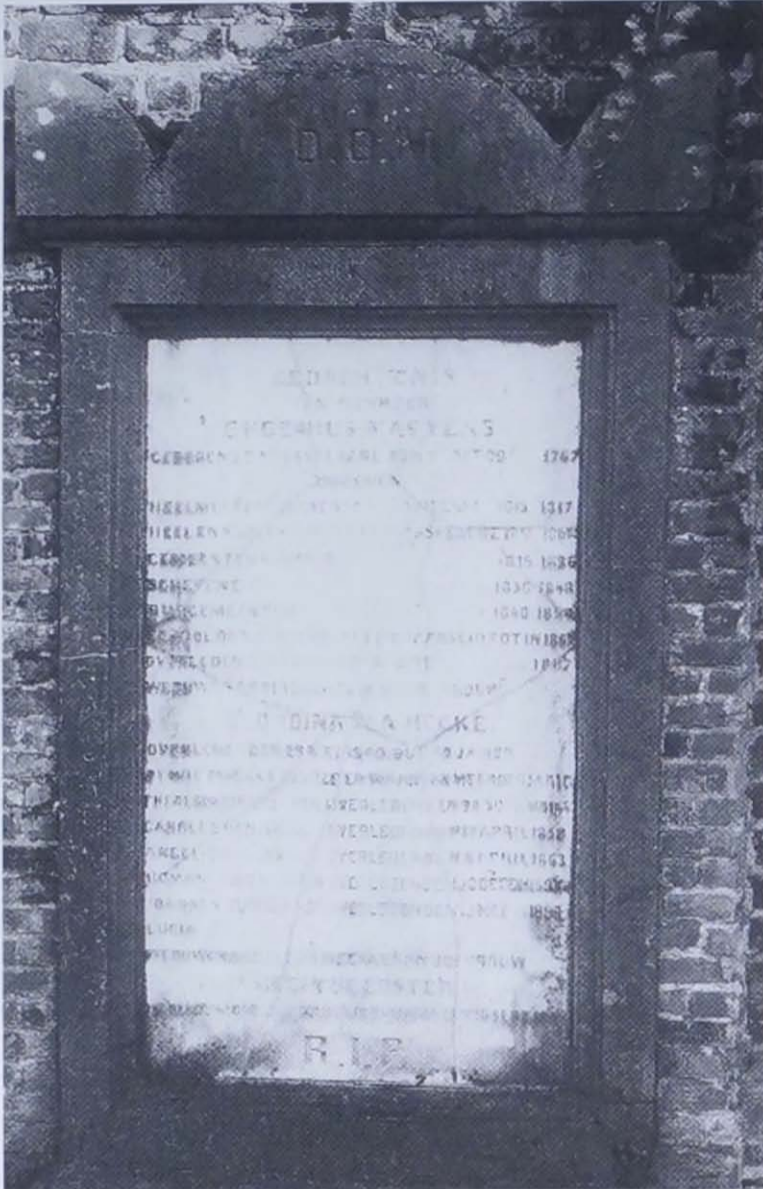

Letten we speciaal op de datum 1779 in Romeinse cijfers aangegeven, verwerkt in de Lodewijk XVI-gevel. De pastorie werd tijdens de Open Monumentendagen van 1999 opengesteld.

Betekenis van de letters:

M = 1000 D = 500 C = 100 L = 50 X = 10 de letter I = 1

Via de pastorie kunnen we het kerkhof bereiken. Eens op het kerkhof gaan we onmiddellijk rechts.

Op de grafsteen kunnen we een volledige chronologische opsomming van het leven van de heer Eugenius Maeyens door-nemen die plaatselijk heelmee-ster was. Kortom, het geeft een schets weer van zijn doen en laten.

Verder op het kerkhof werd een monument opgericht ter nagedachtenis van de overleden pastoors en bestuurders van het klooster.

In de kadastrale legger van de gemeente, opgesteld rond 1840, lezen we dat de gemeente eigenaar is van de kerk, het kerkhof, de pastorij met tuin en boomgaard. Geen kadastraal inkomen hiervan werd bepaald, en bijgevolg ook geen belasting geheven.

Grafmonument van de pastoors en de bestuurders.

Hier volgt de reisroute. We vervolgen onze weg in de Veldstraat waar we enkele mooie gevels kunnen bewonderen. Aan het kruispunt Aalterseweg, Maldegemseweg slaan we rechts af waar we aan het eerstvolgend kruispunt met de Molenstraat de Hoekestraat (rechtdoor) inrijden. In de 17de eeuw noemde men deze straat de *Winckelstraete* - waar we twee oude en gedateerde schuren voorbijrijden.

De eerstvolgende straat, de Langedonkstraat, slaan we in. We zien een oud hoevetje van begin 17e eeuw.

Niet ver in de eerstvolgende straat rechts, de Kwadamstraat, houden we halt aan nummer 66. Daarna moeten we op onze stappen terugkeren om opnieuw in de Hoekestraat onze weg verder te zetten.

Einde van de Hoekestraat, juist voor het kanaal, draaien we linksaf. Zo komen we in de Buntelarestraat. Ook daar zullen we enkele gedateerde schuren voorbijrijden.

We kruisen de baan Aalter/Maldegem (gevaarlijk kruispunt) en rijden rechtdoor de Grote Kapellestraat in.

Aan de kapel van O.L.V.-Voorspraak rijden we rechtsaf, de Driesstraat, altijd rechtdoor tot aan de grens met de deelgemeente Ursel, aan de Pietendriesmolen.

Daar nemen we de aansluiting met de route door Ursel.

Het huis in de Veldstraat nr. 6 werd in 1903 gebouwd. Het pand was in 1840 in het bezit van Henri en Adelaide Dejaeger. Later werd er een leerlooierij in ondergebracht. Het was ook een tijdje in het bezit van een zekere dokter Rodts.

Enkele andere gevels in deze straat

Veldstraat nr. 9 en 18

Niettegenstaande er geen datum op deze gevels voorkomen, is het de moeite waard om er even bij stil te staan. Vergelijken we de stijl van het huis uit 1903 en de gevel van het huis nr. 9. Er zijn wel enkele enkele gelijke kenmerken. Het pand nr 9. was in 1840 in het bezit van Karel Mestdagh, winkelier. Het vroegere huis nr. 18, tot voor kort postgebouw, was rond 1840 eigendom van Maria Deneve, rentenierster.

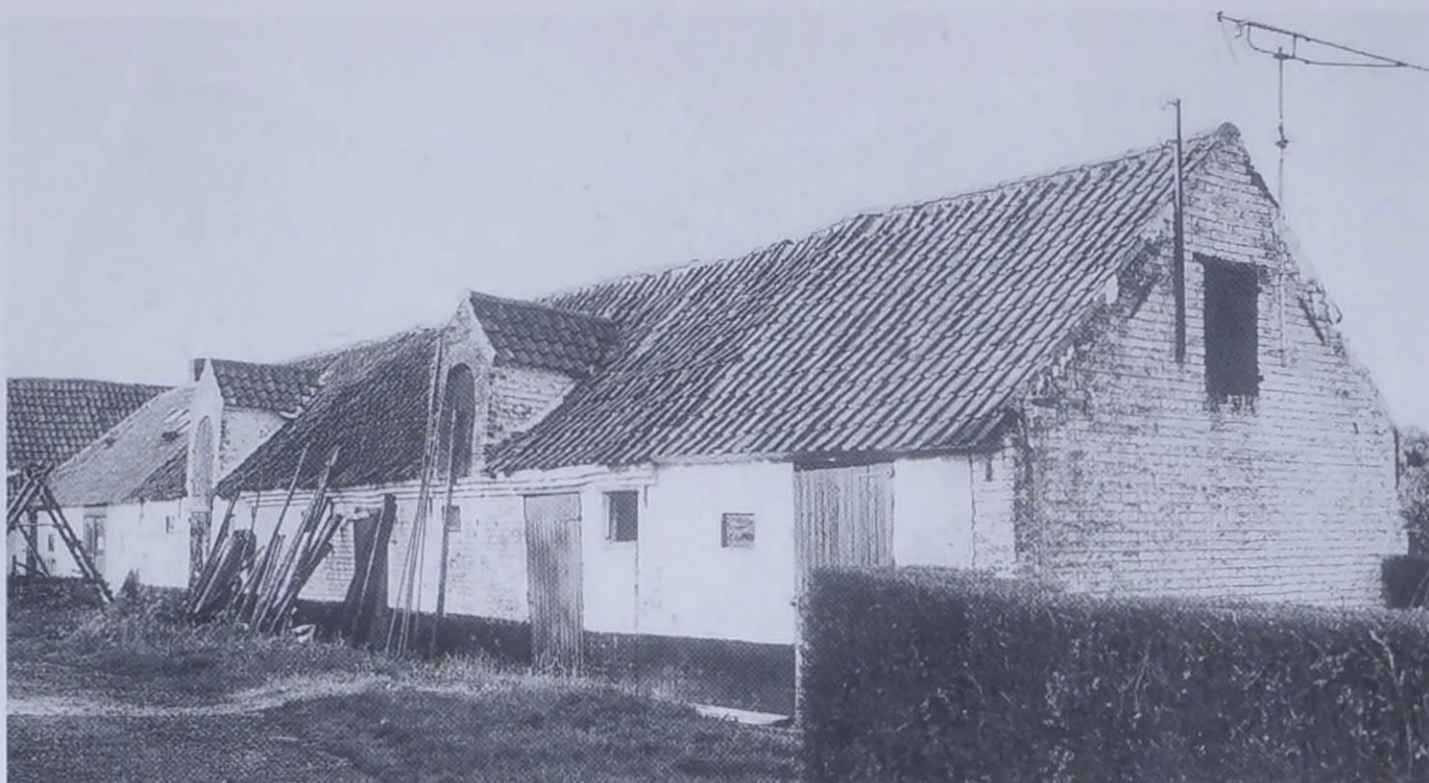
Hoekestraat nr. 33

De weduwe Georges Nève de Mévergnies is de eigenares van deze hoeve. In het woonhuis ziet men nog de oude eiken balken met enige versiering aan de uiteinden. Ook de originele bevloering is er aanwezig. Dit alles laat ook vermoeden dat het huis van oudere datum is dan de schuur (1849). Let op de kleuren van luiken en vensterramen. De blauwwitte kleur was typisch voor de eigendommen van de familie van de Woestijne de Hansbeke die de hoeve bij erfenis had verkregen van Frans Ghislain Borluut, rentenier en grootgrondbezitter te Gent.

Langedonk nr. 8

Dit hoevetje werd geklasseerd bij ministrieel besluit van 10 november 1995 omwille van het algemeen belang wegens de historisch waarde als landelijke site van een in kern tot de 17de eeuw teruggaande hoeve. Het is een voorbeeld van een boerenhuis dat opklimt tot de 17de eeuw. Een gedateerde balk van 1629 geeft de bouwperiode aan. Let op de blauwwitte beschildering. Ook deze hoeve was in 1840 in het bezit van Frans Guislain Borluut.

Kwadam nr. 66

Let op de bouw in haakvorm van de schuren. Er is ook geen datum te vinden. Deze hoeve was rond 1840 in het bezit van de kinderen Joos Taeldeman.

Hoekestraat nr. 136

Ook in dit woonhuis treft men nog de oude versierde balken aan, wat op een oudere datum duidt dan die van de schuur (1857). Rond 1840 was de hofstede in het bezit van Jan Frans de Volder grootgrondbezitter wonende te Gent.

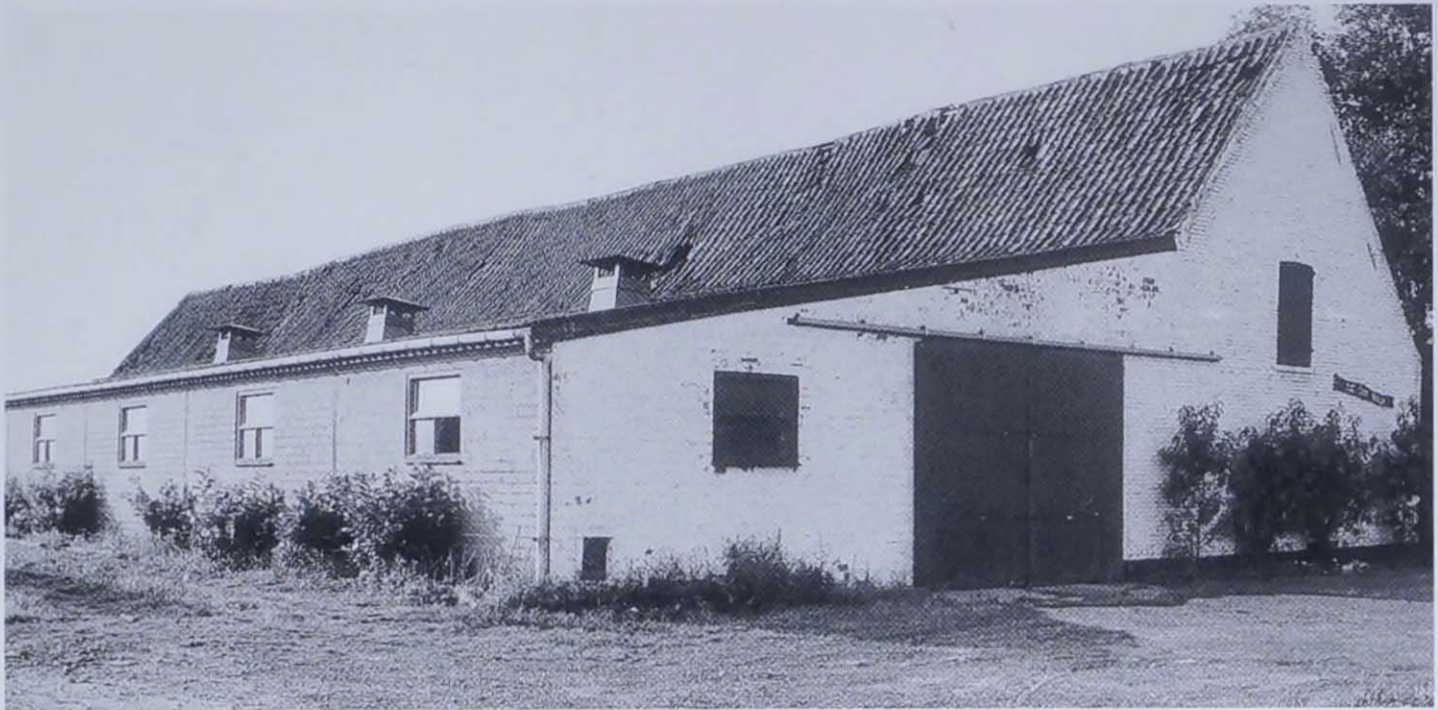
Buntelarestraat nr. 36

De huidige eigenaars zijn de graven van Ursel en wel Ghislain d'Ursel. Ook deze hoeve was midden 19de eeuw in het bezit van Frans Ghuislain Borluut.

Buntelare nr. 18

De schuur is het enige dat nog overblijft van het oude complex. De hoeve was rond 1840 in het bezit van Jan Baptista Vannieuwenberghe, landbouwer. In 1968 verkocht de familie Timmerman-Van Gelder de hoeve aan de familie Cooreman-De Zaeyer die ze nu nog in bezit heeft.

Buntelarestraat nr. 2

Een volledig vernieuwde hoeve 'Hof ter Hulle'. We kunnen de datum van de oorspronkelijk hofstede niet meer terugvinden. Maar dat het een belangrijke hofstede was, bewijst dat er begin 18de eeuw een straat liep van de Aalterwegstraat naar deze hofstede, nl. Dhuelestraete.

Grote Kapellestraat nr. 38

Dit huis werd gebouwd in 1928 door de Familie Van Driessche. Het oprichten van die woning kostte 52 000 fr. Nadien werd de woning verkocht aan de familie De Jaegere-d'Hooghe. Sedert april 1987 bezit de familie Verheye-Van Hulle de woning. Let op het prachtig evenwicht van de gevel.

Rond 1840 stond op deze plaats ook een huis dat een kadastraal inkomen had van 69 fr. Ze was met omliggende landen en tuinen in het bezit van de Virginia Gillon weduwe Lombaert, eigenaarster te Brugge.

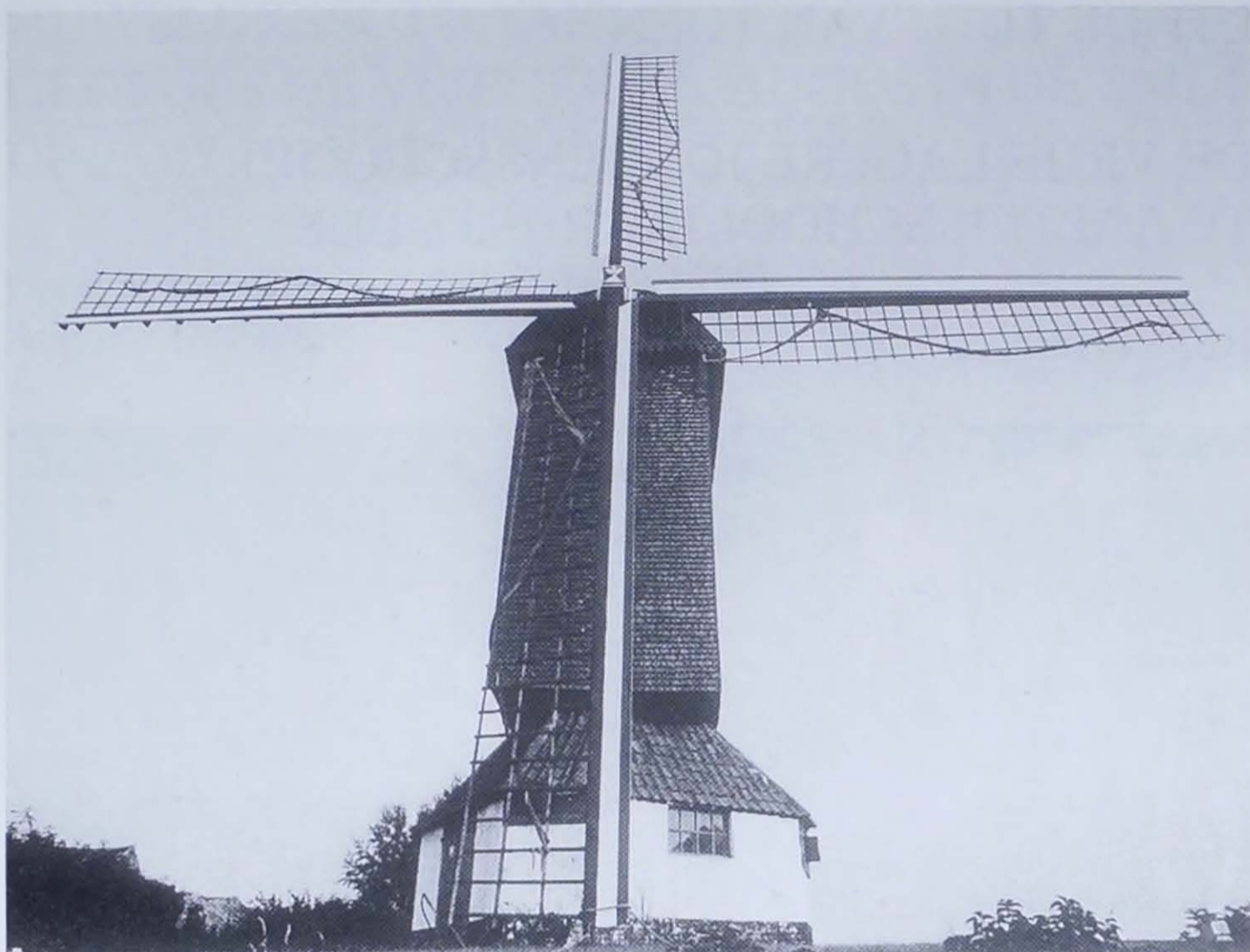
Grote Kapel - geklasseerd monument

Deze kapel is toegewijd aan O.L.V.-Voorspraak opgericht als herinnering aan een wonder dat op die plaats in 1734 was gebeurd. Het zoontje van de welgestelde advocatenfamilie Cardon uit Gent werd, aldus een legende, op wonderbare wijze genezen van blindheid en stomheid. Boven de kapel leest men het volgende dubbel jaarschrift:

*DESE CAPELLE WORT ALHIER GEMAECKT ALS MYNHEER IOANNES
BAPTISTA BELYN VOOR PASTOR HAD*

Leest men alle hoofdletters in Romeinse cijfers, bekomt men het getal 3470. Als we dit delen door twee bekomen we 1735, de datum van de oprichting van deze kapel.

Op het kadaster van 1840 wordt de kapel als huis aangeduid. Ze was in het bezit van Virginia Theresia Devolder, vrouw van Frans Heyndrickx te Gent. De geschiedenis van deze kapel is in de literatuur reeds meerdere keren aan bod gekomen.

Pietendriesmolen

Geklasseerd monument bij koninklijk besluit van 11 september 1968

De gerestaureerde molen staat op het zeer oude gehucht Pietendries op de grens van Knesselare, Ursel en Aalter. De oude dries of gemeenschappelijke graasweide is nauwelijks nog herkenbaar. De wijk met de molen en een aantal sterk verbouwde landelijke woningen heeft wel een zekere sfeer. De molen is de oudste staakmolen uit de streek. Hij wordt al vermeld op een kaart uit 1651 i.v.m. het delven van de Brugse Vaart. In 1804 werd hij heropgericht, nadat hij zware schade leed door een storm. Rond 1840 was zij in het bezit van Karel Gernaey, te Aarsele. Het belastbaar kadastraal inkomen bedroeg 228 fr. De molen is sedert 1974 in het bezit van de gemeente en werd van 1978 tot 1983 grondig gerestaureerd.

Willy STEVENS

UIT DE TIJD "VAN TOEN"

DE VRIJE LAGERE JONGENSSCHOOL TE AALTER SCHOOLJAAR 1937-1938

HET VIJFDE LEERJAAR.

van links naar rechts :

onderaan : Frans Dubron, Julien Mynsberghe, Roger Van Durme, Gerard Van Damme, Roger Coene, Raymond De Foor, Jan Sturtewagen, Remi Van de Walle en Roger Van Ruymbeke.

midden : Achiël Willems, Michel Braet, Marcel Ledeganck, Georges De Sutter, Marcel Versigghel, Firmin Verstraete, Julien Mostaert en Carlos Cooreman.

bovenaan : onderwijzer Grégorius Vestens, Gaston De Waepenaere, René De Brouwer, Gerard Steenbeke, Raoul De Foor, Valère De Vliegheer, André Vandeweghe, Achiël De Waepenaere, Robert Vroman, Oscar Baele en onderwijzer Emiel De Schryver.

Foto : Jos De Doncker

Maurice THYS

HUWELIJKSFOTO VAN GEORGES DE VIEGER EN AUGUSTA DE SMET OP 26.07.1922 TE AALTER

Georges De Vlieger (°Aalter, 07.09.1898)

Augusta De Smet (°Aalter, 06.12.1896)

Deze werd genomen op Biesem 55, nu Biesemveldstraat 34. Vroeger woonden daar Roger Wyckstandt, zijn vrouw Anna De Smet (+) en hun zoon Willy.

Georges vestigde zich na zijn huwelijk te Lotenhulle op de hoek van de huidige Nevelestraat met de Grote Lijkstraat. Hij is de grootvader van de bekende Aalterse muziekgroep de NORDAS en de vader van Petrus De Vlieger uit de vroegere kledingzaak uit de Lostraat.

Op de foto herkennen we :

van links naar rechts :

zittend : Marie-Louise De Loof (weduwe Henri De Smet en moeder van de bruid), Georges De Vlieger en Augusta De Smet (het bruidspaar), Rosalie Brengman (echtgenote van Pieter-Livinus De Vlieger en moeder van Georges) en Pieter-Livinus De Vlieger. Pieter-Livinus huwde met Romanie op 29.05.1889. Romanie (°15.09.1861) was afkomstig van Wingene.

midden : Camiel Steenbeke (jarenlang trouwe hoeveknecht bij de familie Henri De Smet), Jules De Vlieger (°1891), Irma De Vlieger (°1896), Marie-Louise Van Eeghem (echtgenote van Camiel Steenbeke), Irma Christiaens (echtgenote Jules De Vlieger), Marie-Valentina Van De Voorde (echtgenote van Adiel De Smet), Yvonne De Vlieger (°1904), Adiel De Smet (°1888), René Verbrugghe, Gusta De Loof (zuster van Marie-Louise en weduwe van Bruno Lievens), Leontine De Smet (°1891) met dochtertje Germaine en echtgenote van René Verbrugghe, Valentine Maerschmalck met dochtertje Alice De Smet en echtgenote van René De Smet, René De Smet (°1894), Georgine De Vlieger (tweelingzus van Georges die later zal huwen met Remi Blondia) en Ernest De Smet (°1890).

hovenaan : Jules Sucaet (echtgenoot van Eugenie De Vlieger), Eugenie De Vlieger (°1890), Alfons De Smet (°1885), Cyriel De Smet (°1898) met dochtertje Alice De Smet (latere echtgenote van Aloïs Lievens), Leonie Lema (echtgenote van Alfons De Smet), Elodie De Grande (echtgenote van Cyriel De Smet), Maria De Vlieger die later zal huwen met Charles Ornelis (uitbaters van de nu verdwenen herberg de 'Tramstatie' ook wel beter gekend als 'Mietje Kernel'), Ludovica-Suzanne De Vlieger (°1901) en Basiel De Smet (°1901).

Cyriel De Smet was de bewoner van de hoeve het 'Biesemgoed' ; in de volksmond ook wel eens "Kramer De Smet" genoemd.

Alle kinderen De Smet zijn broers of zusters van Augusta, de bruid ; alle kinderen De Vlieger zijn broers of zusters van Georges, de bruidegom.

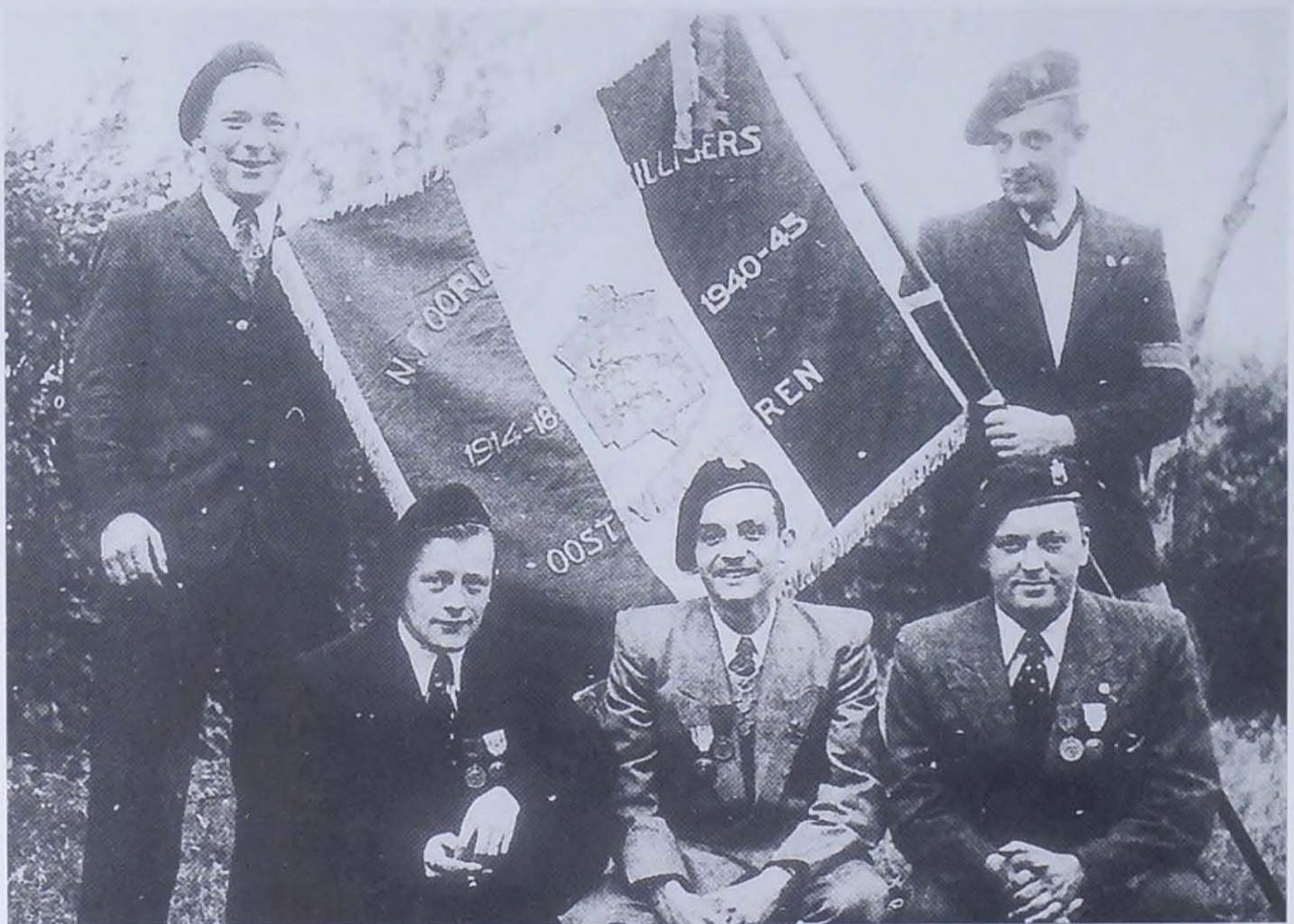
Foto : Aloïs Lievens

Roger BAECKELANDT

GEDECOREERDE OORLOGSVRIJWILLIGERS '40-'45

Deze foto werd genomen in september 1948, de dinsdag van Aalterkermis, ter gelegenheid van de gedecoreerde-oorlogsvrijwilligers van 1940-1945 uit Aalter.

De vlag is die van de 'Nationale Federatie van oorlogsvrijwilligers van Oost-Vlaanderen'. Deze federatie is gevestigd te Oudenaarde.

v.l.n.r.

knielend : Omer Beirnaert, Julien De Cramer en Jozef Van Deynze.

staande : Maurice Pollier en Marcel Dierickx.

Roger BAECKELANDT

ZICHTEN VANUIT DE KERKTOREN VAN AALTER-CENTRUM ANNO 1945 EN ANNO 1978.

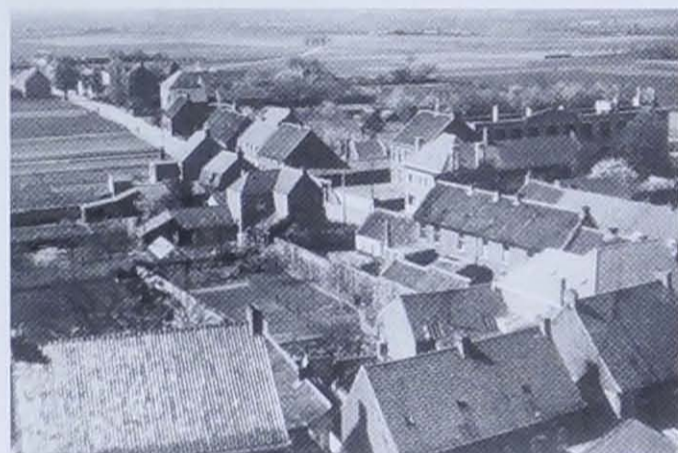
Met deze foto's kunnen we een vergelijkende studie maken van de veranderingen in onze gemeente om en rond de kerk. Het is verrassend vast te stellen dat er nog zoveel gelijkenissen te bespeuren zijn met een tijdsverschil van meer dan 30 jaar. Mochten we er foto's van vandaag kunnen bij plaatsen, zou het wellicht veel meer veranderd zijn. Bemerkt je de gelijkenissen en verschillen ?

De foto's van 1945 werden gefotografeerd vanuit de hoogste openingen in de kerktoren waar, tijdens de kermisperiode in september, de vlaggen worden uitgestoken.

De foto's van 1978 geven ons het zicht van toen vanuit de galmgaten.

** Kijken we even terug in de tijd richting Brouwerijstraat.*

anno 1945

anno 1978

** We draaien in wijzerzin verder en bewonderen het begin van de Stationsstraat.*

anno 1945

anno 1978

anno 1978

** Nog een kwartdraai verder kunnen we het begin van de Bellemstraat bezichtigen.*

anno 1945

anno 1978

anno 1978

** Uiteindelijk kunnen we de Lostraat even vergelijken.*

anno 1945

anno 1978

*foto's 1945 : Jozef De Doncker
foto's 1978 : Jan Defruyt*

Jan DEFruYT

BROEDERSTRIJD EN PRIESTERTWIST TE AALTER

HET CONFLICT TUSSEN PASTOOR VAN LOO EN ONDERPASTOOR VAN CAENEGHEM IN 1932

De gemeenteraadsverkiezingen van 1932 verliepen bijzonder bitsig te Aalter. De katholieke strekking - sinds mensenheugnis de leidende partij te Aalter - raakte bij die gelegenheid immers verdeeld over twee lijsten. De broederstrijd verliep hard. Enerzijds groepeerden een aantal eerder conservatieve katholieken zich rond de toenmalige burgemeester graaf de Grunne. Anderzijds was er een meer progressieve lijst onder aanvoering van Karel Bockaert die zich bijzonder Vlaams en sociaal opstelde. Deze strijd kwam reeds uitvoerig aan bod in de *Geschiedenis van Aalter* en in onze biografische studie over onderpastoor Maurits Van Caeneghem (¹).

Een bijzonder interessant gegeven in deze kiesstrijd is evenwel het feit dat ook de plaatselijke geestelijkheid verdeeld raakte. Pastoor

Pastoor Van Loo en onderpastoor Van Caeneghem nog collegiaal bij elkaar: (detail uit groepsfoto VKAJ, 1930)

Van Loo en in mindere mate onderpastoor Van Coppenolle golden als aanhangers van graaf de Grunne. Onderpastoor Van Caeneghem stond bekend niet alleen als aanhanger maar zelfs als belangrijkste mentor van de zogenaamde scheurlijst Bockaert. Bij het samenstellen van de biografie van Maurits Van Caeneghem konden we reeds een aantal elementen aangeven zonder echt dieper in te gaan op de priesterstrijd (²). Recent vonden wij in het Bisschoppelijk Archief te Gent drie documenten die wat meer licht op de zaak kunnen werpen.

Om te beginnen is er een brief van pastoor Van Loo aan de vicaris-generaal die volledig handelt over het gedrag van onderpastoor Van Caeneghem (gedateerd 20 juni 1932). Uit de aanhef blijkt dat dit schrijven vermoedelijk een antwoord is op een vraag vanwege het bisdom. Uit de bijlage - een kopie van de balans van de kredietmaatschappij Eigen Woon - kan worden afgeleid dat men zich op het bisdom vragen begon te stellen met betrekking tot Van Caeneghems activiteiten binnen die maatschappij. Opgericht in 1926 kende Eigen Woon als maatschappij voor goedkope woningen immers een sterke bloei en kon er ook wel wat winst gemaakt worden (³). Een voor de hand liggende vraag voor een buitenstaander was: *wat gebeurt er dan precies met die winst?*

Pastoor Van Loo haalde zijn informatie dienaangaande bij Gustaaf De Hovre, wisselagent en voorzitter van Eigen Woon (*"een voorbeeldig katholiek man, die wekelijks communiceert en een fijn financier,"* volgens de pastoor). Het is alvast merkwaardig dat de voorzitter van de woningmaatschappij (De Hovre) zijn secretaris (Van Caeneghem) zo durft bekladden bij de pastoor. Bij de gemeenteraadsverkiezingen enkele maanden later koos De Hovre echter partij voor de lijst de Grunne. Die keuze kwam duidelijk niet van de ene op de andere dag.

Terug naar de feiten. De Hovre zou volgens pastoor Van Loo hebben verklaard dat onderpastoor Van Caeneghem geld in zijn zak stak: *Het is hij [Gustaaf De Hovre] die aan Mr. v C. gezegd heeft dat hij wat moet afgeven aan zijn Collega voor zijn goede werken, prijsdeling van zondagsscholen, enz. Maar Mr. v C. die erg bot kan zijn gaat dan voort zonder te spreken en geeft niets. Nogthans heeft Mr. v. C. overvloed van geld voor zijne werken. Over drij jaren heeft hij in een sterfhuis 20 000 fr. gekregen, ik weet het van de familie zelf. Dan gaat hij nog op de parochie hier geld afpersen voor zijne reizen naar Parijs, Rome, Lourdes, enz.*

Pastoor Van Loo speelt dus onmiddellijk de man en grijpt naar het zwaar geschut: financiële verdachtmakingen. Deze bewering strookt alvast niet met het beeld dat naar voor komt uit de verslagboeken van Eigen Woon. Daar klinkt het bijvoorbeeld: *Meer dan eens dringen de leden van de raad van beheer erop aan om deze of gene kost in rekening te brengen en niet steeds gratis te werken.* (4) Onderpastoor Van Caeneghem maakte dan wel weer reizen, maar meestal in samenwerking met verenigingen. Gezien de sociale instelling kan wel vermoed worden dat hij eens op bedeltocht ging voor een minderbedeelde. Dat hij vrij 'bot' was, strookte dan blijkbaar wel weer met de gangbare overtuiging (5).

Maar het is al duidelijk dat we hier niet te maken hebben met een objectief verslag, opgesteld door een pastoor die vanop afstand observeert. De nijd en haat druipen ervan af. Het document op zich is een mooie illustratie van de sfeer die reeds maanden heerste voor de gemeenteraadsverkiezingen. Van Loo gaat nog verder. Hij pleit in een volgende paragraaf om "*alle werken door priesters bestuurd*" onder gezag van het bisdom te stellen. In het geval van Eigen Woon was dit wel een vrij overbodige stelling aangezien er een vrij uitgebalanceerd bestuur was, waarin toch zakenmensen zaten.

Maar onmiddellijk daarop komt hij terug op zijn aanvankelijke vraag: *wat gebeurt er met de winst?* En alweer geeft hij een antwoord op basis van een informant: "*Men spreekt ook van naar Therese Neumann te gaan zien*". Bij de kerkelijke overheid zal dit wel een doorn in het oog geweest zijn. Deze Duitse vrouw genoot sinds enkele jaren bekendheid omwille van stigmatisatieverschijnelen en was onderwerp van controverse binnen de rooms-katholieke kerk (6). En nu zou een groep Aalterse katholieken - onder aanvoering van een onderpastoor nota bene - nog plannen hebben om die vermeende heilige te bezoeken!

Na de financiële verdachtmaking komt dus het ideologische element naar boven. Maurits Van Caeneghem was volgens zijn pastoor zijn ambt aan het besmeuren. "*Het is eene ware ellende met hem! Overal waar hij verbleven heeft, is hij moeten vertrekken voor moeilijkheden,*" zo klinkt het. Even later koppelt Van Loo daar het verhaal aan vast, door de zusters te bevestigen, dat hij geregeld te laat komt voor berechtingen bij stervenden. Dit is toch geen goed priester, zo wil Van Loo tussen de regels door laten verstaan.

En dan is er nog zijn Vlaamsgezindheid. Op dat punt trekt Van Loo alle registers open. De voorbeelden die hij aanhaalt maken - mutatis mutandis - inderdaad nog maar eens duidelijk dat Van Caeneghem een belangrijke rol speelde bij de radicalisering van de Vlaamse Beweging te Aalter (⁷). *Vroeger waren hier geen activisten, nu een geheel leger en niet een van die mannen geven nog iets als wij de omhaling moeten doen voor de Universiteit van Leuven.* Voor flaminganten was Leuven op dat moment inderdaad niet echt een lichtend voorbeeld. Daar was immers kort voordien Amaat Bockaert, toch een telg uit een vooraanstaande Aalterse katholieke familie, weggejaagd (⁸). Voor Maurits Van Caeneghem was die *zijnne groote man en zijnne kweekeling*, zo meent Van Loo. Bij het Te Deum gaan bovendien de zangers naar buiten en op 11 juli spoort Van Caeneghem de mensen aan om de vlag buiten te hangen. Maar wie op 21 juli (de Belgische nationale feestdag) vlagt, wordt uitgelachen, klaagt de briefschrijver. Tot slot verwijst pastoor Van Loo naar de amnestiemotie die enkele jaren ervoor werd ingediend en waarbij de burgemeester zelfs zijn ontslag gaf (⁹).

En nog is het niet genoeg. Op het moment dat Van Loo zijn brief schrijft naderen de gemeenteraadsverkiezingen met rasse schreden. Meteen schetst de pastoor een onheilsscenario. Informeel heeft hij immers van graaf de Grunne vernomen dat die *er genoeg van heeft om gedurig tegengewerkt te worden door een onderpastoor en dat hij met Oktober zich terugtrekt.* En dat kan rampzalige gevolgen hebben want *zoo gaat onze schoone gemeente overgeleverd worden in de handen van de liberalen, nationalisten en socialisten: en wat dan met onze bloeiende, aangename school.* Kortom, zo meent pastoor Van Loo, er moet dringend ingegrepen worden want anders dreigt er een echte ramp voor de parochie.

In de archiefstukken zit niet meteen een antwoord op dit schrijven. Is het verloren gegaan of is er op een andere manier contact opgenomen met de pastoor? Er mag wel aangenomen worden dat de pastoor de stille wenk had gekregen om de situatie te volgen. Dat daarbij met enige onrust de afloop van de gemeenteraadsverkiezingen werd gevolgd, blijkt al uit het einde van de eerste brief van Van Loo.

Op 19 september 1932, een drietal weken voor de verkiezingsdag, komt een nieuw epistel van de hand van de Aalterse pastoor aan op het bisdom. Van Loo heeft met dat schrijven de bedoeling de onenigheid binnen de plaatselijke katholieke partij - die op dat moment al een feit is - nog eens extra onder ogen te brengen.

Er is een scheurlijst *tegen de lijst van Mr. de Burgemeester, die ook de mijne is (sic!)*, zo begint hij. Als grootste boosdoeners ziet de pastoor *den schoonbroer van Mr. Van Caeneghem* (Raymond Van den Broecke) en *den broer van dien student die te Leuven is weggejaagd* (Karel Bockaert, broer van Amaat). Even belangrijk als de scheuring vindt Van Loo dat de andere strekkingen nu niet meer geloven in de almacht van de katholieke partij. Misschien komen er wel vijf of zes lijsten op! *Dat is in geen veertig jaar gebeurd*, zo besluit hij dit eerste onderdeel van zijn brief.

De schuldige voor dit alles is vlug te vinden. Het is onderpastoor Van Caeneghem, die een *koppige en loensche werking* heeft uit de grond gestampt. *Geheele dagen geeft hij af op de Burgemeester waartegen hij zijn schoonbroeder, zijn vriend en iedereen ophitst. Ik moet er natuurlijk niet bijvoegen dat dit hier een droeven indruk maakt en fel besproken wordt. Wat gaat daar het gevolg van zijn? Wat gaat er van onze schoone en belangrijke parochie geworden?"*

De onderpastoor heeft alle voeling met de realiteit verloren, zo meent pastoor Van Loo. Hij is het slachtoffer van zijn eigen succes. De bloeiende christelijke arbeidersbeweging bijvoorbeeld zal tenondergaan door de man die haar heeft opgebouwd ⁽¹⁰⁾. En volgens Van Loo zitten daar nog rotte appels tussen: *Volgens hetgeen serieuze werkmenschen mij gezegd hebben zou de knaap die de omhalingen doet voor het syndicaat en voor de Ziekenbond bijlange niet in orde zijn met de kas.*

Deze brief maakt duidelijk dat de situatie ook pastoor Van Loo boven het hoofd is gegroeid. Het feit dat hij voorbijgestoken wordt door zijn onderpastoor en door een bende nieuwlichters bevalt hem helemaal niet. Opmerkelijk is ook de afkeer en bijna haat voor Raymond Van den Broecke die blijkt uit de brieven van Van Loo.

Bijzonder merkwaardig in dat verband is een document dat aan deze brief is gehecht. Het gaat om een getikt velletje met als titel *WAT ER IN AELTRE BESTAAT EN NERGENS ANDERS*. In zeer grove bewoordingen wordt daarin vooral Van den Broecke en zijn familie aangevallen. Na enige insinuaties als zou hij een onecht kind zijn, verwijt de opsteller van dit document (de pastoor / de onderpastoor?) zowel Van den Broecke als zijn echtgenote (Maurits Van Caeneghems zuster) eigenbelang (de tekst in kapitalen staat ook in het origineel zo): *DE ZUSTER van de ONDERPASTOOR heeft een goede slag geslagen en nu werkt dien*

hier om zijn schoonbroeder te doen kiezen als GEMEENTERAADSLID denkend op die manier DE WINKEL van schoonbroer en Tantjes nog beter te doen draaien. BEIDE HEERKENS ZOULDEN GRAAG GANSCH DE GEMEENTE ALLEEN BESTIEREN. Even belangrijk als de inhoud van dit documentje lijkt ook het bijschrift: Dit briefje zal gezonden worden aan al de inwoners van Aalter zoo de naam van Raymond Van den Broecke op eene kandidatenlijst zou voorkomen.

Is dit document een kopie van een schrijven dat aan de kopstukken van de scheurlijst (de lijst Bockaert) werd gestuurd? Kunnen we dit beschouwen als een document dat gebruikt werd in een poging om chantage te plegen? En chantage niet alleen op de betrokkenen zelf maar ook op hun hele familie? Het zou alvast kunnen, temeer daar uit mondelinge overlevering blijkt dat er rond en na de verkiezingen dreigbrieven circuleerden. Zou pastoor Van Loo of onderpastoor Van Coppenolle daar dan echt een rol hebben ingespeeld, zoals wel eens werd gefluisterd? En zou dat de reden geweest zijn voor de gedwongen ontslagen van de Aalterse geestelijken? Door gebrek aan datering of ondertekening en in acht genomen dat door het klasseren van archieven of briefwisseling tout court de historicus op het verkeerde been kan worden gezet, mag de conclusie niet helemaal worden getrokken. Maar het illustreert eens te meer de bitsige strijd die in 1932 werd gevoerd.

De twee brieven bewijzen echter onomstotelijk dat de verhouding tussen de pastoor en de onderpastoor reeds lang voor de verkiezingen verzuurd was en dat de situatie met de scheurlijst slechts de laatste druppel betekende. De geesten van Van Loo en Van Caeneghem botsten blijkbaar. Naast karakteriële onverenigbaarheid moet misschien ook wel aandacht worden geschonken aan het leeftijdsverschil. Pastoor Van Loo was 65, onderpastoor Van Caeneghem nog maar 44. De een raakte stilaan verzadigd, de ander zat in de bloei van zijn leven. Komt daar nog bij dat er plots heel wat andere factoren in het spel kwamen (familiale belangen, politieke belangen, enz.) en van het een kwam het ander (¹¹).

En nog was het niet voorbij. De verkiezingen brachten een nieuwe burgemeester aan het hoofd van de gemeente. Bockaert en Van den Broecke zaten meteen voor een aantal plechtigheden op de eerste rij. Zeker in de kringen van zijn vroegere tegenstanders werd moeilijk geaccepteerd dat jongere elementen uit een nieuwe burgerlijke, Vlaamsgezinde klasse voor verandering zorgden. Zo ontstond begin

maart 1933, enkele maanden na de aanstelling van Karel Bockaert als burgemeester, nog maar eens deining binnen de kerkelijke structuren.

Jarenlang was het immers de gewoonte geweest dat de burgemeester voorop liep bij processies en offerandes in de kerk. Eigenlijk klopte dit niet en diende die eer toe te komen aan de voorzitter van de kerkraad. Mr. Goeminne bracht deze kwestie ter sprake en vond dat men nu toch maar eens de regel diende te volgen. Uiteraard was dit geen toeval. Men wilde door het toepassen van het reglement de nieuwe burgemeester meteen naar het achterplan verwijzen.

Achteraf beschouwd waren dit uiteraard achterhoedegevechten tussen politieke tegenstanders. Maar de houding van de pastoor sprak opnieuw boekdelen. Karel Bockaert beschreef de situatie in een klachtenbrief aan het bisdom:

Hier kwam de E.H. Pastoor onmiddellijk tusschen en zegde dat de Kerkraad baas was in de Kerk en dat zelfs in de Kerkraad, moest het een socialistisch of liberaal burgemeester zijn, de Kerkraad hem niet moest aanvaarden. Ik antwoorde beleefd aan Mr. de Pastoor dat dit wel mogelijk was, maar ik in al de geraadpleegde boeken toch anders niet gevonden had, dan, dat de burgemeester van rechtswege deel uitmaakt van de Kerkraad, zonder nadere beperkingen. Hierop antwoordde mijnheer de Pastoor spottend: 'Zoo...zoo.. maar gij zijt ook nog maar twee maand oud, gij zult nog veel moeten leeren, en...schrijf dat maar op in uw boekje!...' Zoo werd ik als katholieke burgemeester door de E.H. Pastoor aangesproken en dit in tegenwoordigheid van onderhorigen (sic). Bockaert eiste dan ook een vlug ingrijpen van de geestelijke overheid.

Er werden geen andere documenten meer gevonden die de twist tussen pastoor en onderpastoor of pastoor en nieuw bestuur kunnen illustreren. Dat de spanningen bleven oplopen is evenwel duidelijk. De kerkelijke overheid greep in en hield grote schoonmaak. Pastoor Van Loo en de onderpastoors Van Caeneghem en Van Coppenolle werden van de parochie Aalter-Centrum verwijderd. De toestand stabiliseerde zich. Onder het bestuur van Bockaert en Van den Broecke kende de gemeente en de parochie een rustige groei, pas verstoord door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog (12).

Peter LAROY

Bronnen :

1. L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*; Aalter, 1979, pp.311-313 en P. LAROY, *Maurits Van Caeneghem. Petit vicair te Aalter*; Aalter, 1993, pp.69-78.
2. P. LAROY, *Op.cit.*, p.78: "De juiste toedracht blijft ook nu nog onbekend en zijn (is) slechts te herleiden tot oncontroleerbare geruchten." en ook de bijhorende voetnoot 30: "Ook in de archieven vonden we er geen sporen van; het Bisschoppelijk Archief is voor die periode nog niet toegankelijk". Acht jaar na ons bezoek aan het B.A.G. raadpleegden wij de dossiers voor Aalter-Centrum en Aalter-Brug naar aanleiding van een historisch onderzoek betreffende Emiel Thienpont. In het dossier Aalter-Centrum troffen wij twee brieven aan van pastoor Van Loo, handgeschreven en netjes volgepend. De derde brief die in deze bijdrage aan bod komt, is die van Karel Bockaert.
3. Zie voor Eigen Woon de basistekst in P. LAROY, *Op.cit.*, pp.52-60 en de aanvulling in P. LAROY (ed.), F. BASTIAEN & A. DE KE, *100 jaar in beweging. Geschiedenis van de christelijke arbeidersbeweging in Groot-Aalter*, Aalter, 1996, pp. 97-99 en pp. 206-209.
4. P. LAROY, *Op.cit.*, p.55.
5. P. LAROY, F. BASTIAEN & A. DE KE, *Op.cit.*, p.67: "Maurits Van Caeneghem was geen gemakkelijke". Gerard Smessaert vertelt...
6. Zie bijvoorbeeld http://www.paranormal.de/lexikon/therese_neumann.html.
7. P. LAROY, *Op.cit.*, pp.30-40. Zie naderhand ook de opname (op suggestie van Dr. J. Goossenaertskring Aalter) in de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, Tielt, 1998, p.676.
8. Zie ook de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, Tielt, 1998, pp.519-520.
9. P. LAROY, *Op.cit.*, p.39.
10. De rol die Maurits Van Caeneghem precies speelde, is duidelijk beschreven in de eerder aangehaalde werken.
11. Voor het verloop van de loopbaan van de betrokken priesters: L. SCHOKKAERT (ed.), *Biografisch repertorium van de priesters van het bisdom Gent 1802-1997*, Leuven, 1997.
12. Meer over deze periode in: P. LAROY, "Wie is er in volle vreugde en blijdschap naar de Brug getrokken? Karel Bockaert als burgemeester van de gemeente Aalter (1932-1941)" in Vriendenboek Luc Stockman, Aalter, 1998, pp.169-180.

BOEKBESPREKING

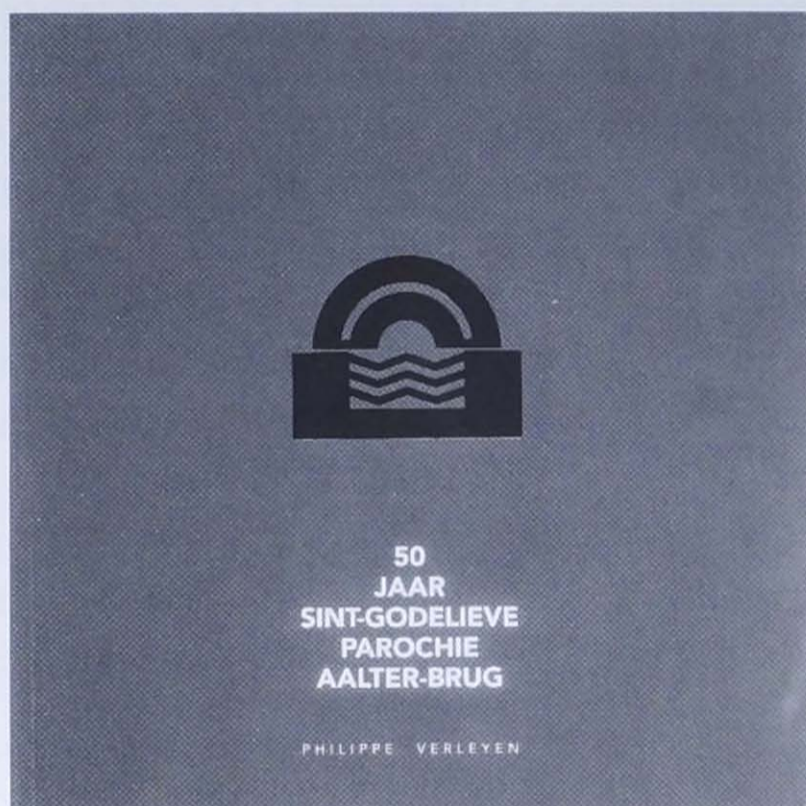
Ph. Verleyen, 50 jaar Sint-Godelieve parochie Aalter-Brug, Aalter, 2000, 120 p., 500 frank, te bekomen bij de auteur, Polenstraat 3 te Aalter (-Brug).

Vorig jaar was het precies 50 jaar geleden dat de parochie Aalter-Brug officieel werd erkend. Het hoeft ons dan ook niet te verwonderen dat binnen deze dynamische leefkern al vlug een feestcomité het licht zag om een en ander te herdenken. Naar aanleiding van de jaarlijkse kermis (begin juli) opende het comité een fototentoonstelling die bijzonder veel succes kende.

Naast het herdenkingsweekend in september laatstleden zorgt echter vooral het verschijnen van het boek '50 jaar Sint-Godelieve parochie Aalter-Brug' voor een blijvende herinnering.

Samensteller van het boek is Philippe Verleyen, steeds sterk verbonden geweest met Aalter-Brug en zijn bewoners. Het was vooral zijn bedoeling een leuk kijkdocument te bezorgen. Daarvoor kon hij putten uit een aantal reeksen met foto's/illustraties die nog nooit eerder werden bovengehaald. Het nog steeds bloeiende verenigingsleven aan de Brug verleende zijn medewerking en zo werd het boek een uniek kijkdocument. Foto's met prominenten maar ook met de gewone mensen; foto's van feestvieringen maar ook van het alledaagse leven; foto's van het kanaal en zijn nijvere omgeving maar ook foto's die het litteken tonen dat de Knokkeweg is. Het is verwonderlijk hoe Aalter-Brug de laatste decennia is veranderd!

De teksten in het boek zijn voor de auteur minder belangrijk, zo geeft hij ook grif toe. Meestal gaat het om bewerkingen van eerder verschenen stukken (bv. het nog steeds zeer lezenswaardige artikel van Roger Defruyt gepubliceerd in dit tijdschrift, *Land van de Woestijne*, jg. 12, nrs.3-4, pp.7-36 en ook nog de diverse bijdragen over de oude-

re parochiale geschiedenis geschreven door Luc Stockman, Roger Moelaert en Arthur Verhoustraete in *Appeltjes van het Meetjesland*).

Deze compilatie van teksten verveelt echter niet. Het is integendeel een in elkaar passen van heel wat verspreide gegevens zodat deze synthesesetext wel mag worden aanzien als een beknopte dorpsmonografie van Aalter-Brug. De inwoners van Aalter-Brug gaan er overigens prat op dat het kerngebied van de heerlijkheid Woestijne op hun grondgebied lag. Dit gegeven werd door de eerder aangehaalde Aalterse heemkundigen en lokaalhistorici graag in de verf gezet. Op die manier zou dus Aalter-Brug een van de oudst bewoonde kernen van het huidige Aalter zijn. Historisch gezien lijkt de zaak mij heel wat complexer maar laten we voor een keer het chauvinisme van de Brugbewoners maar door de vingers zien ...

Wie meer over dit alles wil weten en graag wegdroomt bij ons ver maar vooral ons dicht verleden zal met dit boek enkele uren (heemkundig) leesplezier hebben. Ook als geschenkboek ongetwijfeld een aanrader!

Peter LAROY

LIJST VAN DE STEUNENDE LEDEN 2000

Alyn Dries
Ampe Christiaan
Bosmans Jean
Broeders van Liefde St.-Maria-Aalter
Buysse Paula
Cocquyt Anny
De Crem Jan
De Doncker Laurent
De Formenoir De La Cazerie G.
Defruyt Antoine
Delhuvette Emiel
De Meyer Frans
De Meyer Marcel
De Meyer Paul
De Reviere Jules
Deruddere Jean-Pierre
De Ruyck Etienne
Deryckere Ovide
Desoete Norbert
De Wulf Etienne
De Wulf Pierre
Duquesne Raphaël
Goubau Paul
Huys Gertrudis
Lateste Hubert
Latré Marc
Ledeganck Marcel
Rutsaert Arthur
Rutsaert Christiaan
Saey Roger
Schepens Ferdinand
Van Den Broecke J. bvba
Van Laere Omer
Van Oyen André
Van Passel Jacques
Verleyen Philippe

Verleysen Jozef
Verhelst Robert
Vermeersch Leona
Tosca Torgelita bvba

Het bestuur

WIJ GEDENKEN ...

- Mr. Marcel Smessaert
(°Zomergem, 22.07.1938, +Sijsele 06.10.1999),
Brauerwaan 28 te Zomergem,
echtgenoot van Mevr. Monique Piers.
- Mr. Maurice Pollier
(°Aalter, 25.03.1926, +Sijsele 31.05.2000),
Venakker 62, echtgenoot van Mevr. Yvette De Spiegelare.
- Mr. Raphaël Saelens
(°Aalter, 19.11.1930, +Sijsele 21.08.2000),
Stratem 84, echtgenoot van Mevr. Mariette Ketels.
- Mevr. Anna Santens
(°Aalter, 08.06.1917, +Assebroek, 14.09.2000),
Kantwerkstraat 5, wed. van Marcel Saelens.

Het bestuur

INHOUDSTAFEL

Het bestuur	Dankwoord	3
Roger BAECKELANDT	Plaatsrechten, boterschaal en barrièrerechten te Aalter (vervolg en einde)	4
Jozef DE DONCKER	De "hondenkoersen" in de wijk Oostergem en de Bellemstraat	24
Jozef DE DONCKER	Het Stalinsgoed te Aalter	35
Jan CAMERLINCKX	Landschapsontwikkeling te Aalter (deel 3)	37
Willy STEVENS	Open monumentendag 10 september 2000	58
Maurice THYS	Uit de tijd "van toen" :	
	- De vrije lagere jongensschool	72
Roger BAECKELANDT	- Huwelijksfoto van Georges De Vlieger en Augusta De Smet	73
	- Gedecoreerde oorlogsvrijwilligers '40 -'45	76
Jan DEFRUYT	Zichten vanuit de kerktoren van Aalter-Centrum anno 1945 en anno 1978	77
Peter LAROY	Broederstrijd en priestertwist te Aalter	79
Peter LAROY	Boekbesprekingen	87
Het bestuur	Lijst van de steunende leden 2000	89
Het bestuur	Wij gedenken	91

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift voor heemkunde
van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van: het Gemeentebestuur van Aalter en het
Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.
Dienst Wettelijk Depot nr. BD.31.832.

Secretariaat :

Schuurlo 12, 9880 Aalter - tel. (09) 374 79 82

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : 400 fr. per jaar (9,92 €)
buitenland : 600 fr. (14,87 €)
steunende leden : 750 fr. (18,59 €)

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud
van zijn tekst.

BESTUURSSAMENSTELLING

Voorzitter :	Willy STEVENS Larestraat 14 - 9910 Knesselare 09 374 44 58
Ondervoorzitter :	Peter LAROY Brouwerijstraat 84 - 9880 Aalter 09 375 14 86
Secretaris :	Jan CAMERLINCKX Schuurlo 12 - 9880 Aalter 09 374 79 82
Penningmeester :	Dries ALYN Bellemstraat 49 - 9880 Aalter 09 374 23 60
Redactie en layout :	Jan DEFRUYT Kestelstraat 67 - 9880 Aalter 09 374 65 81

LEDEN : Robert Verhelst, Roger Baeckelandt en Arthur Rutsaert.